

Mezigenerační vztahy pohledem žáků středních škol

Veronika Hromasová

Bakalářská práce
2023

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Veronika Hromasová
Osobní číslo:	H200175
Studijní program:	B0111A190011 Sociální pedagogika
Forma studia:	Prezenční
Téma práce:	Mezigenerační vztahy pohledem žáků středních škol

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti života ve stáří, mezigeneračních vztahů, postojů současné mladé generace a prevence mezigeneračních konfliktů.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- GRUSS, Peter, 2009. Perspektivy stárnutí: Z pohledu psychologie celoživotního vývoje. 1. vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-605-6.
- CHRÁSKA, Miroslav, 2007. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1369-4.
- JANDOŠOVÁ, Pavlína, 2008. Dívčí a chlapecká identita: Vývoj a úskalí. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2284-9.
- JIRÁSKOVÁ, Věra, 2005. Mezigenerační porozumění a komunikace. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia. ISBN 80-86861-80-5.
- VÁGNEROVÁ, Marie, 2000. Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří. 1.vyd. Praha: Portál. ISBN 80-717-8308-0.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Karla Hrbáčková, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **20. ledna 2023**

Termín odevzdání bakalářské práce: **28. dubna 2023**

L.S.

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 20. ledna 2023

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem citoval(a). V případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor.

Ve Zlíně 13.4.2023

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídně k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá problematikou mezigeneračních vztahů, konkrétně vztahů mezi generací seniorů a žáků středních škol. Teoretická část slouží k objasnění základních pojmů, vymezuje pojem generace, mladší generace zahrnující také dospívání. Součástí jsou psychické a fyzické změny v dospívání. Nalezneme zde také popis starší generace včetně psychických změn, tělesných změn, předsudků vůči stáří, a také stárnutí populace. V teoretické části je kapitola zabývající se mezigeneračními vztahy a postoji ke stáří a seniorům, zahrnující mezigenerační komunikaci a mezigenerační konflikt. Dále zmiňujeme návrh prevence mezigeneračních konfliktů. V praktické části se pomocí kvantitativního dotazníkového šetření snažíme odhalit pohled žáků středních škol na mezigenerační vztahy, postoje vůči stáří a seniorům, také pohled na pojem senior a jak tento pohled ovlivňují námi stanovené determinanty.

Klíčová slova: generace, mezigenerační vztahy, postoj ke stáří a seniorům, mezigenerační konflikt, mezigenerační komunikace, prevence mezigeneračních konfliktů

ABSTRACT

The bachelor thesis deals with the issue of intergenerational relationships, specifically the relationship between generation of seniors and high school students. The theoretical part serves to clarify the basic concepts, defines the notion of generation, including the younger generation, which also encompasses adolescence. Psychological and physical changes in adolescence are included. The theoretical part also describes the older generation, including psychological changes, physical changes, prejudices against old age, and the aging population. There is also a chapter on intergenerational relationships and attitudes towards old age and the elderly in the theoretical section, including intergenerational communication and intergenerational conflict. Furthermore, we also mention a proposal for the prevention of intergenerational conflict. In the practical part, we use a quantitative questionnaire survey to reveal the view on intergenerational relations, attitudes towards old age and senior, also the view on the concept of senior and how this view is influenced by the determinants we have identified.

Keywords: generations, intergenerational relations, attitude towards old age and seniors, intergenerational conflict, intergenerational communication, prevention of intergenerational conflicts

Poděkování patří mé vedoucí práce Mgr. Karle Hrbáčkové, Ph.D., a to nejen za poskytnutí cenných rad a podnětů při zpracování této bakalářské práce, ale rovněž za milý přístup, trpělivost a vstřícnost. Chtěla bych také vyjádřit své díky rodině a přátelům za trpělivost a podporu, kterou mi poskytovali během celého studia a při psaní této práce. Děkuji také žákům a zaměstnancům škol, v nichž jsem prováděla výzkumné šetření pro tuto práci.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 VĚKOVÁ SPECIFIKA	12
1.1 MLADÁ GENERACE	12
1.2 STARŠÍ GENERACE	14
1.3 STÁRNUTÍ POPULACE.....	17
2 MEZIGENERAČNÍ VZTAHY	19
2.1 MEZIGENERAČNÍ KOMUNIKACE.....	20
2.2 MEZIGENERAČNÍ KONFLIKT	22
3 POSTOJE	25
4 PREVENCE MEZIGENERAČNÍCH KONFLIKTŮ	28
II PRAKTICKÁ ČÁST	31
5 DESIGN VÝZKUMU	32
5.1 ZDŮVODNĚNÍ VOLBY TÉMATU A PŘÍNOS.....	32
5.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY A CÍLE	33
5.3 VÝZKUMNÝ SOUBOR	33
5.4 VÝZKUMNÁ METODA	35
5.4.1 Likertovy škály.....	36
5.4.2 Sémantický diferenciál.....	37
5.5 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT.....	38
6 ANALÝZA DAT	41
7 INTERPRETACE ZÍSKANÝCH DAT	54
7.1 LIMITY VÝZKUMU	57
ZÁVĚR	58
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	59
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	66
SEZNAM OBRÁZKŮ	67
SEZNAM GRAFŮ	68
SEZNAM GRAFŮ V PŘÍLOZE	69
SEZNAM TABULEK	71
SEZNAM PŘÍLOH	72

ÚVOD

Mezigenerační vztahy jsou klíčovou součástí našeho každodenního života, poněvadž v dnešní době se často setkáváme s rozdílnými věkovými skupinami a generacemi. Tyto vztahy mohou být plné různých emocí a interakcí, a to jak pozitivních, tak negativních. S různými generacemi mohou být spojeny různé názory a postoje, a to může vést k napětí nebo konfliktům. Nicméně, mezigenerační vztahy mohou být také zdrojem podpory a inspirace. Důležité je pochopit, že každá generace má svůj specifický pohled na svět, způsob života a hodnoty, které ovlivňují mezilidské vztahy. Porozumění a respekt k rozdílným generacím může pomoci k posílení vztahů a vytvoření společnosti, která je více inkluzivní ke všem generacím. Mezi mladými a staršími lidmi může být velmi dobrá spolupráce, která může sloužit jako příklad mezigeneračního soužití ve společnosti. V této společnosti se mladší i starší lidé nacházejí ve stejném postavení a často jsou obě skupiny podceňovány nebo cílem nespravedlivých a zevšeobecnujících výroků. Často jsou senioři i mladí lidé hodnoceni jako nekompetentní a nezkušení na základě předsudků, přestože mají často hodně znalostí a zkušeností. Obě skupiny lidí mohou být podceňovány ve společnosti. Tato bakalářská práce se skládá ze čtyř kapitol, přičemž kapitola první se zaměřuje na dva specifické vývojové úseky, konkrétně na adolescenci a stáří. V této kapitole jsou podrobně popsány fyzické a psychické změny, které v těchto obdobích nastávají, jsou zde také popsány mýty a předsudky, které se týkají těchto dvou vývojových období. Tělesný a psychický vývoj hraje významnou roli v mezigeneračních vztazích a postojích. Vývojová období, kterými jednotlivé generace procházejí, mají vliv na to, jak se jednotliví lidé vnímají a jak se navzájem chápou. Druhá kapitola se věnuje mezigeneračním vztahům, popisuje mezigenerační komunikaci a také konflikty, které mohou vzniknout. Popisuje také postoje a faktory, které ovlivňují vznik a změnu těchto postojů. Ve třetí kapitole se soustředíme na prevenci konfliktů mezi různými generacemi a představujeme koncept mezigeneračního učení, solidarity a programy, které pomáhají snižovat rozdíly mezi generacemi a překonávat eventuální problémy. Empirická část se zaměřuje na názory žáků středních škol Zlínského kraje na mezigenerační vztahy. Také se snažíme zjistit tři složky postojů ke stáří a seniorům a v neposlední řadě pohled na pojem senior z hlediska dvou determinant – zda žijí ve společné domácnosti s prarodičem, či ne. A také zda žijí na vesnici či ve městě. Výzkum jsme se rozhodli provést na náhodně vybraných středních školách Zlínského kraje. Konkrétně se jednalo o gymnázium, střední školu se zaměřením (zakončení maturitní zkouškou) a odborné učiliště. Záměrně jsme vybrali žáky středních škol. Žáci středních škol

se stávají více nezávislí a formují si vlastní identitu a názory. Jejich názory projevují pozitivně či negativně, ale už dokáží dát najevo svůj vlastní názor. Zároveň je střední škola místem, kde se jejich názory a postoje mohou stále formovat. Praktická část práce obsahuje výzkumné cíle, otázky a metody sběru dat. Nakonec obsahuje popis analýzy dat, nadále samotnou analýzu, díky které jsme zpracovali interpretaci získaných dat. Bakalářská práce je pro přehlednost doplněna tabulkami a grafy. Zjištěné výsledky nám mohou posloužit k lepší informovanosti o vztazích a postojích žáků ke starší generaci.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VĚKOVÁ SPECIFIKA

Cílem bakalářské práce je zjistit mezigenerační vztah a postoj mladé generace, přesněji žáků středních škol k seniorům. Generace, kterými se v bakalářské práci zabýváme jsou adolescence a stáří, z toho důvodu, je nyní blíže specifikuji.

Generace

Slovní definice uvádí, že v biologickém smyslu se pojem generace vztahuje k určitému časovému úseku populace, který lze vyjádřit průměrným věkem jedinců od narození až po narození potomka. Jinak řečeno, generace se také může vyjadřovat jako průměrný věk prvního rozmnožování určité populace živočišného druhu (Dictionary.com, 2000). Dle Jandourka (2012, s. 94) pojem generace znamená velkou skupinu osob, která se narodila v podobném časovém období a prožila důležité momenty svého života v podobných historických a kulturních podmínkách. Tito lidé budou sdílet podobné myšlení a rozhodování v období, kdy navštěvují školu, hledají partnera a volí si své povolání. Dle Williamse a Page (2011, s. 2) je generace skupina lidí, kteří společně procházejí životem a sdílejí společné sociální, historické, ekonomické a politické prostředí. Williams a Page jsou jedni z mnoha, co definují generaci bez časového vymezení.

1.1 Mladá generace

Mladá generace obvykle označuje skupinu lidí, kteří jsou ve věkovém rozmezí od dospívání až po ranou dospělost, tedy zhruba ve věku od 15 do 30 let (Vágnerová, 2000, s. 209). Mladá generace může být charakterizována různými způsoby, v závislosti na kontextu a perspektivě. Může se jednat o generaci, která vyrůstá v době technologického rozvoje a digitální revoluce, a proto je silně propojena s moderními technologiemi a sociálními sítěmi. Může být také charakterizována snahou o individualitu, emancipaci, seberealizaci a autonomii. Mladá generace se taktéž může vymezovat vůči starším generacím, například v otázce hodnot, způsobu života, náboženství, politického přesvědčení nebo společenských norem. Jádrem generačního konfliktu se utváří v době, kdy mládí vstupuje do dospělosti v tzv. období adolescence (Marada, 2007). Nový akademický slovník cizích slov popisuje generaci jako souhrn lidí, kteří jsou narozeni v určitém časovém období. Dle Krause (2007) se v tomto období lidé vyznačují sociálním okruhem a odlišují se od předchozích i následujících generací. Tento stav představuje přechodné období, během kterého vytváříme sociální okruhy, které reflektují naše vlastní sémantické pojetí (Corsten, 2007, s.55).

Dospívání – adolescent

Podle Musseho definice, jak ji uvádí Macek (2003, s. 9), se pojem adolescence odvozuje z latinského slovesa *adolescere*, což znamená dorůstat, dospívat a mohutnět. Tento termín se používá k označení určitého období v lidském životě a byl poprvé použit v 15. století. Podle Vágnerové (2005, s. 321) dospívání znamená přechod mezi dětstvím a dospělostí, který je pro mladé lidi velmi významný. Během tohoto období se snaží osamostatnit a získat větší svobodu. I když chtějí být nezávislí, nemají často chuť přijmout nové odpovědnosti a povinnosti, které s tím souvisejí. Macek (2003, s. 17) prezentuje Havighurstovy vývojové úkoly, které se vztahují k období adolescence a dospívající jedinec by měl být schopen tyto úkoly zvládnout. Během adolescence je pro jedince klíčové vytvoření identity, což zahrnuje sjednocení různých aspektů svého já do smysluplného celku. Adolescent si uvědomuje, že má kontrolu nad svým životem a může sám sebe ovlivňovat. Vztahy mezi vrstevníky jsou důležité a založené na společných zájmech a potřebě nezávislosti. Součástí vývojového procesu je také transformace vztahů s dospělými, včetně rodičů. Tento proces zahrnuje snahu o dosažení autonomie a nahrazení emocionální závislosti vzájemným respektem a spoluprací. Vývojovým úkolem dle Havighursta, je přetvoření vztahů k dospělým, včetně rodičů a dalších autorit. Dalším aspektem úkolu změny vztahů k dospělým dle Eriksona (2022, s. 237), je potřeba individuální identity a osamostatnění se od rodičů. Dospívající jedinci často hledají místo ve světě a snaží se definovat své vlastní hodnoty, zájmy a cíle, které mohou být odlišné od těch rodičů či prarodičů. To může vést ke konfliktům a napětí v rodinných vztazích, ale také k posílení samostatnosti a sebevědomí.

Tělesné změny v adolescenci

V průběhu adolescence jedinec velmi vnímá své tělo a posuzuje jej na základě vzhledu. V tomto období dochází ke značným změnám těla, které mohou ovlivnit duševní stav jedince. Práce se bude zaměřovat na tělesné změny, které v období adolescence ovlivňují psychiku a sociální interakce. V této fázi vývoje se stává tělesná atraktivita důležitou a pro některé jedince může být vzhled děvčat a zdatnost chlapců nástrojem k dosažení respektu a zvýšení sebejistoty. Je nutné si uvědomit, že i když fyzické proměny v těle během adolescence mohou hrát určitou roli v sebevědomí a budování identity, jsou pomíjivé. Proto je mnohem vhodnější budovat svou jistotu na kompetencích, vzdělání, schopnostech, výkonech, komunikačních dovednostech a osobnostních rysech. Nicméně ne všichni adolescenti si uvědomují přednosti této obtížnější cesty (Čáp a Mareš, 2001, s. 237). Čáp

(1983, s. 109) také zdůrazňuje význam problému opožděného biologického vývoje. Pokud jedinec trpí touto situací, může být okolím považován za dítě. Tato představa může vyvolat negativní pocity, jako je pocit méněcennosti a úzkosti. Jedinec se může snažit s takovým problémem vyrovnat nevhodným způsobem.

Psychické změny v adolescenci

Macek (2003, s.7) tvrdí, že během období adolescence si člověk plně uvědomuje své prožitky, myšlení, způsob komunikace s ostatními a své potřeby. I když si uvědomuje, že je před ním dlouhá cesta, vnímá se jako důležitý a v centru svého života. Hledá smysl života, hodnotí sám sebe a rozvíjí své sebeuvědomění. Je důležité snažit se adolescenty pochopit a porozumět jim při interakci s nimi. Adolescence je fáze životního vývoje, během které dochází k intenzivním fyzickým a psychickým změnám. V této době se také formují životní postoje a hodnoty a rozvíjí se mezilidské vztahy, včetně vztahů mezi generacemi a postojů k seniorům. Návyky, postoje a názory, které si adolescenti vytvářejí v této době, mohou ovlivnit jejich chování k seniorům i v budoucnu. V knize Petřkové (2005, s. 45) se objevuje termín adolescenční egocentrismus, který se odlišuje od běžného egocentrismu v tom, že adolescenti se nevidí jako střed fyzického světa, ale jako střed „psychologického světa“. To znamená, že si uvědomují, že jejich prožitky jsou jedinečné a neopakovatelné.

1.2 Starší generace

Starší generace je obecně chápána jako lidé v pokročilém věku, kteří za sebou již mají řadu životních zkušeností a vstupují do poslední etapy života. Tato generace se často setkává s výzvami, jako jsou zhoršující se zdravotní stav, ekonomické problémy, izolace a osamělost. Na druhou stranu mohou být starší lidé cennými zdroji moudrosti a zkušeností pro mladší generace a mohou tak přispět k mezigeneračnímu porozumění. Podle Vágnerové (2007) se stáří řadí ke konečnému období života, kde, již byly realizovány všechny skryté schopnosti pro další rozvoj. Tento časový úsek je charakterizován úbytkem energie a nezbytnými změnami osobnosti, které vedou ke konci života. Vágnerová (2007, s. 299-302) uvedla, že se senioři cítí svobodněji, protože jsou osvobozeni od některých povinností. Hranice mezi produktivní a postproduktivní částí života se většinou vztahuje k pracovní aktivitě jednotlivce a označuje bod, kdy jednotlivec končí svou produktivní kariéru. Tato hranice může být různá v závislosti na různých faktorech, jako jsou zdravotní stav, ekonomická situace, doba odchodu do důchodu atd. Obecně se ale tato hranice posouvá

směrem k pozdějšímu věku v důsledku prodlužování pracovního života a zvyšování důchodového věku.

Stáří – senior

Stárnutí je neoddelitelnou součástí života a s postupem času a pokrokem medicíny se stává stárnutí pro mnoho lidí běžnou zkušeností. Starší lidé mohou mít věk plný vitality a nejsou nutně spojeni s nemocemi a léčbou. Díky zlepšování zdravotní péče se zvyšuje průměrný věk a populace zahrnuje stále větší podíl starších lidí. Stáří se označuje jako třetí věk. První věk je dětství a druhý věk je dospělost. V posledních letech se setkáváme také s označením čtvrtý věk, kdy toto označení vyplývá z potřeby rozdělit stáří na dvě období, což souvisí se vznikem dlouhověkosti. Každé z těchto dvou období má jiné charakteristiky. Čtvrtý věk se označuje jako období po 75. roce života. (Poledníková, 2006, s. 8). Problematikou stárnutí se zabývá řada autorů, například Dienstbier použil definici stárnutí v Encyklopedii Universum z roku 2003, kde je stárnutí chápáno jako vývojová etapa života, spojená s různými změnami, jejichž příčinou je genetické opotřebení a porucha schopnosti dělení buněk. Příkladem je ateroskleróza, Alzheimerova choroba, artróza atd. Stárnutí je přirozený proces, který probíhá individuálně a asynchronně. Světová zdravotnická organizace (WHO) přijala pomocná názvosloví pro rozlišení věkových kategorií. Střední věk (45–59 let), stárnoucí osoby (60 do 74 let), stará generace (75-89 let) a stařecká skupina (od 90 let) (Dienstbier, 2012, s. 15). Periodizace stáří je dle Světové zdravotnické organizace (WHO) následující: střední/zralý věk (45-59 let), vyšší věk/rané stáří (60-74 let), stařecký věk/vlastní stáří/senium (75-89 let) a dlouhověkost (90 a více) (Haškovcová, 2012, s. 99-100). Častěji se v poslední době používá dělení na mladší seniory (65-74 let), starší seniory (75-84 let) a velmi staré seniory (85 let a více), kdy se klade důraz na problémy jako penzionování, volný čas, změna funkčních znalostí, atypický průběh nemocí, soběstačnost a zabezpečení seniorů (Mühlpachr, 2004, s. 21).

Stáří je převážně chápáno jako období ztráty, úpadku a zhoršení kvality života. Na základě tohoto postoje se společnost staví ke starším lidem odmítavě, v extrémních případech dokonce kriticky, což vede k předsudkům a diskriminaci pouze na základě věku, a tím k mezigeneračním konfliktům a nedorozuměním. Chronologický neboli kalendářní, nebo matrilinéární věk udává, jak dlouho žijeme od našeho narození a bývá obvykle považován za hranici našeho produktivního věku. Na druhou stranu biologický neboli funkční věk vyjadřuje aktuální úroveň tělesných a duševních funkcí. Nicméně, každý člověk stárne jiným tempem, což znamená, že biologický věk nemusí odpovídat chronologickému věku. Může

se stát, že biologický věk starší osoby odpovídá chronologickému věku mladšího jedince a naopak. To může být způsobeno různými faktory, jako jsou životní styl, vystavení různým nemocem, vlivy prostředí a genetika, protože biologické události nenastávají u každého jedince ve stejnou dobu po narození a neprobíhají u všech jedinců stejnou rychlostí (Vágnerová, 2007, s. 242; Hayflick, 1997, s. 28-30).

Tělesné změny ve stáří

Biologické změny, které se dějí na fyziologické úrovni, jsou zřejmé na první pohled a mohou mít významný dopad na život jedince. Nejvíce ovlivňující jsou změny v pohybovém aparátu, které mohou bránit jedinci v naplňování jeho životního potenciálu. Dle Vágnerové (2007, s. 402-405) s věkem přibývají zdravotní problémy a mnohdy se stává, že má člověk souběžně více zdravotních problémů. Tato situace může zapříčinit snížení schopnosti zvládat rutinní každodenní aktivity. S nárůstem věku dochází k postupnému zhoršování zraku a sluchu. Tyto změny mohou vést ke snížení aktivity a zvýšení domácího pobytu. V důsledku to může znamenat riziko sociální izolace a poklesu sociálních kontaktů (Stuart – Hamilton, 1999, s. 146).

Psychické změny ve stáří

Snižování kognitivních schopností je jedním z nejvíce patrných projevů stárnutí, které zahrnují vnímání, pozornost, paměť, představy a myšlení (Dlabalová a Klevelandová, 2008). Podle Mlýnkové (2011) není rozšířenost slovní zásoby, jazykových dovedností ani intelektu ovlivněna stárnutím. Podle Haškovcové (2010, s. 146) ale stárnutí ovlivňuje problémy s pamětí, zahrnující opakuující se zapomínání a zhoršenou schopnost učit se a vybavovat si nové informace, což může komplikovat jejich život. Také se uvádí, že starší lidé mají tendenci mít pevné a nepružné myšlení. Tento postoj může vést k upevňování jejich názorů a odmítání nových myšlenek (Vágnerová 2007, s. 321).

Mýty a předsudky o stáří

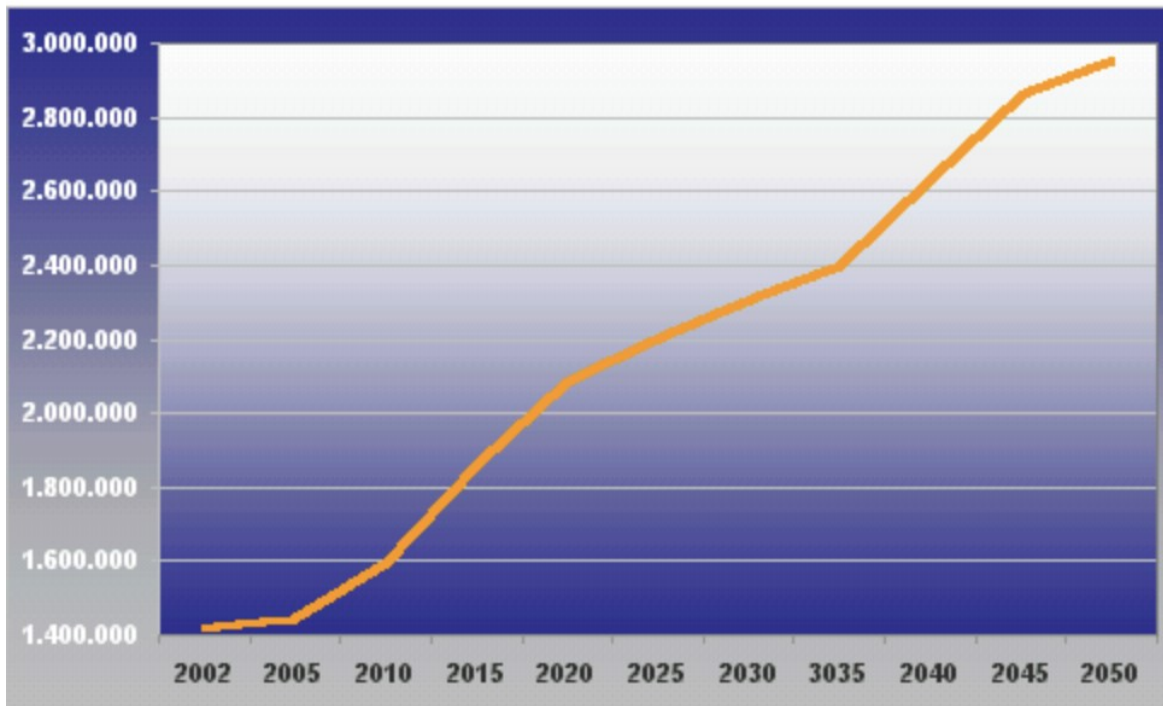
Dle Petra Wija, Ph.D. (2018) je stáří často spojeno s mnoha mýty a negativními předsudky. Tyto mýty mohou mít negativní dopad na starší osoby a mohou vést k diskriminaci a sociální izolaci. Některé z nejčastějších mýtů o stáří zahrnují:

1. Starší lidé jsou mentálně nevyvinutí: To je naprostý omyl, mnoho starších lidí má stejně silnou mentální kapacitu jako mladší lidé.
2. Starší lidé jsou nemocní a závislí na péči: Není to pravda, mnoho starších lidí žije plnohodnotný život bez závislosti na ostatních.
3. Starší lidé nejsou schopni učit se novým věcem: Starší lidé se mohou stále učit nové dovednosti a vzdělávat se.
4. Starší lidé nemohou být produktivní: Mnoho starších lidí je stále produktivních v práci, nebo v dalších aktivitách, které jim přináší radost.
5. Starší lidé nemohou být šťastní: To není pravda, mnoho starších lidí žije šťastný a plnohodnotný život.

Je důležité zbavit se těchto mýtů a uznávat starší lidi, jako plnohodnotné a rovnocenné členy společnosti.

1.3 Stárnutí populace

Stárnutí populace neboli populační stárnutí představuje demografický problém ve vyspělých státech, včetně České republiky. Stárnutí populace znamená zvyšování podílu lidí ve vyšším věku a může být způsobeno několika faktory, jako například pokles porodnosti a plodnosti, či zlepšování úmrtnostních poměrů. V České republice v prvním desetiletí 21. století činila očekávaná délka pro ženy 80,3 let a pro muže 74,2 let. Prognózy tvrdí, že v roce 2065 se průměrná délka života zvýší u žen na 91 let a u mužů na 86,4 let. Haškovcová (2010, s. 23) dále poukazuje na to, že počet seniorů ve věku nad 65 let v populaci stále roste. Ze sčítání lidu v roce 2021 bylo zjištěno, že v České republice žije 2,15 miliónů osob, které jsou starší 65 let. Tato čísla činí 20,4 % z celkové populace. V roce 2011 toto číslo činilo 1,64 miliónu osob starších 65 let, tedy 15,8% celkové populace (CZSO, 2021). Můžeme tedy usoudit, že číslo stále stoupá a počet osob nad 65 let přibývá. Očekává se, že v roce 2050 bude v České republice 31,3 % osob starších 65 let.

Obrázek 1 Vývoj struktury populace v ČR (demografie.info, 2005)

Stárnutí populace je globálním jevem a postihuje většinu zemí světa, zejména země s vyspělou ekonomikou. Tento proces má důsledky pro společnost a ekonomiku. Zvyšuje se počet starších osob, kteří potřebují zdravotní a sociální péči, což znamená zvýšené náklady na zdravotní a sociální systémy. Roste také tlak na pracovní trh, protože se zvyšuje počet seniorů, kteří potřebují finanční podporu. Nicméně, stárnutí populace také přináší výzvy a příležitosti. Starší osoby mohou přinést své zkušenosti a znalosti do společnosti a mohou být aktivními členy komunity. Roste zájem o výzkum a vývoj produktů a služeb pro starší generaci, což může vést ke zlepšení kvality života pro všechny věkové skupiny.

2 MEZIGENERAČNÍ VZTAHY

V této práci se zaměřujeme na mezigenerační vztahy mezi staršími a mladšími generacemi, a to zejména v souvislosti s dospíváním. Měříme zde postoje ke stáří, ze kterých se následně formují vztahy. I když je téma mezigeneračních vztahů rozsáhlé a zahrnuje vztahy mezi různými generacemi, v této práci se budeme věnovat pouze této specifické části tématu. Dle Tanské (2001, s. 30) před nedávnou historií toužili mladí lidé po tom, aby se co nejdříve stali dospělými, avšak dnes je pro ně spíše atraktivní oddalovat tento přechod do světa dospělých. V dnešní době je infantilismus považován za přijatelný a velký průmysl se snaží přilákat adolescenty. Zábavní průmysl a módní trendy jsou převážně zaměřené na teenagerky a teenagery. To znamená, že dnešní mladí lidé vstupují do světa, který senioři nedokážou pochopit, což vede k agresivitě a bezohlednosti mladých lidí. V minulosti byl starší člověk ctěn a respektován svým kmenem, zatímco v dnešní době je spíše odstrkovan stranou. Dříve bylo stárnutí vnímáno jako proces zrání, a tak byli i starší lidé chápáni jako zdroj moudrosti a zkušeností. Nicméně v současnosti se hodnota zkušeností starší generace zmenšuje, protože společnost se rychleji vyvíjí a zkušenosti předchozích generací se odlišují od zkušeností současných mladých lidí. Proto jsou přenosy zkušeností mezi generacemi neproduktivní (Tanská, 2001, s. 30). Dnešní doba nám umožňuje díky zdravotnímu pokroku žít delší a zdravější životy než dříve, a to umožňuje seniorům být aktivnějšími prarodiči. Měli bychom využít této příležitosti a snažit se posilovat vztahy mezi mladou a starší generací tím, že si najdeme čas na společné aktivity. Je také pravda, že ne všichni mladí lidé si najdou čas na to, aby navštívili své prarodiče a udržovali s nimi vztah. Tato absence kontaktu může vést k vytvoření trhlin v našem vztahu a snížit tak kvalitu vztahů. Zároveň jsou ale i mladí lidé, kteří nemají možnost trávit čas se svými prarodiči a nedostávají tak příležitost seznámit se s tím, co je to stáří. To může být zvláště problematické v situacích, kdy jsou starší lidé v potřebě pomoci nebo podpory. Proto je důležité si uvědomit hodnotu a důležitost vztahů s prarodiči a snažit se je udržovat a posilovat, i když to může vyžadovat určité úsilí a obětování času (Hauser – Schöner, 1996).

Propojenost tématu se sociální pedagogikou

Mezigenerační vztahy mají pro sociální pedagogiku velký význam, protože sociální pedagogika se zabývá vztahy mezi lidmi, zejména v rámci rodiny a výchovy dětí. Mezigenerační vztahy se vyskytují v různých oblastech života a mají vliv na vývoj osobnosti dítěte a na jeho sociální a emoční kompetence. Sociální pedagogové se zaměřují na rozvoj těchto vztahů a snaží se napomoci k lepšímu porozumění mezi generacemi. V této oblasti

hrají velkou roli sociální pracovníci a další odborníci, kteří pomáhají řešit konflikty a vytvářet zdravé a pozitivní mezilidské vztahy. Procházka (2012, s. 67) uvádí, že sociální pedagogika se vždy zabývala širokou škálou sociálních problémů. Pedagogický slovník (Průcha, 2008, s. 217) v užším slova smyslu definuje sociální pedagogiku, jako obor zaměřující se na vliv vzdělávání na sociálně znevýhodněné a ohrožené skupiny lidí všech věkových kategorií. Zároveň zdůrazňuje, že sociální pedagogika má pro společnost zásadní význam kvůli zvýšenému riziku výskytu deviantního chování a porušování společenských norem u těchto skupin. Hroncová (2013, s. 341) v Terminologickém slovníku uvádí, že představitelé sociální pedagogiky se zabývali problémy výchovy v sociálním prostředí, což se projevilo v různých přístupech a definicích předmětu studia. Sociální pedagog se také věnuje problémům, které souvisejí s mezigeneračním soužitím. Starší lidé jsou skupinou lidí, která je sociálně znevýhodněna a je třeba ji chránit před verbálním napadáním, ponížením a marginalizací.

2.1 Mezigenerační komunikace

Ve společnosti, je nemožné nekomunikovat, každou chvíli máme potřebu někomu něco sdělovat. Protože původně latinské *communicare* znamenalo "činit něco společným, sdílet společně", Vybíral (2000) komunikaci definoval jako „obohacování lidí, společné podílení se na nějaké činnosti ve vzájemném kontaktu“. Komunikace je nezbytnou součástí společnosti, a to z toho důvodu, že díky komunikaci si s lidmi vytváříme a udržujeme mezilidské vztahy. Již zmíněné slovo *communicare* znamená sdílet, spojovat, a to nám vysvětluje pojem komunikace. Když komunikujeme, nejenže komunikujeme, ale také sdílíme, a to i tehdy, když jen tiše pozorujeme dvě jiné osoby, jak si vyměňují slova nebo pohledy. Tím, že s někým komunikujeme, můžeme změnit nejen druhého člověka, ale také sami sebe. Komunikaci dělíme na verbální a neverbální. Do verbální komunikace řadíme všechny procesy, které jsou vykonávány pomocí mluvené řeči. Neverbální komunikace zahrnuje různé formy komunikace, kdy se nespolehneme na mluvené slovo. Mezi tyto formy patří například gesta, mimika, doteky, oční kontakt atd. Když se zamyslíme nad komunikací mezi generací, může se ukázat, že mezigenerační konflikt může vzejít také z mezigenerační komunikace, a to z důvodu nepochopení. Mezi generacemi dochází k rozdílům, způsobenými jejich specifickými vlastnostmi, jako jsou fyziologické, sociálně-psychologické a poznávací charakteristiky. Tyto rozdíly se projevují v postojích a názorech. Je důležité zaměřit se na stereotypy, které máme k určitým skupinám, protože mohou mít

negativní dopad na průběh komunikace (Rabušicová, 2011, s.243). Výzkumy o mezigenerační komunikaci se zakládají na teorii celoživotního vývoje, která bere v úvahu rozdílné fyzické, kognitivní a psychosociální charakteristiky lidí v různých věkových skupinách. Dále bere v úvahu odlišné postoje a názory, které vycházejí z rozdílných životních zkušeností a historických kontextů. Tento přístup pomáhá lépe pochopit rozdíly a podobnosti mezi lidmi různého věku a umožňuje lepší mezigenerační komunikaci a porozumění (Rabušicová, 2011, s.73).

Komunikační bariéry

V komunikaci se mohou vyskytnout komunikační bariéry, jsou to překážky, které nám komunikaci dělají těžší. Komunikační bariéry mohou vznikat poměrně rychle, ale jejich odstranění může trvat velice dlouho. Podle Jiráskové (2005, s. 63) existují bariéry, které se mezi generacemi mohou vyskytnout. Těmito překážkami jsou rozdílné zkušenosti v životě, zdravotní stav, diskriminace kvůli věku, různá orientace ve světě moderních technologií a postmoderního pluralismu, rozdílné představy o tom, co je vhodné a slušné, význam etikety, kvalita mluvního a písemného projevu, vyjadřování se slovy a pojetí důstojnosti a další podobné faktory.

Možná řešení a prevence komunikačních bariér

Dle Plamínka (2000, s. 103) je nejjobecnějším řešením komunikačních bariér snaha o zdravou komunikaci z obou stran. I když v některých situacích, není jednoduché najít tu správnou cestu ke zdravé komunikaci díky již zmíněným komunikačním bariérám. Je důležité mít na zřeteli příčiny, které vedou k nedorozuměním mezi lidmi a minimalizovat rizikové chování. Prevence může být klíčová pro řešení těchto problémů a může nám pomoci předcházet nežádoucím situacím. Pokud si budeme uvědomovat rizika a budeme se snažit je minimalizovat, můžeme usnadnit komunikaci a vytvořit lepší a efektivnější vztahy mezi lidmi. Abychom se při komunikaci vyhnuli komunikačním bariérám, Pokorná (2010, s. 16) doporučuje následovat tyto body:

- *„co jsme chtěli říci;*
- *co jsme skutečně řekli;*
- *co druhé osoby slyšely;*
- *co si druhé osoby myslí, že slyšely;*

- *co druhé osoby říkají na to, co jsme si mysleli, že slyšely;*
- *jak vnímáme to, co druhé osoby řekly o tom, co jsme si mysleli, že slyšely.“*

2.2 Mezigenerační konflikt

Pokud se zanedbává řešení komunikačních bariér a neřeší se dostatečně brzy, mohou vzniknout konflikty. Dle odborníků je mezigenerační konflikt často považovaný za jeden z nejčastějších typů mezilidských problémů, přičemž jsou umístěny na druhé místo hned po manželských problémech. Častokrát se ale stává, že mezigenerační konflikty nevznikají z opravdových problémů. Jsou spíše výsledkem stereotypů a mýtů mezi generacemi. Podle všeho se uvádí, že mezigenerační konflikty spadají k nejčastějším mezilidským problémům hned po manželských problémech. Psychologové však poukazují na to, že pouze část mezigeneračních konfliktů vyplývá z nějakého skutečného problému. Hlavní rolí je u mezigeneračních konfliktů předpojatost vůči rozdílným generacím. Nejedná se pouze o odsouzení starších lidí mladými, ale právě i naopak, kdy starší lidé mají předpojatost vůči mladým lidem (Jirásková, 2005, s. 26). Dle Matějčka (1998, s. 174) nejvíce konfliktů mezi příslušníky různých generací vzniká kvůli rozdílným vnějším znakům, které označují danou generaci. Křivohlavý (2008, s. 12-13, 17) definuje konflikt jako střetnutí dvou nebo více tendencí, sil nebo snah, které jsou zcela nebo částečně protichůdné a navzájem se vylučují. Mezigenerační konflikt může být popsán jako protichůdné jednání mladší generace, která se staví proti tradičním normám a hodnotám, které jsou předávány a považovány za neaktuální. Výše zmíněné opoziční chování však nemusí vždy znamenat konflikt. V některých oblastech může jít o pouhé vymezení nastupující generace vůči starším věkovým skupinám. Navíc pojem "generační konflikt" nemusí znamenat pouze střety mezi "mladými" a "starými", ale také střety mezi dvěma sousedícími generacemi. Podle Maříkové, Petruska, Vodákové (1996, s. 432) může generační konflikt vzniknout v důsledku inovací, kterým je mladá generace nakloněna a které jsou typické pro postindustriální, konzumní společnost. I samotné inovace mohou mít charakter generační změny nebo generačního konfliktu. V průběhu různých životních etap, jako je například vzdělávání, práce a odpočinek, trávíme velkou část času s lidmi ve stejné věkové skupině. To může vést k separaci a segregaci mezi různými věkovými skupinami, což vede k tomu, že mladí a starší lidé se často nepotkávají a navzájem se nepoznávají. To zase může vést k většímu důrazu na odlišnost mezi lidmi různého věku, k množení věkových stereotypů a předsudků a ke zhoršování mezigenerační soudržnosti. Snad každá generace rodičů chce svým dětem předat to nejlepší, ale problém

nastává, když se snaží za každou cenu prosadit své rady a názory a vnucují svým dětem a vnoučatům své představy, rady apod. (Lowe, 2008, s. 84).

Ageismus

Robert Neil Butler v roce 1968 poprvé použil výraz “ageismus“, který se týká diskriminace na základě věku, zejména vůči starším lidem. Tento termín popisuje sklon mladších generací k vnímání starších lidí jako odlišných od nich samých. Dnes se tento termín používá pro všechny věkové kategorie a zahrnuje obecný předsudek vůči stáří, což je odvozeno z anglického slova “age“ (Wija, 2018). Kromě předsudků jsou senioři spojováni s různými charakteristikami. Mezi tyto charakteristiky řadíme pasivní, bezohlední, sobečtí, pohodlní, sebestřední. Tyto charakteristiky ale nemůžeme přisuzovat pouze starším lidem z toho důvodu, že bezohledný, sobecký, pohodlný, aj. může být i mladý člověk (Jirásková, 2005, s. 21). „Ageismus neboli věková diskriminace je ideologie založená na sdíleném přesvědčení o kvalitativní nerovnosti jednotlivých fází lidského životního cyklu. Projevuje se skrze proces systematické, symbolické i reálné stereotypizace a diskriminace osob a skupin na základě jejich chronologického věku a/nebo na jejich příslušnosti k určité generaci.“ (Vidovičová, 2005, s. 6). Tuto definici pro ageismus navrhla se svým spoluautorem v jejich výzkumu s názvem: Věková diskriminace – ageismus: úvod do teorie a výskyt diskriminačních přístupů ve vybraných oblastech s důrazem na pracovní trh. V dnešní době přiřazujeme ageismus spíše ke starším lidem, ale věková diskriminace se netýká pouze starších lidí, ale jakékoliv věkové kategorie. Podobně jako v případě rasismu nebo diskriminace na základě sociální třídy se důsledky ageismu projevují v jeho negativních účincích. Ageismus se může projevovat jak pozitivně, tak negativně, v obou případech však převažují negativní důsledky, které vytvářejí sebenaplňující se proroctví (Butler, 1969, 1980 in Ayalon & Tesch-Römer, 2018, s. 2).

Tošnerová (2002, s. 7) rozlišuje deset hlavních bodů, které shrnují předsudky:

Nemoc – představa, že nemoc je pro většinu lidí starších 65 let velmi velkým problémem, že kvůli nemoci tráví hodně času na lůžku, cítí se unavení, jsou ve stavu pozastavené animace, musí dlouho pracovat, mají více akutních onemocnění, než mladí lidé a většina starších lidí se kvůli svému zdravotnímu stavu nemůže zapojit do každodenních aktivit.

Impotence – představa, že většina starších lidí již neprovozuje žádnou sexuální aktivitu, a pokud ano, je přinejmenším nenormální; sexualita se v pozdním věku nesmí vyskytovat.

Pokles duševních schopností – myšlenka, že schopnosti klesají od 100 let věku, zejména schopnost učit se, pamatovat si, poznávat, a že je to nevyhnutelný proces v procesu stárnutí.

Ošklivost – krása je v naší západní kultuře spojována s mládím, a proto se ženy všech věkových kategorií bojí, že o ni přijdou. Negativní stereotyp stovky lidí reprezentují výrazy bába, babka, zkamenělina, čarodějnice, starý patron, stará koza, scvrklý dědek nebo používají hanlivé výrazy, když se mluví o stáří.

Duševní choroba – představa, že duševní choroba je něco běžného, nevyhnutelného a neléčitelného.

Zbytečnost – představa, že staří lidé jsou díky zdravotnímu či duševnímu stavu vyřazeni, vede to k předpokladu, že starší lidé nejsou schopni pracovat v práci dál a ti co zůstávají, jejich práce není produktivní.

Izolace – představa, že staří lidé jsou izolováni, či žijí osaměle.

Chudoba – představa, že většina starších lidí je chudá, nebo naopak, že je většina bohatá.

Deprese – předpoklad, že je starší osoba postižená depresí a tudíž nemocná, bezmocná, osamělá v bídě.

Politická moc – stereotyp, že starší lidé jsou sobecká politická síla.

3 POSTOJE

Postoje a vztahy jsou vzájemně provázány. Postoj se obvykle týká určitého tématu, myšlenky nebo činnosti a může ovlivnit vztah jedince k danému tématu nebo činnosti. Například, pokud jedinec má pozitivní postoj ke svým prarodičům, může to mít vliv na jeho vztah ke starým lidem a bude se snažit jim pomáhat. Postoj je názor, který je ovlivněn osobním citovým vztahem k tématu. Vysvětlení vzniku postojů může být provedeno pomocí sylogického postupu, při kterém se ze dvou premis vyvozuje závěr. Jedna premisa se týká názoru. Např. „Starší osoby jsou upovídané“. Vedle této premisy existuje u postoje ještě velká premisa. Tou je vyjádření citového vztahu (náklonnosti). Např. „Upovídané lidi nemám rád“. Závěr pak vyjadřuje postoj. Např. „Starší osoby nemám rád“ (Křivohlavý, 2008, s. 75). Vztah a postoj spolu úzce souvisí a mohou se navzájem ovlivňovat. Jeden z autorů, který mluvil o provázanosti vztahů a postojů byl Solomon Asch, již v roce 1946 ve své studii „Forming Imoression of Personality“. V této studii ukázal, že postoje jedince jsou silně ovlivňovány vztahy, ve kterých se nacházejí. Také poukázal na to, že vztah mezi lidmi může mít vliv na jejich postoje, a to i v případě, kdy jsou tyto postoje v rozporu s předchozími názory jedince (Nauts, 2014).

Je téměř nemožné najít přesnou a jednoznačnou definici pojmu postoj, protože různí autoři se na tento koncept dívají z různých perspektiv a zdůrazňují různé aspekty postoje. Autoři učebnice sociální psychologie, tj. D. Krech, R. S. Crutchfield a E. L. Ballachey, definují postoje jako dlouhodobé a stabilní soubory pozitivních nebo negativních hodnocení, emocionálních reakcí a tendencí k jednání, které se týkají společenských objektů (Nakonečný, 2009, s. 204).

Dle Nakonečného (2009, s. 247) se postoj skládá ze tří složek:

Kognitivní složka – souvisí s myšlenkovým aspektem postojů a zahrnuje přesvědčení, názory a vědomosti spojené s daným objektem.

Afektivní složka – souvisí s emocionálním aspektem postojů a zahrnuje emoce pocity a afektivní reakce na daný objekt.

Konativní složka – souvisí s jednacím aspektem postojů a zahrnuje tendenci jednat nebo se chovat vůči danému objektu.

Funkce postojů

Autor Katz (1960 in Nakonečný, 2009, s. 248) popisuje čtyři funkce postojů. První funkcí je funkce instrumentálně-adaptivní. Je to postoj, který nám pomáhá dosáhnout odměny a vyhnout se trestu. Ego-defenzivní funkce nám pomáhá chránit sebe sama a naše sebevědomí před ohrožením. Hodnotově-expresivní funkce nám umožňuje vyjádřit své hodnoty a identity a tím se připojit k určité skupině nebo společenskému hnutí. Poslední pojmová funkce, která pomáhá uspořádat a strukturovat informace o světě kolem nás a tím usnadňuje rozhodování a chování. Tyto čtyři funkce pomáhají lidem interpretovat a chápat složité situace v každodenním životě a vytvářet stabilní postoje k různým tématům. **Faktory ovlivňující utváření a vývoj postojů**

Rodina, škola, sociální prostředí a média jsou považovány za klíčové faktory ovlivňující naše názory na stáří. Tyto faktory jsou často vnímány jako zdroje negativních informací a stereotypů o starších lidech (Gilbert a Ricketts, 2008).

Rodina

Dle Wisharda (2003) vzniká primární socializace dítěte v rodině, kde rodinní příslušníci fungují jako hlavní zdroj informací a vzory chování týkající se stáří a seniorů. Děti se učí a integrují tyto postoje do svých vnitřních struktur na základě pozorování a napodobování jednání členů rodiny, vůči starším lidem. Jejich vnímání seniorů může být takto ovlivněno. Navzdory tomu, že vlastní zkušenosti dětí také hrají roli při formování postojů, většina z těchto zkušeností je ovlivněna rodinnými postoji a percepcí seniorů dětmi a pravděpodobně kombinací obou zdrojů informací (Oskamp a Schultz, 2005).

Média

Sedláková (2008) poukazuje na to, že starší lidé jsou v médiích nedostatečně zastoupeni a že média zřídka ukazují více generací společně, což může vést k narušení integrity společnosti. Výzkum od autorů Gender studies (2005) ukazuje, že média mají vliv na to, jak vnímáme starší generace. Mohou prezentovat různorodé a pozitivní obrazy seniorů, ale také mohou být zdrojem stereotypů a diskriminace. Používání určitých termínů k pojmenování neaktivní osoby může ovlivnit náš názor a pohled na danou skupinu. Vágnerová (2000) popisuje vliv, který má prezentace seniorů v médiích na vývoj postojů dětí. Podle této studie vnímají děti média jako normu a považují je za důvěryhodné zdroje informací. To, co vidí v médiích se pro ně stává skutečností, z toho důvodu, že se to podobá tomu, co vidí v reálném životě. Tyto

dvě zkušenosti jsou pro ně tak podobné, že si neuvědomují rozdíl mezi realitou a médií (Vágnerová, 2000, s. 186).

Škola

Škola by měla být zdrojem informací a měla by předávat informace o stárnutí. Podle některých studií vede vyšší informovanost ke snížení strachu ze stárnutí a změně negativních postojů k seniorům. Vzdělávání se ukazuje jako funkční metoda zaměřena na změnu postojů dětí k seniorům (Gilbert a Ricketts, 2008). Nicméně, některé studie ukazují, že české školy se nedostatečně podílejí na edukačním procesu na téma stáří a stárnutí. Mnoho dětí se o mezigeneračních vztazích a stáří obecně příliš nedozvídá a vliv školy na ovlivňování postojů české mládeže k seniorům je zanedbaný (Staňková, 2010).

Změny postojů

Změna postojů je dlouhodobý proces, který vyžaduje otevřenost, informovanost a vědomé úsilí. Persvaze (přesvědčování) se stále považuje za hlavní prostředek navození změny postojů. Nicméně v současnosti se formuje další zaměření, které se orientuje na aktivní účast jedince v různých situacích jako způsobu, jak změnit jeho postoje. Tento přístup vychází z předpokladu, že pouhé působení na pasivního jedince nemůže být efektivní jako práce s aktivně zapojeným jedincem. Tento požadavek je metodologicky oprávněný a představuje odrazový můstek pro komplexnější pochopení vlivů, které vedou ke změně postoje (Výrost, 2019). Dle Nakonečného (2009, s. 267) jsou postoje výsledkem učení a mohou se v určitých podmínkách měnit, ale ne vše, co se naučíme, je snadno měnitelné. Mnohdy jsou tyto postoje stabilizované. Důležité postoje se obvykle nemění během života, avšak výrazné životní události mohou mít trvalý vliv na náš postoj. Člověk se brání změně životně významného postoje, protože takový postoj má důležitou funkci a pomáhá nám s naší psychickou integritou. Změna extrémního postoje je mnohem obtížnější, a pravděpodobnější je změna intenzity postoje než jeho úplná změna. Fakta samotná nejsou rozhodující pro změnu postoje, ale spíše vztah jedince k těmto faktům. Fakta mohou ovlivnit naše postoje, ale klíčové však je, jaký k faktům máme vztah (Nakonečný, 2009, s. 267).

4 PREVENCE MEZIGENERAČNÍCH KONFLIKTŮ

Důvodem mezigeneračních sporů dle Jiráskové (2005, s. 26) je nejčastěji vzájemná zaujatost generací vůči sobě a lpění na zavedených stereotypech. S těmito spory se můžeme setkat ze strany mládeže ke starším lidem, ale také ze strany starších lidí k mládeži. Příčinou mezigeneračních konfliktů jsou předsudky a mylné představy o druhé generaci. Proto je důležité učení se mezigenerační komunikaci. Díky mezigenerační komunikaci se zlepšuje kvalita života a také mezigeneračního porozumění. Díky mezigeneračnímu porozumění, lze zabránit mezigeneračním konfliktům. Informace z oblasti nových technologií má v mnoha případech hlavně mladá generace. Proto můžeme říct, že mladší generace je schopna naučit generaci starší novým věcem. Čímž by došlo k propojení jejich zájmů. Komunikace s příbuznými je důležitá v kontextu stárnutí, avšak klíčovým prvkem je výchova, která by měla probíhat v rodinném a školním prostředí od nejnižšího věku. Mladým lidem mohou pomoci různé aktivity, které usnadní chápat stárnutí a potřeby starších lidí, což může vést ke vzniku pozitivního postoje k procesu stárnutí. Tím zároveň mohou pomoci seniorům lépe porozumět životu mladých lidí a podpořit tak vzájemné porozumění mezi generacemi. Lidé mohou zabránit konfliktům mezi různými generacemi tím, že se aktivně snaží minimalizovat rozdíly a neshody mezi různými generacemi. Toho lze dosáhnout například zlepšením komunikace, porozuměním a respektem k odlišným názorům a zkušenostem různých generací. Důležitá je také snaha o vyváženost a spravedlnost v oblastech jako jsou zaměstnání, vzdělávání a politické zastoupení. Dále mohou být účinné také programy, které umožňují mezigenerační setkání a spolupráci, které napomáhají k lepšímu pochopení a toleranci mezi jednotlivými generacemi.

Mezigenerační učení

Mezigenerační učení se týká procesu, při kterém lidé různých generací vzájemně sdílejí své znalosti, zkušenosti a perspektivy a vzájemně se učí. Tento proces může probíhat v různých kontextech, například v rodině, vzdělávacích institucích, pracovních týmech nebo komunitách, Mezigenerační učení může pomoci odstraňovat stereotypy a předsudky mezi různými generacemi a posilovat spolupráci a porozumění mezi nimi. Mezigenerační učení je podle EAGLE (Hatton-Yeo, 2008, s. 3) proces, kdy jedinci různých věkových skupin získávají dovednosti, znalosti a postoje a hodnoty z každodenních zkušeností, dostupných zdrojů a prostřednictvím všech možných způsobů v rámci svého vlastního životního prostředí. Fisher (in Rabušicová, 2011, s. 31) pojmenovává mezigenerační učení jako proces, který se zaměřuje na sdružování lidí pomocí společných a účelných aktivit, které mohou

přispět k rozvoji vzájemného porozumění a respektu mezi generacemi a pomáhat budovat jednotu komunit. V České republice se zatím příliš nevěnuje pozornost oblasti mezigeneračního učení a mezigeneračním vztahům jako takovým, a to v porovnání s jinými zeměmi, jako jsou Velká Británie či Německo. V české literatuře se této problematice zatím nevěnuje dostatek pozornosti a výzkum v této oblasti je teprve na začátku (Rabušicová, 2011, s. 47).

Mezigenerační solidarita-spolupráce

Mezigenerační solidarita se týká podpory a spolupráce mezi různými generacemi v rámci společnosti. V kontextu sociální pedagogiky se zabývá podporou a důležitou rolí při budování respektu, porozumění a spolupráce mezi různými generacemi. Sociální pedagogové mohou pomoci podpořit mezigenerační solidaritu například prostřednictvím mezigeneračních projektů, programů a aktivit, které přinášejí dohromady lidi různého věku a umožňují jim vzájemně se poznávat, učit se od sebe a spolupracovat. Teorie mezigenerační solidarity se zaměřuje na vztahy mezi lidmi z různých generací. Podle Bengstona (2007) je koncept mezigenerační solidarity založen na šesti dimenzích, které popisují různé formy soudržnosti a podpory mezi členy rodiny. Tyto dimenze jsou asociační solidarita (vzájemné kontakty), afektivní solidarity (citová blízkost), konsenzuální solidarita (shoda v hodnotách a přesvědčeních), funkční solidarita (vzájemná pomoc), normativní solidarita (závazky k rodině) a strukturální solidarita (struktura možností). Tyto dimenze popisují, jak se vztahy mezi jednotlivými členy rodiny vyvíjejí, jaké jsou vzorce interakcí a jaká je míra podpory a soudržnosti v mezigeneračních vztazích.

Mezigenerační programy

V mezigeneračních programech se mezigenerační učení záměrně podporuje a je zde explicitní, protože tyto aktivity jsou zaměřeny na toto učení. V zahraničí se tyto programy výrazně rozvíjejí. Analýza mezigeneračních programů provedena EAGLE (Hatton – Yeo, 2008, in Rabušicová, 2011, s. 167) ukázala, že tyto programy přinášejí mnoho přínosu pro jednotlivce, komunity a celou společnost. Tyto přínosy zahrnují spojování segregovaných generací a zlepšení porozumění mezi nimi, podporu aktivního občanství a sociální participace, podporu mezigenerační spolupráce a sdílení zdrojů a znalostí. Celkové mezigenerační programy podporují celoživotní a všeživotní učení a přispívají k rozvoji lidského a sociálního kapitálu (Rabušicová, 2011, s. 167). Podle několika autorů, například Jarrott (2008 in Rabušicová, 2011, s. 167-168) a MacCallum et al. (2010 in Rabušicová,

2011, s. 167-168), jsou mezigenerační programy nejvíce ceněny za umožnění setkávání se staršími lidmi s mladšími generacemi a vytváření hlubších vztahů mezi nimi. Rabušicová (2011, s. 168) uvádí, že dle Stanton a Tencha (2003) jsou mezigenerační programy zaměřené na mladší generaci především na změnu postojů mladých lidí ke starším, což vede ke zlepšování vztahů a k boření bariér mezi těmito generacemi. Mezigenerační programy spojují děti, mládež a seniory skrze společné aktivity a cíle podpořit vzájemné porozumění a respekt mezi generacemi, překonat bariéry a předsudky a přinést radost bez ohledu na věk (ADRA, 2023). Jedním z programů pro podporu mezigeneračních vztahů je **Program M.O.S.T.** – Mládež Ostravským seniorům spojuje žáky z dvou ostravských středních škol se staršími lidmi v domovech Iris a Slunečnice. Žáci pravidelně navštěvují tyto domovy, a kromě samostatných návštěv připravují také různé aktivity a hry pro seniory. Tento projekt pomáhá budovat most mezi generacemi a přispívá k rozvoji úcty ke stáří a snižování mezigeneračních bariér a předsudků. Navíc senioři získávají nový pohled na svět prostřednictvím očí mladých lidí. Projekt je prospěšný pro obě skupiny a přináší radost bez ohledu na věk (ADRA, 2023). Mezigenerační program poskytován Zlínskému kraji je mezigenerační tvoření, vždy podle měsíce, či svátku (např. Mezigenerační Velikonoční tvoření) (seniorpointy.cz).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 DESIGN VÝZKUMU

5.1 Zdůvodnění volby tématu a přínos

V dnešním světě se čím dál častěji setkáváme s mezigeneračními konflikty. V České republice žilo v roce 2021 20,4 % osob starších 65 let z celkové populace. V roce 2011 tyto hodnoty činily 15,8% celkové populace (CSU, 2021). Můžeme tedy usoudit, že číslo stále stoupá a počet osob nad 65 let přibývá. Očekává se, že v roce 2050 bude v České republice 31,3 % osob starších 65 let. Konflikty by se mohly zhoršovat. Stále častěji se prosazuje individuální životní styl. Tento fakt může ovlivnit způsob, jakým lidé společně žijí. Například pokud nebudou mít lidé společné životní zkušenosti, může se snížit i jejich vzájemná tolerance. Pro dosažení porozumění mezi generacemi je důležité mít znalosti a toleranci vůči potřebám lidí všech věkových kategorií.

Matějček (1997) poznamenal, že soužití tří generací není běžným jevem v naší zemi, zejména ve městech je to vzácnost a vyskytuje se výrazně více na venkově. Tento způsob žití je poměrně raritní. Každé soužití je jiné. Jak zmiňuje Matějček (1997) je velmi ojedinělé najít třígenerační soužití ve městě. Pouze lze nalézt soužití rodičů s dětmi, ve výjimečných případech soužití s jedním prarodičem. Vztahy ke starším lidem se v tomto případě liší, a to na základě toho, zda dítě bydlelo v domě s prarodiči, či s ním bylo v kontaktu nebo bydlelo pouze s rodiči a s prarodiči v kontaktu nebylo. V oblasti sociálních institucí může sociální pedagogika prakticky uplatnit své poznatky prostřednictvím besed nebo poznávacích programů. Také může sloužit jako inspirace pro vytváření programů zaměřených na mezigenerační vztahy ve školách. Tyto programy by mohly pomoci rozvíjet sociální citění žáků, poskytnout informace o důležitosti vztahů mezi dětmi, rodiči a prarodiči a podpořit zájem žáků o rozvoj těchto vztahů. Přestože se jedná o problematiku obsáhlou, stále se nedostalo takové míře pozornosti, kterou by si zasloužila. V roce 2002 Kuchařová provedla studii zaměřenou na život ve stáří, kde spolupracovala s dalšími odborníky. Jedna část její práce se věnovala mezigeneračním vztahům a pomoci mezi generacemi. Z práce vyplynulo, že kontakty starších lidí s jejich dospělými dětmi zůstávají poměrně časté, nicméně jejich intenzita poklesla, zejména ve městech. Ubyl podíl lidí stýkajících se s dětmi denně, ale zůstal taky obdobný podíl nestýkajících se vůbec. Mezigenerační vztahy se v dnešních letech stávají oblastí, ke které větší měrou již také odborníci stále častěji obrací svou pozornost. Mnou provedený výzkum bude pouze malým náhledem do rozsáhlé oblasti,

které je (a do budoucna stále více bude) třeba věnovat nutnou pozornost a dále ji empiricky ověřovat dalšími šetřeními v této oblasti (Matějček, Dytrych, 1997).

5.2 Výzkumné otázky a cíle

Hlavním cílem výzkumu je analyzovat postoje žáků středních škol Zlínského kraje ke stáří a seniorům a zjistit, jaký pohled mají žáci středních škol ve Zlínském kraji na mezigenerační vztahy. Dalším cílem je analyzovat kognitivní, afektivní a konativní složky postojů ke stáří a seniorům. Předmětem zájmu bude zároveň zjistit determinanty ovlivňující pohled žáků středních škol Zlínského kraje na pojem senior (bydlení ve městě či na vesnici, bydlení ve společné domácnosti s prarodičem).

Vzhledem k cíli práce jsme si stanovili hlavní výzkumnou otázku:

O: Jaké postoje zaujímají adolescenti ve Zlínském kraji k seniorům a stáří?

Stanovili jsme také dílčí výzkumné otázky:

1. Jaký je pohled žáků středních škol Zlínského kraje na mezigenerační vztahy?
2. Jaké jsou postoje žáků středních škol Zlínského kraje k seniorům a stáří?
 - 2.1 Jaké jsou kognitivní postoje žáků středních škol Zlínského kraje ke stáří?
 - 2.2 Jaké jsou kognitivní postoje žáků středních škol Zlínského kraje k seniorům?
 - 2.3 Jaké jsou afektivní postoje žáků středních škol Zlínského kraje ke stáří?
 - 2.4 Jaké jsou afektivní postoje žáků středních škol Zlínského kraje k seniorům?
 - 2.5 Jaké jsou konativní postoje žáků středních škol Zlínského kraje ke stáří?
 - 2.6 Jaké jsou konativní postoje žáků středních škol Zlínského kraje k seniorům?
3. Jak žáci Zlínského kraje vnímají pojem senior?
 - 3.1 Jak žáci Zlínského kraje, žijící s prarodičem vnímají pojem senior?
 - 3.2 Jak žáci Zlínského kraje, žijící v domácnosti bez prarodičů vnímají pojem senior?
 - 3.3 Jak vnímají pojem senior žáci Zlínského kraje žijící na vesnici?
 - 3.4 Jak vnímají pojem senior žáci Zlínského kraje žijící ve městě?

5.3 Výzkumný soubor

„Pojmem základní soubor rozumíme všechny prvky (osoby, situace), které patří do zkoumané skupiny“. (Chrásková 2016, s. 17)

Základní soubor

Základní soubor představují žáci středních škol ve Zlínském kraji. Ve Zlínském kraji vzrostl počet seniorů během 20 let od roku 2000 o 49, 5 % a tím zaujímá po Královéhradeckém kraji druhé místo mezi českými a moravskými kraji (CSU, 2021). Z důvodu toho, že se Zlínský kraj pohybuje na prvních příčkách, zvolili jsme si právě ten. Byly zvoleni respondenti z důvodu jejich věku, jelikož v rámci vzdělávacího procesu lze ovlivnit jejich postoje a přístup k mezigeneračním vztahům, což může předcházet možným konfliktům mezi generacemi. Žáci středních škol a senioři jsou ekonomicky neaktivní a mohou být označováni za znevýhodněnou sociální skupinu. Tento fakt může vést ke konkurenci a mezigeneračním konfliktům mezi těmito dvěma generacemi. Statistika ukazuje, že v letech 2021/2022 jsme měli v České republice 1285 středních škol a 446 254 žáků středních škol (MSMT, 2022).

Výběrový soubor

V rámci šetření jsme oslovili školy, které byly vylosovány na základě **náhodného výběru**. "Náhodný (pravděpodobnostní) výběr je takový výběr, ve kterém každý element populace má stejnou pravděpodobnost, že bude vybrán do vzorku" (Disman, 2011). Ve výzkumu se konkrétně zaměřujeme na žáky středních škol, středních odborných učilišť a gymnázií. Prostým náhodným výběrem jsme vylosovali tři střední školy, které budou osloveny. Žáci, kteří tvoří výzkumný soubor jsou v době konání výzkumu ve výuce.

Výzkumný soubor tvořili žáci tří středních škol, šesti tříd o celkovém počtu 129 žáků. Výzkumný soubor je zastoupen žáky adolescentního věku žijícími a nežijícími ve společné domácnosti se seniorem a také žijícími a nežijícími ve městě a na vesnici. K realizaci výzkumu jsou vybráni jako objekt výzkumu žáci adolescentního věku ze tří středních škol ve Zlínském kraji, konkrétně ŠKOLA A, ŠKOLA B, ŠKOLA C. Respondenti jsou žáci středních škol ve věku 15-20 let. Předem jsem si domluvila spolupráci s konkrétními vyučujícími na obou školách, se kterými budeme konzultovat, ve které třídě bude dotazníkové šetření probíhat. Před provedením průzkumu byla zaslána žádost o souhlas s průzkumem ředitelům škol, která obsahovala návrh dotazníku a informace o cíli průzkumu. Ředitelé škol byli o obsahu dotazníku a cíli průzkumu informováni. Před zahájením samotného dotazníkového šetření byli žáci informováni o účelu výzkumu. Také byli informováni o tom, že jejich údaje zůstanou anonymní.

5.4 Výzkumná metoda

Výzkumné šetření bylo provedeno dotazníkovou metodou. Sběr dat probíhal pomocí dotazníku vlastní konstrukce, který byl inspirován podobnými výzkumy provedenými v minulosti. Konkrétně (**Eurobarometer 269** a Dotazník z práce: **Analýza postojů mládeže ke stáří a seniorům**- Bc. Jana Pekárková, DiS., 2021)

Prvotní otázky byly zaměřeny na zjištění sociodemografických proměnných. Poté prvních 6. otázek našeho dotazníku je převzato z dotazníku **Eurobarometer 269**. Položky z tohoto dotazníku jsou zaměřeny na celkové hodnocení mezigeneračních vztahů a soužití. Tento výzkumný nástroj obsahuje výroky, u nichž respondenti vybírají, zda zcela souhlasí, souhlasí, neví, nesouhlasí, zcela nesouhlasí. Dále dotazník obsahuje položky převzaty z práce **Analýza postojů mládeže ke stáří a seniorům od autorky** Bc. Jany Pekárkové, DiS., které měřily tři složky postojů – kognitivní, afektivní a konativní. Žáci mohli vybírat ze čtyř možností, zda s daným tvrzením souhlasí úplně, spíše, spíše nesouhlasí nebo úplně nesouhlasí. Pro měření psychologického významu pojmů pro respondenty byla použita metoda sémantického diferenciálu. Postoje úzce souvisí se vztahy jako takovými, proto jsme se rozhodli zvolit položky z tohoto dotazníku.

V úvodu dotazníku byli účastníci seznámeni s účelem a zaměřením výzkumného šetření a dostali instrukce ohledně vyplnění dotazníku. Bylo jim zaručeno, že jejich údaje budou zachovány v anonymitě. Dotazník obsahoval 33 otázek, přičemž účastníci byli nejprve vyzváni k vyplnění otázek týkajících se základních sociodemografických proměnných (otázky č.1.-4., část první). Následovaly škálové otázky, které měly za úkol zmapovat názory účastníků na mezigenerační vztahy (otázky č. 1.-6., část druhá) a poté následovaly škálové otázky zaměřené na mapování postojů žáků k seniorům a stáří, s důrazem na tři komponenty postojů (otázky č. 1.-26., část třetí). V poslední části dotazníku byla položena otázka č. 33, která byla formulována tak, aby účastníci vyjádřili svůj názor na pojem „senior“. Tuto otázku bylo možné zodpovědět pomocí sémantického diferenciálu, což je metoda, při které účastníci hodnotili pojem senior na základě inklinace k uvedeným adjektivům na bipolárních škálách.

5.4.1 Likertovy škály

"U těchto škál je předložen výrok a respondent je požádán, aby vyjádřil míru svého souhlasu nebo nesouhlasu na hodnotící škále." (Chráska, 2016, s. 161). Při sestavování dotazníku se můžeme setkat s Likertovými škálami docela často.

U otázek zaměřených na mezigenerační vztahy (otázky č. 1-6, část druhá) jsme zvolili pětibodovou škálu (úplně souhlasím – spíše souhlasím – neumím se rozhodnout – spíše nesouhlasím – rozhodně nesouhlasím). U otázek, které jsou zaměřeny na postoje adolescentů k seniorům (otázky č. 1-26, část třetí) zvolila autorka čtyřbodovou škálu (úplně souhlasím – spíše souhlasím – spíše nesouhlasím – úplně nesouhlasím).

Výběrem bodu na škále respondenti vyjadřují stupeň daného znaku, který je vyjádřen příslušnou dvojicí adjektiv (Chráska, 2016, s. 215).

Tabulka 1- Výroky z dotazníku postojů mládeže ke stáří a seniorům (Pekárková, 2021)

A.	Kognitivní 10 položek	Stáří je spojeno s moudrostí. (položka č.1) Stáří je stejné u mužů i u žen. (položka č. 2) Stáří je spojeno s laskavostí. (položka č. 3) Ve stáří dochází k poklesu inteligence. (položka č. 4) Stáří si zaslouží úctu. (položka č. 5) Senioři jsou důležití pro svá vnoučata. (položka č. 6) Senioři mají dobré postavení ve společnosti. (položka č. 7) Senioři jsou náladoví. (položka č. 8) Senioři jsou ekonomickou zátěží pro společnost. (položka č. 9) Senioři se již nechtějí vzdělávat. (položka č. 10)
B.	Afektivní 7 položek	Své stáří vidím optimisticky. (položka č. 11) Ve stáří se chci dále vzdělávat. (položka č. 12) Ve stáří bych chtěl/a žít ve společné domácnosti se svou rodinou. (položka č. 13) Mám strach, že budu ve stáří osamělý/á. (položka č. 14) Je mi nepříjemné, když mě osloví, např. na ulici, senior. (položka č. 15) Senioři jsou pro mě zdrojem životních zkušeností. (položka č. 16)

		O seniory, kteří potřebují péči, se má postarat rodina. (položka č. 17)
C.	Konativní 9 položek	Když nastoupí do autobusu senior a já sedím, uvolním mu své místo. (položka č. 18) Šel/šla bych do kina na film o stáří. (položka č. 19) Na stáří se budu připravovat (např. spořením, zdravým životním stylem, vhodným bydlením, ...). (položka č. 20) Byl bych ochotný/ochotná postarat se o seniora v rodině, kdyby to bylo potřeba. (položka č. 21) Sdílel/a jsem někdy negativní komentáře na adresu seniorů na sociálních sítích. (položka č. 22) K seniorům jsem kritičtější než k mladším lidem. (položka č. 23) Zapojil/a bych se do dobrovolné činnosti zaměřené na pomoc seniorům. (položka č. 24) Když vidím seniora v nesnázích, zeptám se jej, zda potřebuje pomoc. (položka č. 25) Své prarodiče navštěvuji hlavně proto, že jim pomáhám (např. s nákupy, úklidem, ...). (položka č. 26)

5.4.2 Sémantický diferenciál

Položka č. 33 dotazníku zkoumala konativní význam pojmu senior u žáků, kteří hodnotili slova na bipolárních škálách sestavených z původního seznamu C. Osgooda. Tyto škály měly 16 bipolárních dimenzí, přičemž se vycházelo z dvojrozměrného pojetí sémantického diferenciálu podle Chráska (2016, s. 221). Žáci hodnotili význam pojmu na základě faktoru hodnocení a energie. Faktor energie propojoval faktor potence a aktivity. Faktor hodnocení popisuje, zda byl pojem pro žáky pozitivní nebo negativní.

Jeden z faktorů sémantického diferenciálu, který byl použit k hodnocení významu pojmu senior, je faktor hodnocení. Tento faktor se skládá z 11 bipolárních škál, zahrnující dvojice slov, jako je *užitečný – neužitečný, krásný – ošklivý, cenný – bezcenný, veselý – smutný, optimistický – pesimistický, dobrý – špatný, příjemný – nepříjemný, problematický – bezproblémový, blízký – vzdálený, zdravý – nemocný, bohatý – chudý*. V rámci energetického faktoru byly vybrány bipolární škály zahrnující pojmy *silný – slabý, lehký – těžký, závislý – nezávislý, pomalý – rychlý, proměnlivý – stálý*. Tyto pojmy sloužily k měření, jaký význam má pojem pro žáka a jak se vztahuje k jakékoliv změně daného pojmu (Pekárková, 2021).

Žáci hodnotili slovo „senior“ na pětibodové stupnici s protikladnými adjektivy a zvolili, ke kterému z těchto přídavných jmen. Stupnice měla rozsah od -2 do +2. Každé hodnotě na stupnici odpovídaly konkrétní body. Položky závislé – nezávislé, pomalý – rychlý, problémový – bezproblémový, měly před vyhodnocením obrácené krajní body. Poté jsme provedli výpočet průměrných hodnot pro každý faktor.

Tabulka 2- Sémantický diferenciál – bodové ohodnocení (Pekárková, 2021)

Škálová hodnota	-2	-1	0	+1	+2
Body	5	4	3	2	1

Následně jsme vypočítali průměrné hodnoty každého faktoru. U faktoru hodnocení jsme zjišťovali jak významný (pozitivně, negativně) je pro respondenta pojem.

5.5 Způsob zpracování dat

Pro zpracování dat jsme využili program MS Excel a prezentovali výsledky pomocí tabulek s průměrnými hodnotami, směrodatnou odchylkou, minimy a maximy. Grafy vytvořeny v MS Excel byly použity pro zvýšení přehlednosti. Položky byly rozděleny do tří komponent postojů: kognitivní, afektivní, konativní. Konativní vyjadřovala chování respondentů vůči seniorům a stáří. Afektivní popisovala pozitivní nebo negativní emoce. Kognitivní složka popisovala znalosti respondentů o těchto pojmech. U položek č. 1-6 v části druhé jsme pro odpověď „neumím se rozhodnout“ zvolili bodové ohodnocení 3. V našem výzkumném šetření jsme použili také metodu sémantického diferenciálu. Zvolili jsme vyhodnocení získaných dat s použitím analýzy odpovědí na úrovni jednotlivých položek (adjektiv). Spočítali jsme jednotlivé četnosti odpovědí a dále celkový průměr. Výsledky jsme zobrazili v grafech. Položky byly rozděleny do kategorií – žijící/nežijící ve společné domácnosti s prarodiči, žijící ve městě/ na vesnici. Nejsilněji pozitivní konotace byla ohodnocena 5 a nejsilněji negativní konotace ohodnocena 1. Dalším krokem bylo spočítat průměrné hodnoty adjektiv pro individuální faktory – hodnocení, energie. (Pekárková, 2021)

Tabulka 3- Likertovy škály – bodové hodnocení (vlastní výzkum 2023)

Úplně souhlasím	5
Spíše souhlasím	4
Neumím se rozhodnout	3
Spíše nesouhlasím	2
Úplně nesouhlasím	1

Aby byla data konzistentní, musely se některé položky před vyhodnocením převrátit (položky: 1., 3., 4.)

Tabulka 4- Likertovy škály, bodové hodnocení (vlastní výzkum, 2023)

Úplně souhlasím	1
Spíše souhlasím	2
Neumím se rozhodnout	3
Spíše nesouhlasím	4
Úplně nesouhlasím	5

U položek 1.-26. jsme volili následující hodnocení:

Tabulka 5- Likertovy škály – bodové ohodnocení (Pekárková, 2021)

Úplně souhlasím	4
Spíše souhlasím	3
Spíše nesouhlasím	2
Úplně nesouhlasím	1

Aby byla data konzistentní, musely se některé položky před vyhodnocení převrátit (položky: 2., 4., 7., 8., 9., 10., 14., 15., 22. a 23.)

Tabulka 6- Likertovy škály – bodové ohodnocení (Pekárková, 2021)

Úplně nesouhlasím	4
Spíše nesouhlasím	3
Spíše souhlasím	2
Úplně souhlasím	1

Nejprve jsme vypočítali četnosti pro každou škálu a následně jsme tyto hodnoty vynásobili číselnými kódy odpovědí. Poté jsme sečetli tyto hodnoty pro jednotlivé složky a výsledné hodnoty jsme vydělili počtem respondentů.

6 ANALÝZA DAT

V této kapitole se budeme zabývat výsledky získanými z dotazníkového šetření, které bylo zaměřeno na tři oblasti: pohled na mezigenerační vztahy, postoje ke stáří a seniorům a pohled na pojem senior. Výzkumné cíle a otázky jsou uvedeny v podkapitole 5.2 Výzkumné otázky a cíle. Do šetření se zapojilo celkem 129 žáků ze tří středních škol ve Zlínském kraji. V úvodní části dotazníku jsme získávali informace o pohlaví respondentů, tom, zda žijí s prarodiči v domácnosti a zda bydlí ve městě nebo na vesnici.

Zastoupení respondentů

Výzkumného šetření se zúčastnilo 129 žáků z toho 64 žáků žijících na vesnici a 65 žáků žijících ve městě. Činí nám to přibližně 50 % žáků žijících na vesnici a 50 % žáků žijících ve městě.

Tabulka 7- Žiji ve městě/na vesnici (vlastní výzkum, 2023)

Žijící na vesnici	64
Žijící ve městě	65

Žáků žijících ve společné domácnosti s prarodičem se zúčastnilo 24 (19 %) a žáků nežijících ve společné domácnosti s prarodičem 105 (81 %).

Tabulka 8- Žiji ve společné domácnosti s prarodičem/ bez prarodiče (vlastní výzkum, 2023)

Žijící ve společné domácnosti s prarodičem	24
Nežijící ve společné domácnosti s prarodičem	105

VO 1 Jaký je pohled žáků středních škol Zlínského kraje na mezigenerační vztahy?

Nejvyššího průměrného skóru dosáhl výrok „mladší lidé se od starší generace mají co naučit“, tento výrok dosáhl v průměru 3,62 bodů. Dalším kladně hodnoceným pojmem je „staří lidé jsou přítěží pro společnost“ tento výrok dosáhl 3,61 bodů. Jsme rádi, že žáci si nemyslí, že staří lidé jsou přítěží. Položka „starší lidé pracují do pozdního věku, zabírají tím místa mladým lidem“ získala průměrně 3,30 bodů. Výroku „starší lidé využívají možnost učit se nové věci od mladých“ získal v průměru 2,78 bodů, kdy se tento průměr pohybuje pod hranicí neutrálních hodnocení. Položka zda „jsou mezigenerační vztahy mezi mladými lidmi a seniory v pořádku“ činila v průměru 2,67 bodů. Toto hodnocení se již přiklání k negativnímu hodnocení. Nejnižší skór získal výrok „mladí a staří lidé se neshodují

na tom, co je pro společnost nejlepší. U tohoto výroku většina žáků souhlasila, že mladí a staří lidé se nesnadno shodují. Získává průměrný skór 2,26 bodů. Tabulku jsme dále doplnili o směrodatné odchyly (SD). U položek zaměřených na pohled na mezigenerační vztahy žáci celkově získali 2336 bodů. Maximální bodové hodnocení je zde 3840.

Tabulka 9- Pohled žáků na mezigenerační vztahy. (vlastní výzkum, 2023)

Položka	Průměr	SD
Mladší lidé se od starší generace mají co naučit. (otázka 5.)	3,62	1,19
Staří lidé jsou přítěží pro společnost. (otázka 1.)	3,61	1,17
Starší lidé pracují do pozdního věku, zabírají pracovní místa mladým lidem. (otázka 3.)	3,30	1,17
Starší lidé využívají možnost učit se nové věci od mladých. (otázka 6.)	2,78	1,1
Mezigenerační vztahy mezi mladými lidmi a seniory jsou v pořádku. (otázka 2.)	2,67	1,03
Mladí a staří lidé se nesnadno shodují na tom, co je pro společnost nejlepší. (otázka 4.)	2,26	1,06
Pohled	=18,24 (σ3,04)	1,23

	Získaný počet bodů	Minimum	Maximum
Pohled	2336	773	3870

VO 2.1 Jaké jsou kognitivní postoje žáků středních škol Zlínského kraje ke stáří?

53 % žáků s výroky souhlasilo. 13 % žáků souhlasilo úplně a 40 % žáků spíše souhlasilo. 47 % žáků s výroky spíše nebo úplně nesouhlasilo. 36 % spíše nesouhlasilo a 11 % nesouhlasilo úplně.

Nejvyššího průměrného bodového hodnocení dosáhl výrok „stáří si zaslouží úctu“ nejvíce žáků se zde přiklonilo k odpovědi spíše souhlasím a průměr zde činí 3,26 bodů. Z výsledků lze konstatovat, že žáci souhlasí, že si stáří zaslouží úctu. U výroku „stáří je stejné u mužů i u žen“ žáci nejvíce volili odpověď spíše nesouhlasím. U tohoto výroku průměrné skóre činí 2,91 bodů. „Stáří je spojeno s moudrostí“ se nejvíce žáků přiklonilo k odpovědi spíše souhlasím, průměr zde činí 2,57 bodů. Ve stáří dochází k poklesu inteligence“ získalo nejvíce odpovědí spíše souhlasím a průměrné skóre činí 2,46 bodů. Nejčastější odpovědí u výroku „stáří je spojeno s laskavostí“ byla spíše nesouhlasím a následující spíše souhlasím.

Průměr činí 2,26 bodů. S hodnotou 2,69 bodů lze konstatovat, že žáci vnímají stáří z pohledu kognitivního spíše pozitivně. Žáci žijící s prarodiči měli průměr bodů u těchto výroků 2,78 bodů, což činí pozitivní hodnocení. U žáků nežijících s prarodičem činil průměr 2,67 bodů. Překvapující zde bylo, že žáci žijící na vesnici měli průměr bodů 2,65 a žáci žijící ve městě měli průměr bodů 2,73, což činí lepší průměr než u žáků žijících na vesnici. Tabulku jsme doplnili také o směrodatnou odchylku a také o minimální a maximální počet bodů získaný v následujících položkách. Maximální počet bodů u kognitivních položek činí 2580 bodů, žáci středních škol, zde dosáhli 1720 bodů.

Tabulka 10- Kognitivní postoje žáků ke stáří. (vlastní výzkum, 2023)

Položka	Průměr	SD
Stáří si zaslouží úctu. (otázka 5.)	3,26	0,73
Stáří je stejné u mužů i u žen. (otázka 2.)	2,91	0,81
Stáří je spojeno s moudrostí. (otázka 1.)	2,57	0,77
Ve stáří dochází k poklesu inteligence. (otázka 4.)	2,46	0,70
Stáří je spojeno s laskavostí. (otázka 3.)	2,26	0,75
Postoj kognitivní	13,46 (ø2,69)	0,83

	Získaný počet bodů	Minimum	Maximum
Postoj kognitivní	1720	645	2580

VO 2.2 Jaké jsou kognitivní postoje žáků středních škol Zlínského kraje k seniorům?

54 % žáků s výroky souhlasilo. 21 % žáků souhlasilo úplně a 33 % žáků spíše souhlasilo. 36 % žáků s výroky spíše nebo úplně nesouhlasilo. 30 % spíše nesouhlasilo a 7 % nesouhlasilo úplně.

Výrok „senioři jsou důležití pro svá vnoučata“ získalo nejvíce pozitivní hodnocení, a to v průměru 3,39 bodů. Velice nás těší, že žáci považují seniora za důležitého pro své vnouče. 57 % žáků si však nemyslí, že by měli senioři dobré postavení ve společnosti, průměrná hodnota je zde 2,59 bodů. Žáci se u výroku „senioři jsou náladoví“ přiklínili k odpovědi spíše souhlasím, tento pojem získal skóre 2,07 bodů. Výrok „senioři jsou ekonomickou zátěží pro společnost“ získal průměrnou hodnotu 2,51 bodů, tento výrok je spíše neutrální, ale stále zde přesahuje odpověď spíše souhlasím. Poslední výrok „senioři se již nechtějí

vzdělávat“ získal skóre 2,36 bodů, což činí neutrální pohled na tento výrok. Průměrné hodnocení kognitivního postoje k seniorům z pohledu žáků je 2,59 bodů, což je spíše pozitivní výsledek. Můžeme tedy říci, že žáci mají o seniorech pozitivní mínění. U tabulky 7 jsme také uvedli směrodatnou odchylku a maximální a minimální bodové hodnocení. Maximální počet bodů u kognitivních položek zaměřených na seniory činí 2580 bodů, žáci středních škol, zde dosáhli 1666 bodů.

Tabulka 11- Kognitivní postoje žáků k seniorům. (vlastní výzkum, 2023)

Položka	Průměr	SD
Senioři jsou důležití pro svá vnoučata. (otázka 6.)	3,39	0,77
Senioři mají dobré postavení ve společnosti. (otázka 7.)	2,59	0,62
Senioři jsou ekonomickou zátěží pro společnost. (otázka 9.)	2,51	0,82
Senioři se již nechtějí vzdělávat. (otázka 10.)	2,36	0,81
Senioři jsou náladoví. (otázka 8.)	2,07	0,80
Postoj kognitivní	12.92 (ø2,59)	0,88

	Získaný počet bodů	Minimum	Maximum
Postoj kognitivní	1666	645	2580

VO 2.3 Jaké jsou afektivní postoje žáků středních škol Zlínského kraje ke stáří?

53 % žáků s výroky souhlasilo. 22 % žáků souhlasilo úplně a 32 % žáků spíše souhlasilo. 47 % žáků s výroky spíše nebo úplně nesouhlasilo. 33 % spíše nesouhlasilo a 13 % nesouhlasilo úplně.

S výrokem „své stáří vidím optimisticky“ nejvíce žáků spíše nesouhlasilo. Tento výrok získal průměrně 2,36 bodů, proto ho hodnotíme jako neutrální. Výrok „ve stáří se chci dále vzdělávat“ získal nejvíce odpovědí spíše souhlasím, jeho průměrné skóre činí 2,40 bodů. Nejčastější byla odpověď spíše nesouhlasím u výroku „ve stáří bych chtěl/a žít ve společné domácnosti se svou rodinou“, výrok činí průměr 2,51 bodů. Průměr u výroku „mám strach, že budu ve stáří osamělý/á“ činil 1,98 bodů. Znamená to, že 71 % žáků má strach, že budou ve stáří osamělí, můžeme tak konstatovat z faktu, že pouze 19 % žáků žijí ve společné domácnosti s prarodičem. Celkový průměr u afektivních složek postojů zaujímá 2,32 bodů,

což nám značí neutrální afektivní (emocionální) postoj ke stáří. Pro tabulku č. 8 jsme doplnili další informace, konkrétně jsme přidali hodnoty směrodatné odchylky a minimální a maximální bodové hodnocení. Maximální počet bodů u afektivních položek zaměřených na stáří činí 2064 bodů, žáci středních škol, zde dosáhli 1218 bodů.

Tabulka 12- Afektivní postoje žáků ke stáří. (vlastní výzkum, 2023)

Položka	Průměr	SD
Ve stáří bych chtěl/a žít ve společné domácnosti se svou rodinou. (otázka 13.)	2,51	0,97
Ve stáří se chci dále vzdělávat. (otázka 12.)	2,40	0,83
Své stáří vidím optimisticky. (otázka 11.)	2,36	0,96
Mám strach, že budu ve stáří osamělý/á. (otázka 14.)	1,98	0,98
Postoj afektivní	9,25 (σ2,32)	0,95

	Získaný počet bodů	Minimum	Maximum
Postoj afektivní	1218	516	2064

VO 2.4 Jaké jsou afektivní postoje žáků středních škol Zlínského kraje k seniorům?

18 % žáků souhlasilo úplně a 37 % žáků spíše souhlasilo. 30 % spíše nesouhlasilo a 15 % nesouhlasilo úplně.

Nejvíce se žáci přiklínili k souhlasu u výroku „o seniory, kteří potřebují péči, se má postarat rodina. Průměr, kterého dosáhl tento výrok je 2,97 bodů. Výrok „je mi nepříjemné, když mě osloví např na ulici, senior“ získal průměr 2,95 bodů. Proto tento výrok hodnotíme kladně, protože se dá říci, že 71 % respondentů se s tímto výrokem neztotožňuje. U výroku „senioři jsou pro mě zdrojem životních zkušeností“ jsme dosáhli v průměru 2,77 bodů. Je pozitivní zjištění, že 68 % žáků se přiklání k souhlasu u tohoto výroku. Z celkového průměru 2,89 bodů můžeme konstatovat, že emocionální složky postojů k seniorům jsou velmi pozitivní. Také jsme tabulku doplnili o směrodatnou odchylku (SD). Maximální počet bodů u afektivních položek zaměřených na seniory činí 1548 bodů, žáci středních škol, zde dosáhli 1115 bodů.

Tabulka 13- Afektivní postoje žáků k seniorům. (vlastní výzkum, 2023)

Položka	Průměr	SD
O seniory, kteří potřebují péči, se má postarat rodina. (otázka 17.)	2,97	0,74
Je mi nepříjemné, když mě osloví např. na ulici, senior. (otázka 15.)	2,95	1
Senioři jsou pro mě zdrojem životních zkušeností. (otázka 16.)	2,77	0,82
Postoj afektivní	8,69 (ø2,89)	0,87

	Získaný počet bodů	Minimum	Maximum
Postoj afektivní	1115	387	1548

VO 2.5 Jaké jsou konativní postoje žáků středních škol Zlínského kraje ke stáří?

19 % žáků souhlasilo úplně a 37 % žáků spíše souhlasilo. 66 % spíše nesouhlasilo a 13 % nesouhlasilo úplně.

Pouze 47 žáků souhlasilo s výrokem „šel/šla bych do kina na film o stáří“ což činí průměrnou hodnotu 2,22 bodů. Kladným zjištěním je, že u pojmu „na stáří se budu připravovat“ žáci nejvíce inklinovali k odpovědi spíše souhlasím. Průměr zde činí 3,02 bodů, což je velice pozitivní fakt. Z celkové hodnoty 2,62 bodů můžeme konstatovat, že žáci ve vztahu ke stáří poukazují k pozitivnímu chování. Tabulku jsme doplnili také o směrodatnou odchylku (SD) a také o minimální a maximální bodové hodnocení. Maximální počet bodů u konativních položek činí 1032 bodů, žáci středních škol, zde dosáhli 677 bodů.

Tabulka 14- Konativní postoje žáků ke stáří. (vlastní výzkum, 2023)

Položka	Průměr	SD
Na stáří se budu připravovat. (otázka 20.)	3,02	0,79
Šel/šla bych do kina na film o stáří. (otázka 19.)	2,22	0,91
Celkem	5,24 (ø2,62)	0,94

	Získaný počet bodů	Minimum	Maximum
Postoj konativní	677	258	1032

VO 2.6 Jaké jsou konativní postoje žáků středních škol Zlínského kraje k seniorům?

23 % žáků s výroky úplně souhlasí a 37 % žáků s položkami spíše souhlasí. Což nám činí 60 % z celku. Zbýlých 40 % s výroky spíše nebo úplně nesouhlasí. 27 % spíše nesouhlasí a 12 % úplně nesouhlasí.

U výroku „když nastoupím do autobusu senior a já sedím, uvolním mu své místo“ dostalo nejvíce pozitivních hlasů, a to úplně souhlasím. Můžeme konstatovat, že 86 % žáků by pustilo seniora v autobuse sednout. Tento výrok získává průměrně 3,40 bodů. „Byl/a bych ochotný/á postarat se o seniora v rodině, kdyby to bylo potřeba“ u tohoto výroku jsem byla velice překvapená, protože 83 % žáků odpovědělo úplně či spíše souhlasím. Průměr bodů u této položky činí 3,20. U výroku „sdílel/a jsem někdy negativní komentáře na adresu seniorů na soc. sítích“ jsme se dozvěděli, že 69 % žáků spíše či úplně nesouhlasí, ale stále zde máme 31 % žáků, kteří volili úplně či spíše souhlasím. Nejvíce nás překvapuje fakt, že se zde objevují také žáci žijící ve společné domácnosti s prarodičem. Průměrná hodnota je zde 3,07 bodů. Položka „Když vidím seniora v nesnázích, zeptám se jej, zda potřebuje pomoc.“ Získala průměrné bodové hodnocení 2,98. „K seniorům jsem kritičtější než k mladším lidem“, tento fakt získal průměrně 2,80 bodů. Stále je zde ale většina hlasů u spíše, či úplně nesouhlasím. Zda by se žáci zapojili do dobrovolnické činnosti, zaměřené na pomoc seniorům, jsme se dozvěděli, že nejvíce hlasů získala odpověď spíše nesouhlasím. A tím získal pojem průměrnou hodnotu 2,71 bodů. Tabulku č. 11 jsme doplnili také o směrodatnou odchylku (SD). Maximální počet bodů u konativní složky postoje činí 3612 bodů, žáci středních škol zde dosáhli 2678 bodů.

Tabulka 15- Konativní postoje žáků k seniorům. (vlastní výzkum, 2023)

Položka	Průměr	SD
Když nastoupí do autobusu senior a já sedím, uvolním mu své místo. (otázka 18.)	3,40	0,74
Byl/a bych ochotný/á postarat se o seniora v rodině, kdyby to bylo potřeba. (otázka 21.)	3,20	0,75
Sdílel/a jsem někdy negativní komentáře na adresu seniorů na soc. sítích. (otázka 22.)	3,07	1
Když vidím seniora v nesnázích, zeptám se jej, zda potřebuje pomoc. (otázka 25.)	2,98	0,82
K seniorům jsem kritičtější než k mladším lidem. (otázka 23.)	2,80	0,86
Zapojil/a bych se do dobrovolnické činnosti zaměřené na pomoc seniorům. (otázka 24.)	2,71	0,83
Své prarodiče navštěvuji hlavně proto, že jim pomáhám. (otázka 26.)	2,59	0,78
Postoj konativní	20,75 (Ø2,96)	0,87

	Získaný počet bodů	Minimum	Maximum
Postoj konativní	2678	903	3612

Sémantický diferenciál

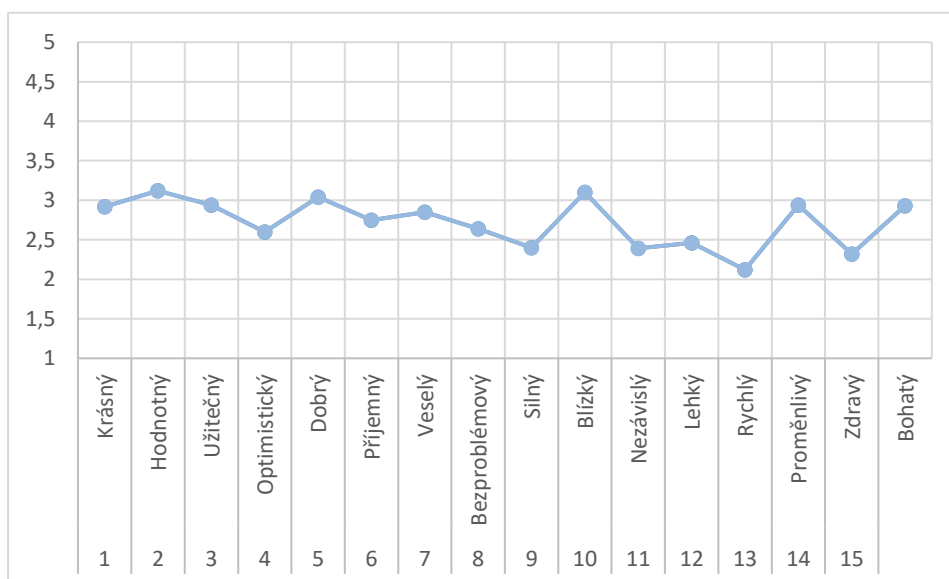
Tabulka 16 Sémantický diferenciál (vlastní výzkum, 2023)

Pojem stáří	Faktor hodnocení	Faktor energie
Žijící s prarodiči	3,14	2,62
Žijící bez prarodičů	2,76	2,42
Žijící ve městě	2,58	2,33
Žijící na vesnici	3,12	2,6

Pro faktor hodnocení se hodnoty pohybují v rozmezí od 2,58 až 3,14 bodů. Pro faktor energie 2,33 až 2,62 bodů. Nejvíce negativní bodové hodnocení udělovali žáci žijící ve městě a to 2,58 pro faktor hodnocení a 2,33 pro faktor energie. Následují žáci nežijící ve společné domácnosti s prarodiči s faktorem hodnocení 2,76 bodů a faktorem energie 2,42 bodů. Dále žáci žijící na vesnici s faktorem hodnocení 3,12 bodů a faktorem energie 2,6 bodů. A nejlepší hodnocení pro žáky žijících s prarodiči, jejich průměrné bodové hodnoty pro faktor hodnocení 3,14 bodů a pro faktor energie 2,62 bodů.

VO 3 Jak žáci Zlínského kraje vnímají pojem senior

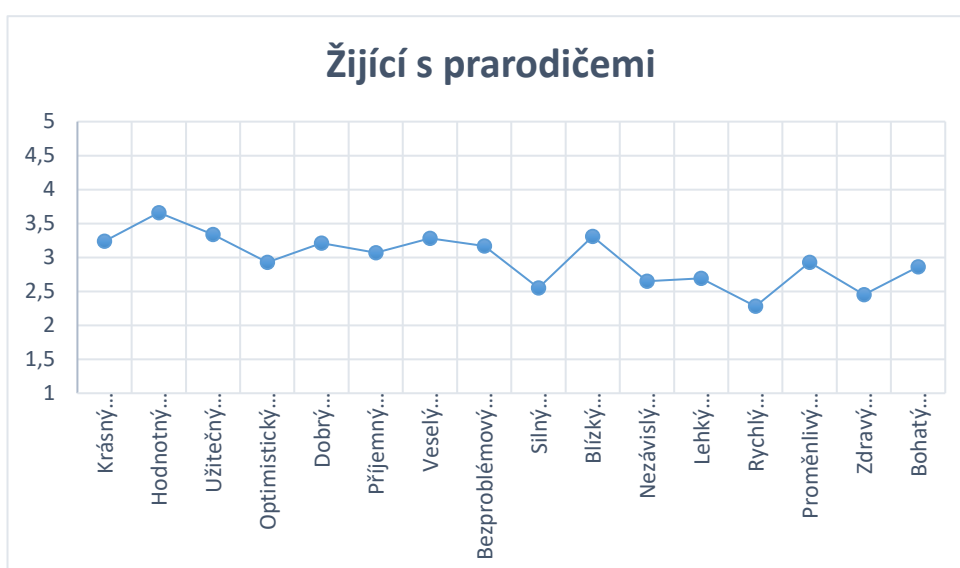
Tyto hodnoty jsme vizualizovali na bipolárním grafu.

Graf 1- průměrné bodové hodnoty pro pojem senior (vlastní výzkum, 2023)

Z analýzy průměrných hodnot docházíme k závěru, že se žáci lehce přiklání u pojmu senior k pojmu *hodnotný* (3,12), také k pojmu *blízký* (3,1) a *dobrý* (3,04). Položky *proměnlivý* (2,94), *užitečný* (2,94), *bohatý* (2,93) *krásný* (2,92) dosáhly neutrálního až mírně negativního bodového hodnocení. Mírně negativní hodnocení až negativní hodnocení obdržely pojmy *veselý* (2,85), *příjemný* (2,75), *bezproblémový* (2,64), *optimistický* (2,6). Nejvíce se žáci nepřiklíněli k pojům *lehký* (2,46), *silný* (2,4), *závislý* (2,39), *zdravý* (2,32) a *rychlý* (2,12).

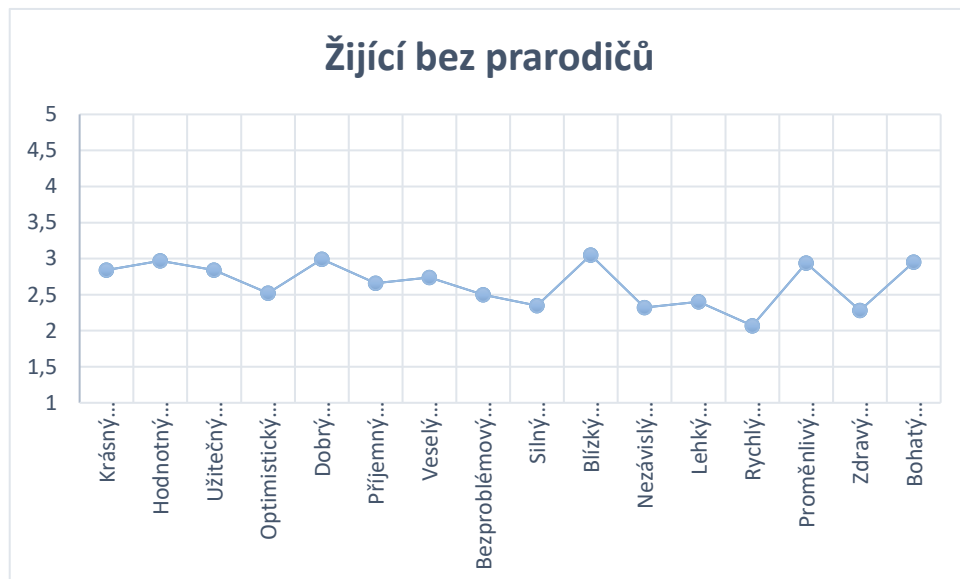
VO 3.1 Jak žáci Zlínského kraje, žijící ve společné domácnosti s prarodičem vnímají pojem senior?

Graf 8- Průměrné bodové hodnoty pro pojem senior žáků žijících ve společné domácnosti s prarodičem. (vlastní výzkum, 2023)

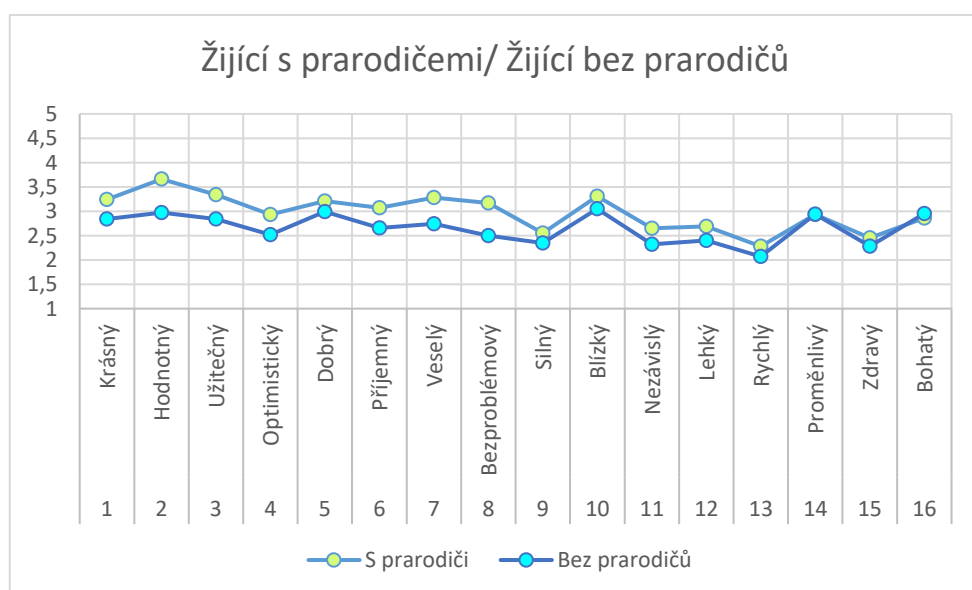
Žáci žijící ve společné domácnosti s prarodičem hodnotili pojmy *hodnotný* (3,66), *užitečný* (3,34), *blízký* (3,31), *veselý* (3,28), *krásný* (3,24) a *dobrý* (3,21) jako nejvíce pozitivní. Lehce pozitivní hodnocení měla adjektiva *bezproblémový* (3,17) a *příjemný* (3,07). Mírně negativně hodnocena byla adjektiva *optimistický* (2,93), *proměnlivý* (2,93) a *chudý* (2,86). Nejvíce negativně hodnocena adjektiva *lehký* (2,69), *silný* (2,55), *zdravý* (2,45) a *pomalý* (2,28). Žáci žijící s prarodiči ve společné domácnosti vnímají seniora jako lehce pesimistického, proměnlivého a chudého.

VO 3.2 Jak žáci Zlínského kraje, žijící v domácnosti bez prarodičů vnímají pojem senior?

Graf 11- Průměrné bodové hodnoty pro pojem senior žáků nežijících ve společné domácnosti s prarodičem. (vlastní výzkum, 2023)

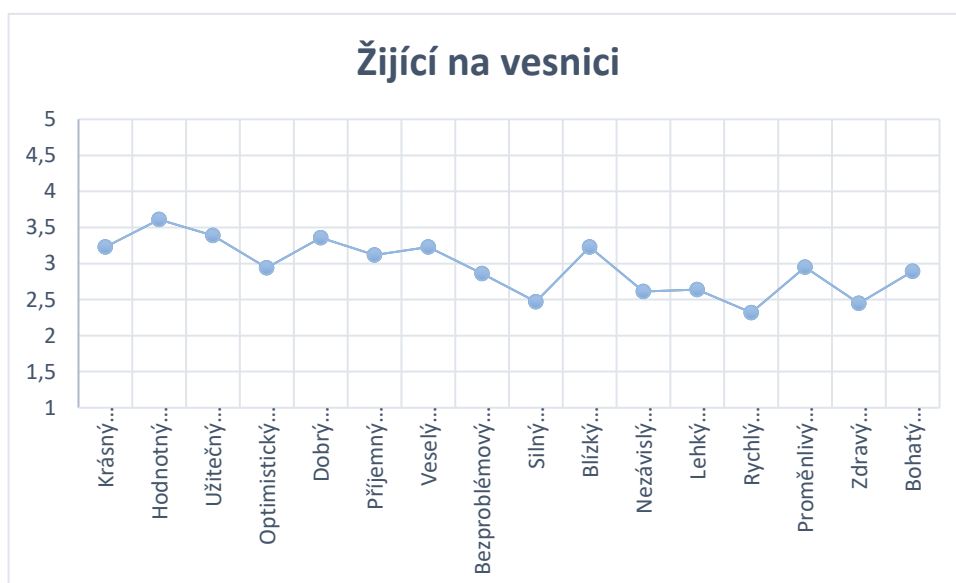
Žáci nežijící ve společné domácnosti s prarodičem hodnotily neutrálně adjektiva *blízký* (3,05) a *dobrý* (2,99). Další adjektiva už jsou negativně hodnocena *hodnotný* (2,97), *bohatý* (2,95), *proměnlivý* (2,94), *užitečný* (2,84) a *krásný* (2,84), *veselý* (2,74), *příjemný* (2,66), *optimistický* (2,52), *problémový* (2,5). Nejvíce negativně vnímaly adjektiva *lehký* (2,4), *silný* (2,35), *pomalý* (2,07) a *nemocný* (2,28).

Graf 16- Průměrné bodové hodnoty pro pojem stáří – žijící/nežijící ve společné domácnosti. (vlastní výzkum, 2023)

Z grafu vidíme, že žáci žijící s prarodičem zaujímají k seniorům obecně pozitivní postoj. Žáci žijící s prarodičem vnímají seniora jako *krásného hodnotného, užitečného, blízkého, veselého, bezproblémového a dobrého*. Zatímco žáci nežijící s prarodičem v domácnosti seniora hodnotí jako *blízkého a dobrého*, ale zároveň *pesimistického, problémového, pomalého, slabého a nemocného*.

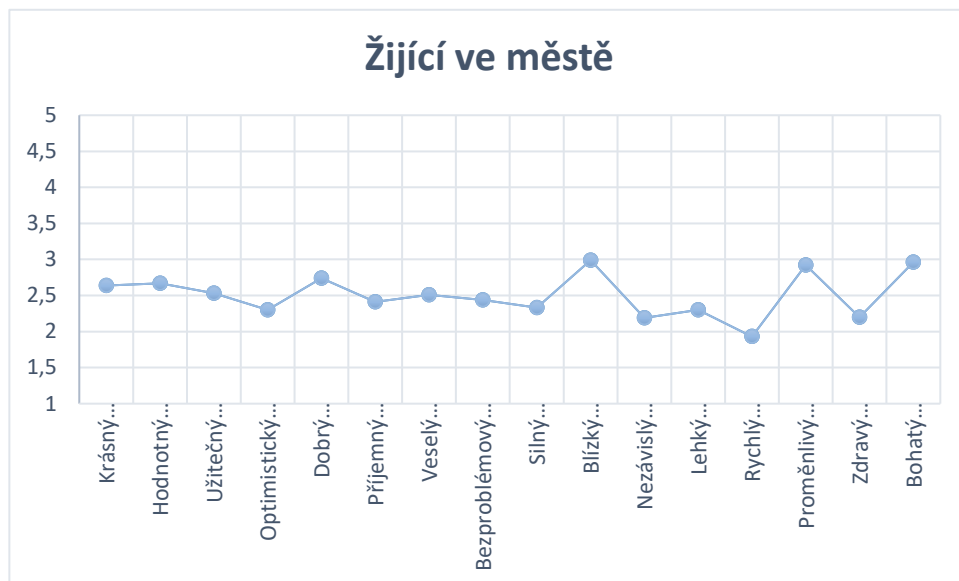
VO 3.3 Jak vnímají pojem senior žáci Zlínského kraje žijící na vesnici?

Graf 23- Průměrné bodové hodnoty pro pojem senior žáků žijících na vesnici. (vlastní výzkum, 2023)

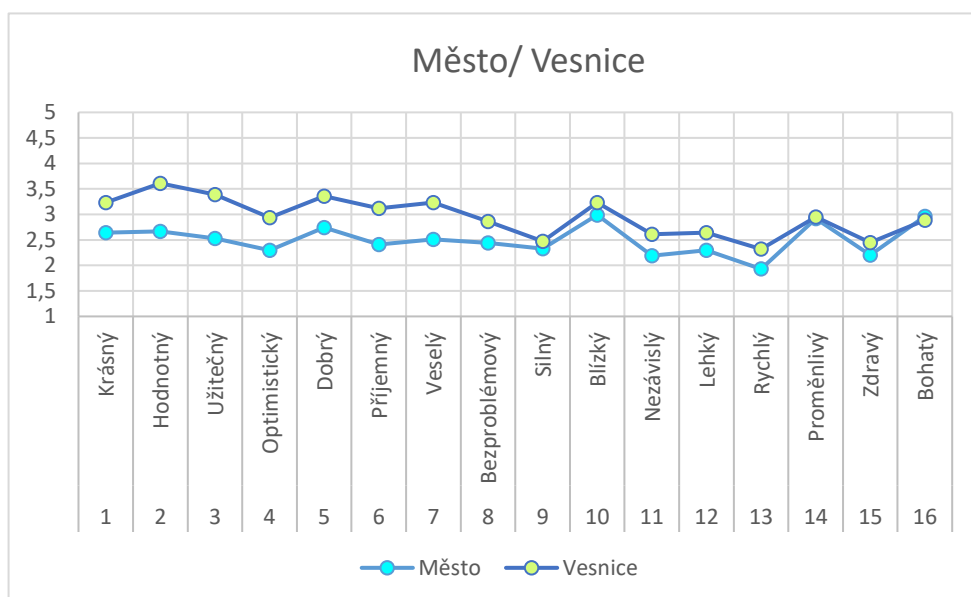
Z průměrných bodových hodnot získaných od žáků žijících na vesnici lze konstatovat, že k adjektivům *hodnotný* (3,61), *optimistický* (2,94), *dobrý* (3,36), *krásný* (3,23), *blízký* (3,23), *veselý* (3,23), *příjemný* (3,12) se žáci přiklání. Mírně negativní postoj vyjadřují pojmy *pesimistický* (2,94), *chudý* (2,89), *problémový* (2,86), *těžký* (2,64) a *závislý* (2,61). Slině negativní hodnocení mají pojmy *slabý* (2,47), *nemocný* (2,45) a *pomalý* (2,32).

VO 3.4 Jak vnímají pojem senior žáci Zlínského kraje žijící ve městě?

Graf 26- Průměrné bodové hodnoty pro pojem senior žáků žijících ve městě. (vlastní výzkum, 2023)

Dle průměrných hodnot lze konstatovat, že žáci žijících ve městě se mají k pojmu senior výhradně negativní postoj. Mírně negativní hodnocení má pojem *blízký* (2,99), *bohatý* (2,96) a *proměnlivý* (2,92). Vysoce negativní hodnocení mají k adjektivům *dobrý* (2,74), *bezpečný* (2,67), *ošklivý* (2,64), *zbytečný* (2,53), *smutný* (2,51), *problémový* (2,44), *slabý* (2,33), *pesimistický* (2,3) a *těžký* (2,3), *nemocný* (2,2), *závislý* (2,19) a *pomalý* (1,93).

Graf 29- Průměrné bodové hodnoty pro pojem stáří – žijící ve městě/ na vesnici. (vlastní výzkum, 2023)

Lze konstatovat, že žáci žijící na vesnici mají na seniory pozitivní pohled. Voliči, žijící na vesnici považují seniora ze *krásného, hodnotného, spíše optimistického, dobrého, blízkého, veselého a příjemného*. Zároveň seniora hodnotí jako *chudého, pesimistického, těžkého, pomalého a závislého*. Žáci žijící ve městě zaujímají velice negativní postoj k seniorům, ani jedna z adjektiv se nepohybuje nad průměrnou hranicí.

7 INTERPRETACE ZÍSKANÝCH DAT

Cílem naší bakalářské práce bylo zjistit postoje (kognitivní, afektivní, konativní) středoškolských žáků ve Zlínském kraji k seniorům a stáří. Také analyzovat jejich pohled na mezigenerační vztahy. Dále jsme se zaměřili na faktory, ovlivňující postoj žáků k seniorům, jako například bydlení ve městě či na vesnici, nebo společné soužití se seniorem. Cílem bylo také určit, zda tyto faktory ovlivňují postoj a pohled žáků na seniory.

Analýza dotazníkového šetření nám ukázala, že žáci středních škol Zlínského kraje zastávají neutrální pohled na mezigenerační vztahy. Zajímavostí je, že si žáci středních škol Zlínského kraje myslí, že se mají od starší generace co naučit. Domníváme se, že může existovat několik možných důvodů, proč s tímto výrokem žáci souhlasí. Prvním z důvodů může být zkušenost a moudrost. Předpokládáme, že starší generace může mít bohaté zkušenosti a moudrost, kterou mohou předat mladším generacím. Myslíme si, že jedním z dalších důvodů je inspirace. Starší generace by mohly být zdrojem inspirace pro mladší generaci, co se týče jejich přístupu k životu, hodnot a postojů. Žáci si také myslí, že mezigenerační vztahy nejsou v pořádku. V odborném článku *Mezigenerační spolupráce* (clanky.rvp, 2014) byly představeny metody a aktivity pro mladou generaci, včetně diskusí. Bylo zjištěno, že nejenom starší lidé, ale i mladí lidé mohou mít špatné zkušenosti s druhou generací. Někteří žáci si stěžovali na hrubé odmítnutí pomoci od starších lidí nebo na nadávky, kterými byli někdy potrestáni jen proto, že jsou mladí. Tímto si také odpovídáme na fakt, že si žáci nemyslí, že starší lidé využívají možnosti učit se nové věci od mladších lidí. Pokládáme za pravděpodobné, že si taktéž mohou myslet, že jsou starší lidé zaujati vlastními způsoby myšlení a mohou se bránit přijímat nové informace od mladších lidí. Myslíme si, že žáci mohou soudit starší lidi jako autoritativní a neochotné se učit od lidí, kteří jsou mladší a mají méně zkušeností. V oblasti kognitivních postojů žáků ke stáří jsme zjistili spíše pozitivní kognitivní postoj. Výzkum *European Socila Survey* z roku 2009 (Vlachová, 2013) ukázal, že více než 2/3 občanů ve věku nad 60 let zažilo během posledního roku nedostatek respektu nebo nevhodné chování druhých kvůli jejich věku. Tento fakt dokazuje, že špatné chování vůči seniorům převyšuje projevy úcty. Tuto skutečnost potvrzuje i studie zmiňovaná autorkou Trusinovou v roce 2013 (Vlachová, 2013). Domnívali jsme se, že z našeho šetření vyplyne podobný výsledek, co se týče úcty k seniorům, proto jsme byli mile překvapeni u výroku „stáří si zaslouží úctu“, který dosáhl nevyššího kladného průměrného bodového hodnocení. V oblasti kognitivní složky postoje ke stáří bylo překvapivé, že žáci žijící ve městě měli průměrně vysoké skóre (2,73 bodů).

Žáci žijící na vesnici dosáhli (2,65 bodů). Z analýzy výsledků kognitivního postoje k seniorům jsme získali spíše pozitivní výsledek postoje. Nejvíce nás překvapilo, že výrok „senioři jsou důležití pro svá vnoučata“ získalo nejvíce kladné hodnocení. Domníváme se, že prarodiče a vnoučata mohou mít velmi silné a důležité vztahy. Navíc si myslíme, že vztahy s prarodiči mohou být pro děti důležité zejména v případech, kdy jsou rodiče příliš vyčerpáni prací nebo jinými závazky a nemohou se dětem tolik věnovat. Nejvíce negativní bodové hodnocení získal výrok „senioři jsou náladoví“. Předpokládáme tedy, že většina žáků, může považovat seniory za náladové z důvodu zdravotních problémů, které ovlivňují jejich náladu, jako například deprese, úzkost nebo demence (ISZS, 2018). Afektivní postoje žáků středních škol Zlínského kraje ke stáří jsou spíše neutrální, to znamená, že žáci vyjadřují ke stáří spíše neutrální postoj. Zajímavé je, že u položky „ve stáří bych chtěl/a žít ve společné domácnosti se svou rodinou“ se většina žáků přiklonila k odpovědi, spíše nesouhlasím. Tento fakt je zajímavý z toho důvodu, že následující výrok „mám strach, že budu ve stáří osamělá“ získal nejméně bodů. Zjistili jsme, že více než 70 % žáků se bojí, že budou ve stáří osamělí, ale i přes to, nechtějí žít ve společné domácnosti s jejich budoucími dětmi. Věříme, že jedním z důvodů může být změna kulturních sociálních norem a hodnot, které se stále více posouvají směrem k individualismu a nezávislosti. Mnoho jedinců dnes preferuje větší osobní svobodu a flexibilitu v životě a nechtějí být vázáni na společné domácnosti se svými dětmi. Dalším důvodem může být nedostatek vhodného bydlení a finančních prostředků na zajištění takového uspořádání. *“ Vícegenerační rodina až na výjimky neexistuje – podařilo se ji dokonale vymýtit především výstavbou malých bytů, odkud byli prarodiče automaticky „elegantně“ vyhoštěni...”* (Tanská, 2002, s. 36). Pokud se zaměříme na afektivní postoje k seniorům, tak můžeme hodnotit tento postoj spíše pozitivně. Pokládáme za pravděpodobné, že žáci středních škol mají ze seniorů příznivý a příjemný pocit, který mohou vyjadřovat například láskou nebo sympatií. Ve výsledku se žáci domnívají, že se o nesoběstačné seniory má postarat rodina, ale někteří senioři zůstávají ve svých příbytcích sami. S postupujícím věkem seniorů ubývá jejich fyzických i psychických sil, což může vést k potížím s opouštěním domova a snížení sociálních kontaktů, což se projevuje pocitem izolace a osamělosti. Podle posledního sčítání lidu v Česku žije 65 tisíc seniorů v jednočlenných domácnostech, což svědčí o zvýšené závislosti na rodinných příslušnících. Toto potvrzují také údaje organizace Elpida, která provozuje Linku seniorů (Aktuálně.cz, 2019). Následujícím postojem ke stáří je postoj konativní, tedy postoj, který se týká naklonění k určitému způsobu jednání nebo akci. Z výsledků analýzy jsme zjistili, že žáci zaujímají spíše pozitivní konativní postoj. Žáci se pohybují spíše u negativního

bodového hodnocení u položky „šla/šel bych do kina na film o stáří“. Máme za to, že existuje několik důvodů, proč by žáci nemuseli volit film o stáří. Mezi důvody patří například nedostatečná zastoupení tématu stáří ve filmové produkci, z toho důvodu, že filmová produkce je zaměřená hlavně na mladší publikum. Předpokládáme, že předsudky a stereotypy o stáří zde mohou mít také své zastoupení. Pokud žáci zastupují předsudek o stáří, můžeme usoudit, že pro ně filmy o stáří nejsou zajímavé. Příjemně nás překvapil průměr bodového hodnocení u položky „na stáří se budu připravovat“. Věříme, že každá lidská bytost by se opravdu chtěla na stáří připravovat, ale ne vždy tomu jde zcela vyhovět. Domníváme se, že každý člověk považuje za přípravu samozřejmě něco jiného (zdravá strava, přátelství, či láska). Výzkum provedený v roce 2002 ukázal, že zdravotní stav seniorů byl identifikován jako klíčový faktor ovlivňující míru jejich aktivity. Věk, fyzická a psychická kondice jsou další faktory ovlivňující aktivitu seniorů. Vyšší úroveň vzdělání a kulturní aktivity jsou spojeny s vyšší mírou aktivity. Studie naznačuje, že důležitým faktorem pro uspokojivé prožívání stáří je příprava na tuto fázi (Kuchařová, 2002). Konativní postoj vůči seniorům vyšel pozitivně, předpokládáme, že žáci středních škol mají k seniorům příznivý postoj a snaží se vůči nim projevovat respekt, pochopení a úctu. Na téma sdílení negativních komentářů byl zaznamenán případ, kdy někteří mladší lidé projevili vůči seniorům své předsudky. Jedním z těchto příkladů bylo vytvoření facebookové skupiny pod názvem „Jejich revírem je Kaufland, jejich tempo je vražedné – DŮCHODCI!“, která byla založena v roce 2009 a měla více než 350 000 příznivců (Vlachová, 2013). Z výroku o sdílení negativních komentářů v našem výzkumu vyplývá, že většina (69 %) žáků nesouhlasí s takovým chováním. Nicméně zůstává zde 31 % žáků, kteří se k takovým komentářům staví pozitivně. Zajímavé je, že mezi nimi jsou také žáci, kteří žijí ve společné domácnosti s prarodiči.

Pojem senior si nejvíce žáků středních škol Zlínského kraje spojuje s pojmem hodnotný. Dále také jako blízký a hodný. Neutrálně se umístily položky proměnlivý, užitečný, bohatý a krásný. Bohužel se ale žáci přikláněli také k negativním proměnným. Vnímají seniora jako smutného, nepříjemného, problémového, pesimistického. Ale také těžkého, slabého, závislého, nemocného a pomalého. Bohužel těchto negativních adjektiv z výsledku pozorujeme více než těch pozitivních. Kromě toho jsme se z analýzy získaných dat dozvěděli, že žáci žijící ve společné domácnosti s prarodičem inklinují spíše k pozitivním adjektivům než žáci nežijící s prarodičem. Žáci žijící s prarodičem ve společné domácnosti vnímají seniora jako, krásného, hodnotného, užitečného, blízkého a veselého, také dobrého

a bezproblémového. Zatímco žáci nežijící ve společné domácnosti sice hodnotí seniora jako blízkého a dobrého, ale ostatní pojmy jsou pro něj spíše negativně zaměřeny. Sledovali jsme také pohled na pojem senior z pohledu žáků žijících na vesnici a ve městě. Z výsledku můžeme konstatovat, že žáci žijící na vesnici mají na seniory pozitivní pohled. Považují seniora za krásného, hodnotného, dobrého, blízkého, veselého a příjemného. Zároveň ho ale také vidí jako chudého, pesimistického, těžkého a závislého. Bohužel město zaujímá pouze negativní postoj k seniorům. Dokážeme konstatovat, že determinanty ovlivňují pohled na seniory.

Doporučení pro praxi

Navrhuje vytvoření a rozvoj vícegeneračních center, která by sloužila jako místo pro setkávání lidí různého věku. Tato centra by se mohla zaměřit na poskytování mezigeneračních aktivit, jako například mezigenerační tvoření, společenské aktivity, hry. Dále navrhuje vytvoření projektů, které by podporovaly spolupráci mezi generacemi a využívaly zkušenosti seniorů. Jedním z možných projektů by mohlo být zapojení seniorů do výuky a výchovy dětí, například jako dobrovolnictví při doprovázení dětí do školy, pomoc při učení nebo společné trávení volného času. Tím by vznikla prospěšná a smysluplná mezigenerační spolupráce.

7.1 Limity výzkumu

Za slabinu našeho výzkumu považujeme použití již vytvořeného dotazníku z práce: **Analýza postojů mládeže ke stáří a seniorům** od Bc. Jany Pekárkové, DiS., 2021, z důvodu nedostupnosti standardizovaných dotazníků na téma výzkumu.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se zabývala mezigeneračními vztahy pohledem žáků středních škol, také se zabývala postoji ke stáří a seniorům. Skládá se z teoretické a praktické části. V teoretické části byly vymezeny poznatky o generacích, mladší generaci a generaci starší, včetně tělesného vývoje, psychického vývoje, mýtů vůči stáří a seniorům a stárnutí populace. Dále jsme se věnovali tématu mezigeneračních vztahů, zahrnujících mezigenerační komunikaci, bariéry komunikace, mezigenerační konflikt. Postoje jsme také zahrnuli do této části bakalářské práce. Konkrétně vznik postojů a jejich změna. Dále byla popsána prevence mezigeneračních konfliktů, zahrnující mezigenerační učení, mezigenerační solidaritu a také mezigenerační programy. Poslední kapitola se zabývala souvislostí tématu se sociální pedagogikou. Praktická část bakalářské práce se zabývala samotným výzkumem. Je kvantitativního charakteru realizována prostřednictvím dotazníkového šetření. K výzkumu byly použity dva nástroje Dotazník Eurobarometer 269 a Dotazník od autorky Pekarové, 2021. Dotazník se skládal ze škálových položek Likertova typu a dále položek nazývajících se Sémantický diferenciál. Nejdříve jsme si stanovili výzkumný soubor, výzkumné cíle a otázky. Cílem bylo analyzovat pohled žáků středních škol Zlínského kraje na mezigenerační vztahy a odhalit tři složky postojů ke stáří a seniorům z hlediska žáků středních škol Zlínského kraje. V neposlední řadě odkrýt pohled žáků na pojem senior. Výzkumný soubor představovali žáci středních škol Zlínského kraje. Se spoluprací a vyplněním dotazníku souhlasili celkově 3 školy Zlínského kraje, konkrétně Gymnázium, střední škola ukončena maturitní zkouškou a odborné učiliště. Data byla získána od celkového počtu 129 žáků. Následně proběhla analýza dat a následná interpretace. V analýze dat jsme využívali tabulky a grafy. V interpretaci dat jsme odpovídali na výzkumné otázky, které naplňují výzkumné cíle. Z výsledku této práce vyplývá, že žáci středních škol Zlínského kraje zaujímají neutrální pohled na mezigenerační vztahy a neutrální až spíše pozitivní postoj ke stáří a seniorům. Z metody sémantického dotazníku bylo zjištěno, že žáci žijící na vesnici mají ve většině hlediscích na seniory pozitivní pohled a názor, kdežto žáci žijící ve městě tento názor a pohled nezaujímají, inklinují k negativním adjektivům. Také jsme se dozvěděli, že žáci žijící ve společné domácnosti s prarodiči mají pozitivní pohled na pojem senior a žáci nežijící s prarodiči zaujímají spíše neutrální až mírně pozitivní názor. V interpretaci dat proběhlo srovnání s výzkumy zaměřenými na mezigenerační vztahy/postoje a možná vysvětlení získaných výsledků.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ČÁP, J., 1983. *Psychologie pro učitele*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. ISBN 14-255-83.

ČÁP, J., MAREŠ, J., 2001. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál s.r.o. ISBN 80-7178-463-X.

ČERMÁK, Josef, 2003. *Nové universum A-Ž: všeobecná encyklopedie*. Praha: Knižní klub. Universum (Knižní klub). ISBN 80-242-1069-X.

DIENSTBIER, Zdeněk a kol., 2012. *Průvodce stárnutím, aneb, Jak ho oddálit: [A-Ž: studentské vydání]*. Vyd. 2. Praha: Radix. ISBN 978-80-87573-01-3.

DISMAN, Miroslav, 2011. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 4., nezměněné vydání. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1966-8.

ERIKSON, Erik H., 2022. *Dětství a společnost*. Praha: Portál. Klasici (Portál). ISBN 978-80-262-1956-9.

HAŠKOVCOVÁ, Helena, 2010. *Fenomén stáří*. Vyd. 2., podstatně přeprac. a dopl. Praha: Havlíček Brain Team. ISBN 978-80-87109-19-9.

HAŠKOVCOVÁ, Helena, 2012. *Sociální gerontologie, aneb, Senioři mezi námi*. Praha: Galén. ISBN 978-80-7262-900-8.

HAUSER-SCHÖNER, Isabella, 1996. *Děti potřebují prarodiče*. Praha: Portál. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-717-8105-3.

HAYFLICK, Leonard, 1997. *Jak a proč stárneme*. Praha: Knižní klub. Populárně psychologická řada. ISBN 80-717-6536-8.

CHRÁSKA, Miroslav, 2016. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3.

JANDOUREK, Jan, 2012. *Slovník sociologických pojmů: 610 hesel*. Praha: Grada. ISBN 978-802-4736-792.

JIRÁSKOVÁ, Věra, 2005. *Mezigenerační porozumění a komunikace*. Praha: Eurolex Bohemia. ISBN 80-868-6180-5.

KLEVETOVÁ, Dana a Irena DLABALOVÁ, 2008. *Motivační prvky při práci se seniory*. Praha: Grada. Sestra (Grada). ISBN 978-80-247-2169-9.

KRAUS, Jiří a a kol., 2007. *Nový akademický slovník cizích slov: [A-Ž : studentské vydání]*. Vyd. 1., dotisk [i.e. 1. brož. vyd.]. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-1415-3.

KŘIVOHLAVÝ, Jaro, 2008. *Konflikty mezi lidmi*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-407-6.

LOWE, Shirley, Hana MAŘÍKOVÁ a Alena VODÁKOVÁ, 2008. *Babička 21. století*. Praha: Fragment. ISBN 978-80-253-0739-7.

MACEK, Petr, 2003. *Adolescence: psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-747-7.

MARADA, Radim, 2007, cit. podle ŠUBRT, Jiří. *Historická sociologie: teorie dlouhodobých vývojových procesů*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 978-80-738-0061-1.

MATĚJČEK, Zdeněk a Marie POKORNÁ, 1998. *Radosti a strasti: předškolní věk, mladší školní věk, starší školní věk*. Jinočany. ISBN 80-860-2221-8.

MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH, 1997. *Radosti a strasti prarodičů, aneb, Když máte vnoučata*. Praha: Grada. ISBN 80-716-9455-X.

MÜHLPACHR, Pavel, 2004. *Gerontopedagogika*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-3345-2.

NAKONEČNÝ, Milan, 2009. *Sociální psychologie*. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-1679-9.

PETRUSEK, Miloslav, Hana MAŘÍKOVÁ a Alena VODÁKOVÁ, 1996. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum. ISBN 80-718-4310-5.

PETŘKOVÁ, Anna, 2005. *Úvod do ontogenetické psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-244-1259-4.

PLAMÍNEK, Jiří, 2000. *Synergický management*. Praha: Argo. ISBN 80-7203-258-5

POKORNÁ, Andrea, 2010. *Komunikace se seniory*. Praha: Grada. Sestra (Grada). ISBN 978-80-247-3271-8.

POLEDNÍKOVÁ, Ľubica, 2006. *Geriatrické a gerontologické ošetrovatel'stvo*. Osvěta. ISBN 978-80-8063-208-3.

PROCHÁZKA, Miroslav, 2012. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3470-5.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ, 2008. *Pedagogický slovník*. 4., aktualiz. vyd. [i.e. Vyd. 5.]. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-416-8.

RABUŠICOVÁ, Milada, Lenka KAMANOVÁ, Kateřina PEVNÁ, Petr NOVOTNÝ, Kateřina PEVNÁ a Zuzana VAŘEJKOVÁ, 2011. *O mezigeneračním učení: teorie, výzkum, praxe*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-5750-0.

SEDLÁKOVÁ, R. 2008. *Obraz seniorů a stáří v českých médiích aneb přispívají mediální obsahy k věkově inkluzivní společnosti*. In: *Médiá a text*. (1 vyd., pp. 196-208). Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity.

STUART-HAMILTON, Ian, 1999. *Psychologie stárnutí*. Praha: Portál. ISBN 80-717-8274-2.

TANSKÁ, Nataša, 2001. *Proč jdeme mladým na nervy?* Praha: Motto. Populárně psychologická řada. ISBN 80-724-6098-6.

Terminologický výkladový slovník zo sociálnej pedagogiky, 2013. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda. ISBN 978-80-8105-514-0.

TOŠNEROVÁ, Tamara, 2002. *Ageismus: průvodce stereotypy a mýty o stáří*. Praha: Ambulance pro poruchy paměti. ISBN 80-238-9506-0.

VÁGNEROVÁ, Marie, 2005. *Vývojová psychologie I.: Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0956-8.

VÁGNEROVÁ, Marie, 2007. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1318-5.

VÁGNEROVÁ, Marie, Lenka KAMANOVÁ, Kateřina PEVNÁ, Petr NOVOTNÝ, Kateřina PEVNÁ a Zuzana VAŘEJKOVÁ, 2000. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál. ISBN 80-717-8308-0.

VIDOVIČOVÁ, Lucie, Ladislav RABUŠIC a Alena VODÁKOVÁ, 2005. *Věková diskriminace – ageismus: úvod do teorie a výskyt diskriminačních přístupů ve vybraných oblastech s důrazem na pracovní trh*. Praha: VÚPSV, výzkumné centrum Brno. ISBN 80-239-4645-5.

VLACHOVÁ, Klára a ed., 2013. *Hodnoty, postoje, chování*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky. ISBN 978-80-7330-224-5.

VYBÍRAL, Zbyněk, 2000. *Psychologie lidské komunikace*. Praha: Portál. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-717-8291-2.

VÝROST, Jozef, Ivan SLAMĚNÍK a Eva SOLLÁROVÁ, 2019. *Sociální psychologie: Teorie, metody, aplikace*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5775-9.

Internetové zdroje:

AYALON, Liat a Clemens TESCH-RÖMER, 2018. ed. *Contemporary Perspectives on Ageism* [online]. In: *Springer International Publishing* [cit. 2023-04-06]. International Perspectives on Aging. ISBN 978-3-319-73819-2. Dostupné z: <https://library.oapen.org/viewer/web/viewer.html?file=/bitstream/handle/20.500.12657/27836/1002169.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

BEDNAŘÍKOVÁ, Lea, 2014. *Mezigenerační spolupráce*. In: Metodický portál, RVP.CZ [online]. Praha [cit. 2023-04-04]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/k/o/19297/MEZIGENERACNI-SPOLUPRACE.html>

BENGSTON, V. L., 2007. *Intergenerational solidarity in families: Untangling the ties that bind*. [online]. [cit. 2023-04-17]. In: S. K. Pfeifer & M. B. Sussman (eds.). *Marriage and Family Review*. Binghamton: Haworth Press, roč. 16, s. 11–46. Dostupné z: http://www.un.org/esa/socdev/unyin/documents/egm_unhq_oct07_bengtson.pdf.

CORSTEN, Michael, 2007. *Čas generací. Sociální studia*, roč. 4, č. 1–2, s. 45–65. ISSN 1214813X.

Deprese ve vyšším věku, 2018. In: *Institut Sociálně Zdravotních Strategií* [online]. Brno [cit. 2023-04-16]. Dostupné z: <https://www.iszs.cz/socialni-zdravotni-problematika/deprese/deprese-ve-vyssim-veku/>

Definition of the concept of generation. Dictionary, 2020. In: *Dictionary.com* [online]. [cit. 2023-04-04]. Dostupné z: <https://www.dictionary.com/browse/generation>

Flash Eurobarometer 269, 2009. Intergeneration solidarity. [online]. The GALLUP Organization, ZA5209. [cit. 2023-02-02]. Dostupné z: https://search.gesis.org/research_data/ZA5209

GILBERT, C. N., & Ricketts, K. G., 2008. *Children's Attitudes Toward Older Adults and Aging: A Synthesis of Research. Educational Gerontology*. [online]. [cit. 2023-04-01], pp. 570-586. DOI: 10.1080/03601270801900420.

HATTON-YEO, A., 2008. *The Eagle toolkit for intergenerational activities* [online]. In: academia.edu [cit. 2023-04-09]. Dostupné z: https://www.academia.edu/5394703/THE_EAGLE_TOOLKIT_FOR_INTERGENERATIONAL_ACTIVITIES

HRONOVÁ, Zuzana, 2019. *Jak pečovat o stárnoucí rodiče. Nejsme superhrdinové, ale lidé, upozorňuje odbornice*. In: Aktuálně.cz [online]. Praha: Atlas [cit. 2023-04-16]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/pece-o-starnouci-rodice-nejsme-superhrdinove-ale-lide-upozor/r~62b75182f1ad11e984c6ac1f6b220ee8/>

KUCHAŘOVÁ, Věra, 2002. *Život ve stáří: Zpráva o výsledcích empirického šetření*. [online]. Praha: Socioklib [cit. 2023-04-03]. Dostupné z:

<https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/11605/150011760.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

MARADA, Radim, 2007. *Paměť, trauma, generace*. Sociální studia, roč. 4., č. 1-2, s. 79-95. ISSN 1214813X.

MLÝNKOVÁ, Jana, 2011. *Péče o staré občany* [online]. Praha: Grada [cit. 2023-04-04]. ISBN 978-80-247-7100-7. Dostupné z: <https://www.bookport.cz/e-kniha/pece-o-stare-obcany-1268507/>.

NAUTS, Sanne et al., 2014. *Forming Impressions of Personality*. Social Psychology [online]. 45(3), 153-163 [cit. 2023-04-05]. ISSN 1864-9335. Dostupné z: <https://www.romolocapitano.com/wp-content/uploads/2013/08/Asch-Forming-Impressions-Of-Personality.pdf>.

NEBŘENSKÝ, Jaromír, 2022. *Základní údaje o školách v regionálním školství za období 1989/90 až 2021/22*. In: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. [cit. 2023-04-04]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/zakladni-udaje-o-skolach-v-regionalnim-skolstvi-za-obdobi>

OSKAMP, S., & SCHULTZ, P., 2005. *Attitudes and opinions*. [online]. Mahwah, N.J.: L. Erlbaum Associates. [cit. 2023-04-17] Dostupné z: https://books.google.cz/books?hl=cs&lr=&id=zIF5AgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=OSKAMP,+S.,+%26+SCHULTZ,+P.+2005.+Attitudes+and+opinions&ots=8d15CWZhd7&sig=I9hC8WrBdNN4bEVYA9rxM34oXmg&redir_esc=y#v=onepage&q=OSKAMP%2C%20S.%2C%20%26%20SCHULTZ%2C%20P.%202005.%20Attitudes%20and%20opinions&f=false

PEKÁRKOVÁ, Jana, 2021. *Analýza postojů mládeže ke stáří a seniorům* [online]. Zlín [cit. 2023-04-20]. Dostupné z: https://digilib.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/46364/pekarkova_2021_dp.pdf?sequence=1

Program, 2023. In: *Senior pointy.cz* [online]. Zlín [cit. 2023-04-19]. Dostupné z: https://www.seniorpointy.cz/nabidka-akci-duben-2023/?fbclid=IwAR2D7AOm_a_t_1A215SpxCpvC0sGfHXEVUpMNOIM8AtcKkaZZqIULVaaAnE

Reprezentace seniorů a seniorek v médiích, 2005. *Gender Studies*, [online]. Praha [cit. 2023-04-04]: Dostupné z:

https://aa.ecn.cz/img_upload/8b47a03bf445e4c3031ce326c68558ae/Reprezentace_senior_a_seniorek_v_mediich_3.pdf

Ščítání, 2021. In: *Český statistický úřad* [online]. Praha, [cit. 2023-04-11]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/scitani2021/vekova-struktura>

STAŇKOVÁ, I., 2010. *Čtvrtina mladých chápe seniory jako přítěž, která jim bere peníze*. Vavroň, J.. In: *Novinky.cz* [online]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/ekonomika-ctvrtina-mladych-chape-seniory-jako-pritez-ktera-jim-bere-penize-33161>

ŠTYGLEROVÁ, Terezie, Michaela NĚMEČKOVÁ a Miroslav ŠIMEK, 2014. *Stárnutí se nevyhneme*. In: *Český statistický úřad* [online]. Praha [cit. 2023-04-11]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/ea002b5947>.

SVOBODOVÁ, Kamila, 2005. *ANALÝZA: Stárnutí populace podle výsledků projekce ČSÚ*. In: *Demografie.info* [online]. [cit. 2023-04-04]. Dostupné z: http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=34.

WIJA, Petr, 2018. *Ageismus. Mýty a stereotypy o stáří a stárnutí*. In: *Metodický portál, RVP.CZ* [online]. Praha [cit. 2023-04-16]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/21662/AGEISMUS-MYTY-A-STEREOTYPY-O-STARI-A-STARNUTI.html>

WILLIAMS, Kaylene C. a Robert A. PAGE, 2011. *Marketing to the Generations Journal of Behavioral Studies in Business* [online]. 3(1), 1-17. [cit. 2023-04-05]. Dostupné z: <https://www.aabri.com/manuscripts/10575.pdf>

WISHARD, D. L., 2003. *An analyses of children's attitudes toward older adults*. [online] The University of Texas at Austin. [cit. 2023-04-17] Dostupné z: [http://repositories.lib.utexas.edu/bitstream/handle/2152/1064/wisharddl036.pdf?sequence=](http://repositories.lib.utexas.edu/bitstream/handle/2152/1064/wisharddl036.pdf?sequence=2)

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

aj. A jiné

apod. A podobně

atd. A tak dále

č. Číslo

ČR Česká republika

ČSU Český statistický úřad

ISZS Institut Sociálně Zdravotních Strategií

MS Microsoft

MŠMT Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

např. Například

s. Strana

SD Sémantický diferenciál

% Procento

∅ Průměr

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Vývoj struktury populace v ČR (demografie.info, 2005)	18
---	----

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1- průměrné bodové hodnoty pro pojem senior (vlastní výzkum, 2023)	48
Graf 2- Průměrné bodové hodnoty pro pojem senior žáků žijících ve společné domácnosti s prarodičem. (vlastní výzkum, 2023)	49
Graf 3- Průměrné bodové hodnoty pro pojem senior žáků nežijících ve společné domácnosti s prarodičem. (vlastní výzkum, 2023)	50
Graf 4- Průměrné hodnoty pro pojem stáří – žijící/nežijící ve společné domácnosti. (vlastní výzkum, 2023)	50
Graf 5- Průměrné bodové hodnoty pro pojem senior žáků žijících na vesnici. (vlastní výzkum, 2023)	51
Graf 6- Průměrné bodové hodnoty pro pojem senior žáků žijících ve městě. (vlastní výzkum, 2023)	52
Graf 7- Průměrné bodové hodnoty pro pojem stáří – žijící ve městě/ na vesnici. (vlastní výzkum, 2023)	52

SEZNAM GRAFŮ V PŘÍLOZE

Graf 8- Staří lidé jsou přítěží pro společnost (vlastní výzkum, 2023).....	76
Graf 9- Mezigenerační vztahy mezi mladými lidmi a seniory jsou v pořádku (vlastní výzkum, 2023)	76
Graf 10- Starší lidé pracují do pozdního věku, zabírají místa mladým lidem (vlastní výzkum, 2023)	77
Graf 11- Mladí a staří lidé se neshodují na tom, co je pro společnost nejlepší (vlastní výzkum, 2023)	77
Graf 12- Mladí lidé se od starší generace mají co naučit (vlastní výzkum, 2023)	78
Graf 13- Starší lidé využívají možnost učit se nové věci od mladých (vlastní výzkum, 2023)	78
Graf 14- Stáří je spojeno s moudrostí (vlastní výzkum, 2023).....	79
Graf 15- Stáří je stejné u mužů i žen (vlastní výzkum, 2023)	79
Graf 16- Stáří je spojeno s laskavostí (vlastní výzkum, 2023)	80
Graf 17- Ve stáří dochází k poklesu inteligence (vlastní výzkum, 2023).....	80
Graf 18- Stáří si zaslouží úctu (vlastní výzkum, 2023)	81
Graf 19- Senioři jsou důležití pro svá vnoučata (vlastní výzkum, 2023)	81
Graf 20- Senioři mají dobré postavení ve společnosti (vlastní výzkum, 2023).....	82
Graf 21- Senioři jsou náladoví (vlastní výzkum, 2023).....	82
Graf 22- Senioři jsou ekonomickou zátěží pro společnost (vlastní výzkum, 2023).....	83
Graf 23- Senioři se již nechtějí vzdělávat (vlastní výzkum, 2023).....	83
Graf 24- Své stáří vidím optimisticky (vlastní výzkum, 2023)	84
Graf 25- Ve stáří se chci dále vzdělávat (vlastní výzkum, 2023).....	84
Graf 26- Ve stáří bych chtěl/a žít ve společné domácnosti se svou rodinou (vlastní výzkum, 2023).....	85
Graf 27- Mám strach, že budu ve stáří osamělý/á (vlastní výzkum, 2023)	85
Graf 28- Je mi nepříjemné, když mě osloví např. na ulici senior (vlastní výzkum, 2023)..	86
Graf 29- Senioři jsou pro mě zdrojem životních zkušeností (vlastní výzkum, 2023)	86
Graf 30- O seniory, kteří potřebují péči, se má postarat rodina (vlastní výzkum, 2023)	87
Graf 31- Když nastoupí do autobusu senior a já sedím, uvolním mu své místo (vlastní výzkum, 2023)	87
Graf 32- Šel/šla bych do kina na film o stáří (vlastní výzkum, 2023).....	88
Graf 33- Na stáří se budu připravovat (vlastní výzkum, 2023)	88
Graf 34- Byl/a bych ochotný/á postarat se o seniora v rodině, kdyby to bylo potřeba (vlastní výzkum, 2023)	89
Graf 35- Sdílel/a jsem někdy negativní komentáře na adresu seniorů na sociálních sítích (vlastní výzkum, 2023)	89

Graf 36- K seniorům jsem kritičtější než k mladším lidem (vlastní výzkum, 2023).....	90
Graf 37- Zapojil/a bych se do dobrovolnické činnosti zaměřené na pomoc seniorům (vlastní výzkum, 2023)	90
Graf 38- Když vidím seniora v nesnázích, zeptám se jej, zda potřebuje pomoc (vlastní výzkum, 2023)	91
Graf 39- Své prarodiče navštěvuji hlavně proto, že jim pomáhám (vlastní výzkum, 2023)	91

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1- Výroky z dotazníku postojů mládeže ke stáří a seniorům (Pekárková, 2021) ..	36
Tabulka 2- Sémantický diferenciál – bodové ohodnocení (Pekárková, 2021)	38
Tabulka 3- Likertovy škály – bodové hodnocení (vlastní výzkum 2023)	39
Tabulka 4- Likertovy škály, bodové hodnocení (vlastní výzkum, 2023)	39
Tabulka 5- Likertovy škály – bodové ohodnocení (Pekárková, 2021).....	39
Tabulka 6- Likertovy škály – bodové ohodnocení (Pekárková, 2021).....	40
Tabulka 7- Žiji ve městě/na vesnici (vlastní výzkum, 2023).....	41
Tabulka 8- Žiji ve společné domácnosti s prarodičem/ bez prarodiče (vlastní výzkum, 2023)	41
Tabulka 9- Pohled žáků na mezigenerační vztahy. (vlastní výzkum, 2023)	42
Tabulka 10- Kognitivní postoje žáků ke stáří. (vlastní výzkum, 2023).....	43
Tabulka 11- Kognitivní postoje žáků k seniorům. (vlastní výzkum, 2023)	44
Tabulka 12- Afektivní postoje žáků ke stáří. (vlastní výzkum, 2023).....	45
Tabulka 13- Afektivní postoje žáků k seniorům. (vlastní výzkum, 2023)	46
Tabulka 14- Konativní postoje žáků ke stáří. (vlastní výzkum, 2023).....	46
Tabulka 15- Konativní postoje žáků k seniorům. (vlastní výzkum, 2023).....	47
Tabulka 16 Sémantický diferenciál (vlastní výzkum, 2023)	48
Tabulka 17- Průměrné hodnoty pro pojem senior (vlastní výzkum, 2023)	91
Tabulka 18- Průměrné hodnoty pro pojem senior žáků žijících ve společné domácnosti s prarodičem (vlastní výzkum, 2023)	92
Tabulka 19- Průměrné hodnoty pro pojem senior žáků nežijících ve společné domácnosti (vlastní výzkum, 2023)	92

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Dotazník

Příloha P II: Grafy

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Vážení studenti,

Jsem studentkou 3. ročníku Univerzity Tomáše Bati, fakulta humanitních studií ve Zlíně. Obracím se na Vás s prosbou o pravdivé vyplnění předloženého dotazníku, který se týká mezigeneračních vztahů. Data získaná z tohoto dotazníku budou použita v rámci výzkumu, který je součástí mé bakalářské práce. Dotazník je zcela anonymní.

Pohlaví: žena muž

Máte žijící:

- a. Oba a více prarodičů
- b. Jednoho z prarodičů
- c. Ne, prarodiče již nemám

Žijete s prarodiči ve společné domácnosti?

Ano Ne

Žijete ve/na:

Městě Vesnici

Odpovědi zakroužkujte dle míry Vašeho souhlasu s daným tvrzením pomocí stupnice:

1 – Úplně souhlasím, 2- Spíše souhlasím, N) neumím se rozhodnout, 4- Spíše nesouhlasím, 5- Úplně nesouhlasím

1. Staří lidé jsou přítěží pro společnost.	1	2	N	4	5
2. Mezigenerační vztahy mezi mladými lidmi a seniory jsou v pořádku.	1	2	N	4	5
3. Starší lidé pracující do pozdního věku, zabírají pracovní místa mladým lidem.	1	2	N	4	5
4. Mladí a staří lidé se neshodují na tom, co je pro společnost nejlepší.	1	2	N	4	5
5. Mladší lidé se od starší generace mají co naučit.	1	2	N	4	5
6. Starší lidé využívají možnost učit se nové věci od mladých.	1	2	N	4	5

Postoje ke stáří a seniorům

Na následující výroky odpovězte dle toho, jak silně s nimi souhlasíte, či nesouhlasíte. Odpovídejte dle toho, jak to sami cítíte. Neříďte se tím, jak by to mělo být. U každé otázky vyberte pouze jednu odpověď.

1 – Úplně souhlasím, 2- Spíše souhlasím, 3- Spíše nesouhlasím, 4- Úplně nesouhlasím

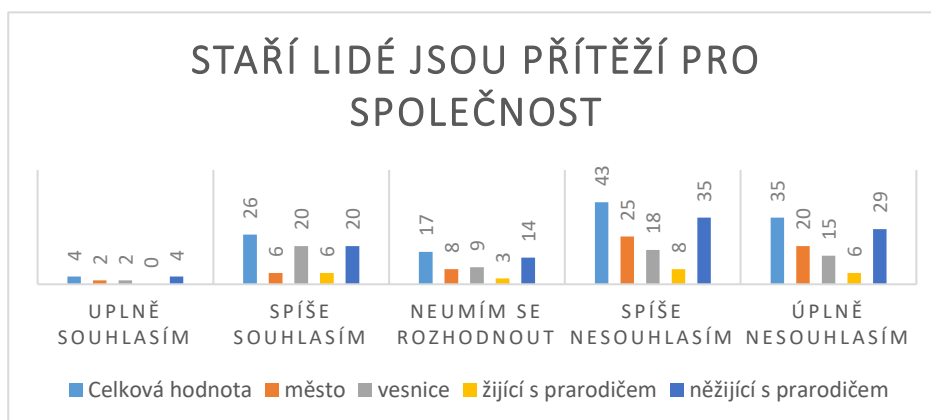
7 Stáří je spojeno s moudrostí.	1	2	3	4
8 Stáří je stejné u mužů i žen.	1	2	3	4
9 Stáří je spojeno s laskavostí.	1	2	3	4
10 Ve stáří dochází k poklesu inteligence.	1	2	3	4
11 Stáří si <u>zaslouží</u> úctu.	1	2	3	4
12 Senioři jsou důležití pro svá vnoučata.	1	2	3	4
13 Senioři mají dobré postavení ve společnosti.	1	2	3	4

14 Senioři jsou náladoví.	1	2	3	4
15 Senioři jsou ekonomickou zátěží pro společnost.	1	2	3	4
16 Senioři se již nechtějí vzdělávat (např. navštěvovat kurzy, přednášky, univerzity třetího věku, ...).	1	2	3	4
17 Své stáří vidím optimisticky.	1	2	3	4
18 Ve stáří se chci dále vzdělávat.	1	2	3	4
19 Ve stáří bych chtěl/a žít ve společné domácnosti se svou rodinou.	1	2	3	4
20 Mám strach, že budu ve stáří osamělý/á.	1	2	3	4
21 Je mi nepříjemné, když mě osloví např. na ulici, senior.	1	2	3	4
22 Senioři jsou pro mě zdrojem životních zkušeností.	1	2	3	4
23 O seniory, kteří potřebují péči, se má postarat rodina.	1	2	3	4
24 Když nastoupí do autobusu senior a já sedím, uvolním mu své místo.	1	2	3	4
25 Šel/šla bych do kina na film o stáří.	1	2	3	4
26 Na stáří se budu připravovat (např. spořením, zdravým životním stylem, vhodným bydlením, ...).	1	2	3	4
27 Byl bych ochotný/ochotná postarat se o seniora v rodině, kdyby to bylo potřeba.	1	2	3	4
28 Sdílel/a jsem někdy negativní komentáře na adresu seniorů na sociálních sítích.	1	2	3	4
29 K seniorům jsem kritičtější než k mladším lidem.	1	2	3	4
30 Zapojil/a bych se do dobrovolnické činnosti zaměřené na pomoc seniorům.	1	2	3	4
31 Když vidím seniora v nesnázích, zeptám se jej, zda potřebuje pomoc.	1	2	3	4
32 Své prarodiče navštěvuji hlavně proto, že jim pomáhám. (např. s nákupy, úklidem, ...)	1	2	3	4

PŘÍLOHA P II: GRAFY, TABULKY

Položka č. 1 Staří lidé jsou přítěží pro společnost.

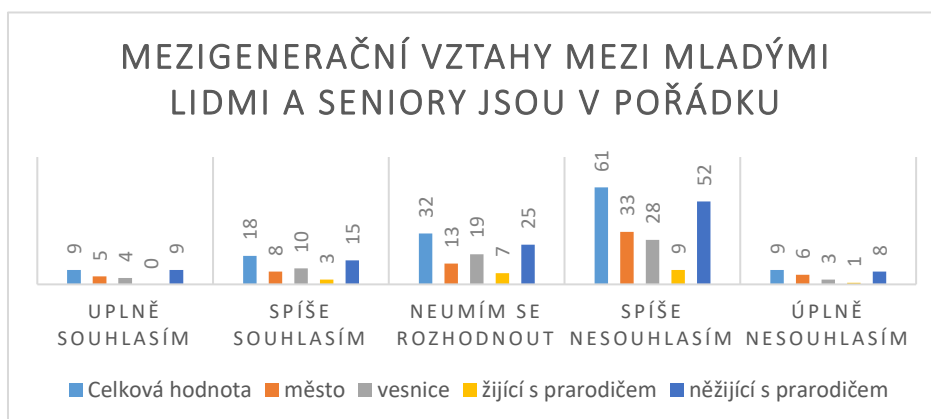
Zjistili jsme, že s výrokem většina spíše (34 %) či úplně (28 %) nesouhlasí. 17 (14 %) žáků volilo odpověď neumím se rozhodnout, což činilo 13,6 %. Spíše souhlasím zvolilo 26 žáků (21 %) a odpověď úplně souhlasím zvolili pouze 4 žáci (3 %).

Graf 32- Staří lidé jsou přítěží pro společnost (vlastní výzkum, 2023)

Položka č. 2 Mezigenerační vztahy mezi mladými lidmi a seniory jsou v pořádku.

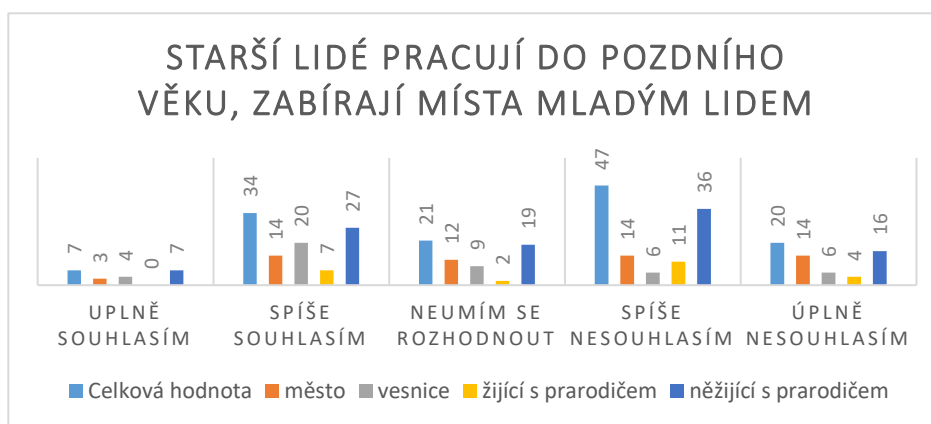
Zjistili jsme, že 61 (47 %) žáků s výrokem spíše nesouhlasí. 9 (7 %) žáků se výrokem neztotožnilo vůbec-úplně nesouhlasím. 32 (25 %) žáků se rozhodlo pro odpověď neumím se rozhodnout. Pouze 18 (14 %) žáků se rozhodlo zvolit odpověď spíše souhlasím a 9 (7 %) žáků úplně souhlasím.

Graf 39- Mezigenerační vztahy mezi mladými lidmi a seniory jsou v pořádku (vlastní výzkum, 2023)

Položka č. 3 Starší lidé pracují do pozdního věku, zabírají pracovní místa mladým lidem.

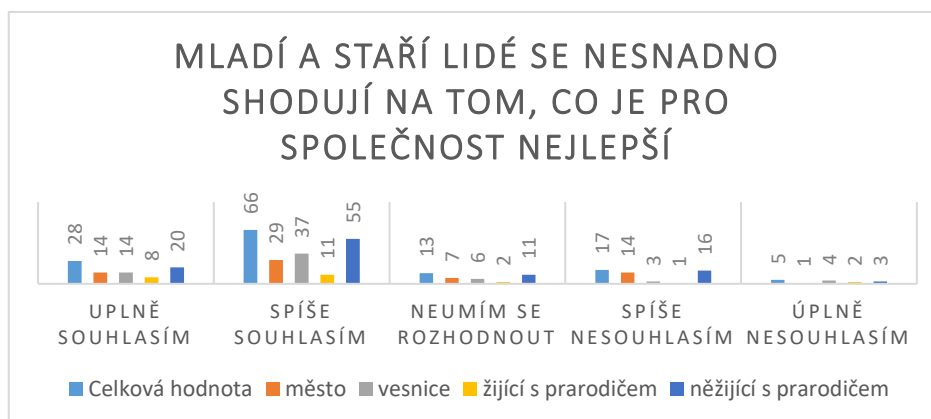
Výsledky nám ukazují, že s tímto výrokem se 47 (36 %) žáků spíše neztotožňuje, což je také nejčastější volba. Úplně nesouhlasí 20 (16 %) žáků. 21 (16 %) žáků se neumí rozhodnout. Spíše souhlasí 34 (26 %) žáků z toho 27 žáků nežije ve společné domácnosti s prarodičem, což činí 79 %.

Graf 42- Starší lidé pracují do pozdního věku, zabírají místa mladým lidem (vlastní výzkum, 2023)

Položka č. 4 Mladí a staří lidé se neshodují na tom, co je pro společnost nejlepší.

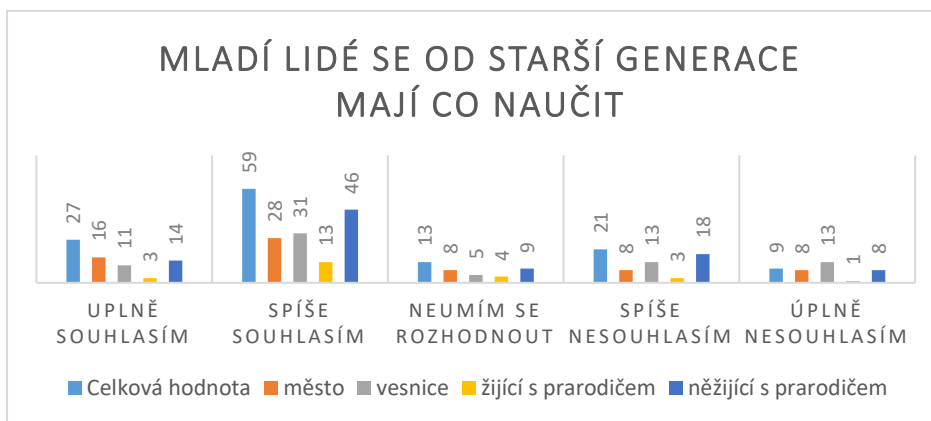
Výsledky nám ukazují, že 94 (75 %) žáků s výrokem úplně či spíše souhlasí. 66 žáků (51 %) spíše souhlasí s tímto výrokem. Dalších 28 (22 %) žáků zvolilo odpověď úplně nesouhlasím. 22 žáků s výrokem spíše, nebo úplně nesouhlasí, 17 žáků spíše nesouhlasí, 5 úplně nesouhlasí.

Graf 45- Mladí a staří lidé se neshodují na tom, co je pro společnost nejlepší (vlastní výzkum, 2023)

Položka č. 5 Mladší lidé se od starší generace mají co naučit.

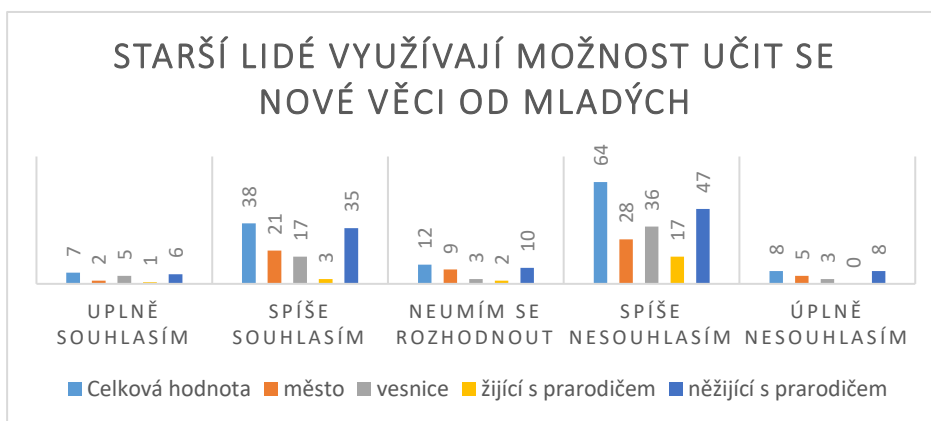
Zjistili jsme, že více než polovina žáků s výrokem souhlasí 86 (67 %). Spíše nesouhlasí 21(16 %) žáků a 9 (7 %) žáků nesouhlasí úplně. Zbýlých 13 (10 %) žáků se nedokázalo rozhodnout.

Graf 48- Mladí lidé se od starší generace mají co naučit (vlastní výzkum, 2023)

Položka č. 6 Starší lidé využívají možnost učit se nové věci od mladých.

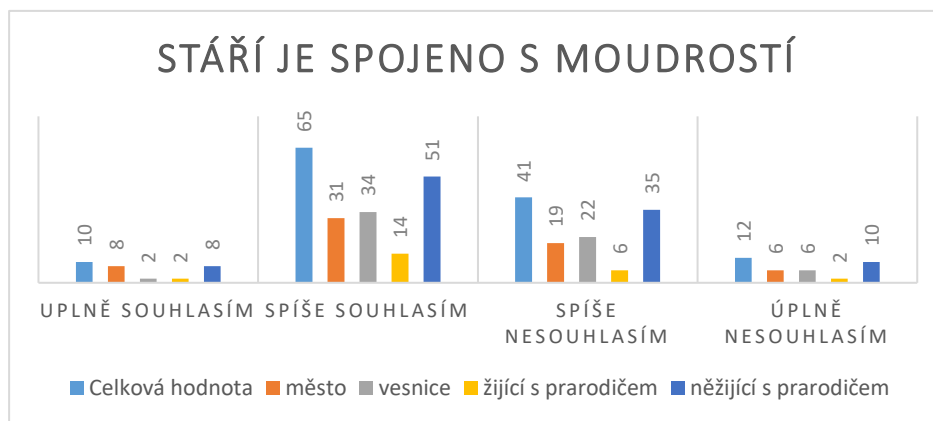
Z analýzy výsledků vidíme, že polovina žáků (50 %) zvolila odpověď spíše nesouhlasím. 8 (6 %) žáků volilo odpověď úplně nesouhlasím. S výrokem spíše (29 %) či úplně (5 %) souhlasilo 45 žáků. Nedokázalo se rozhodnout 12 žáků.

Graf 51- Starší lidé využívají možnost učit se nové věci od mladých (vlastní výzkum, 2023)

Položka č. 7 Stáří je spojeno s moudrostí.

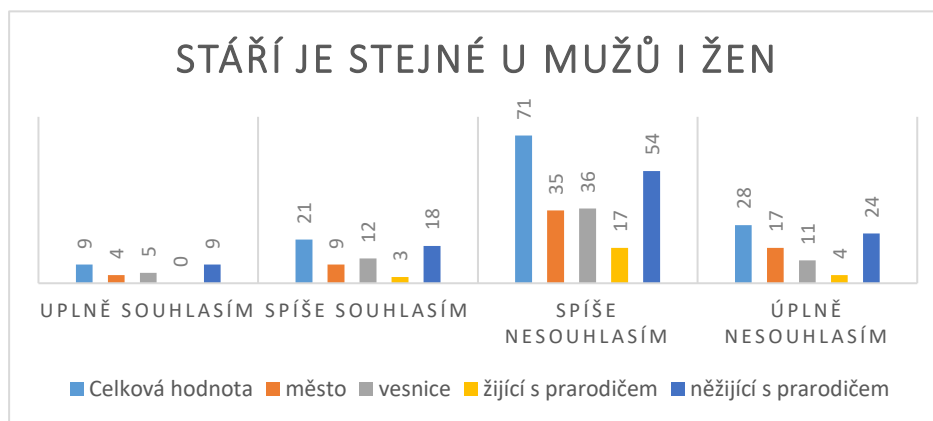
Větší část žáků souhlasila s výrokem, že stáří je spojeno s moudrostí, z toho 67 % žáků žije ve společné domácnosti s prarodičem a 53 % žije na vesnici. 65 (51 %) žáků spíše souhlasilo a 10 (8 %) žáků úplně souhlasilo. Spíše nesouhlasilo 41 žáků a úplně nesouhlasilo 12 žáků.

Graf 58- Stáří je spojeno s moudrostí (vlastní výzkum, 2023)

Položka č. 8 Stáří je stejné u mužů i u žen.

Zjistili jsme, že 71 žáků spíše nesouhlasí s výrokem. A úplně nesouhlasí 28 žáků. S tímto výrokem nesouhlasí 77 % žáků. Zbýlých 30 žáků volilo odpověď úplně (7 %) či spíše (16 %) souhlasím. Zjistili jsme, že většina žáků si nemyslí, že stáří je stejné u mužů i žen.

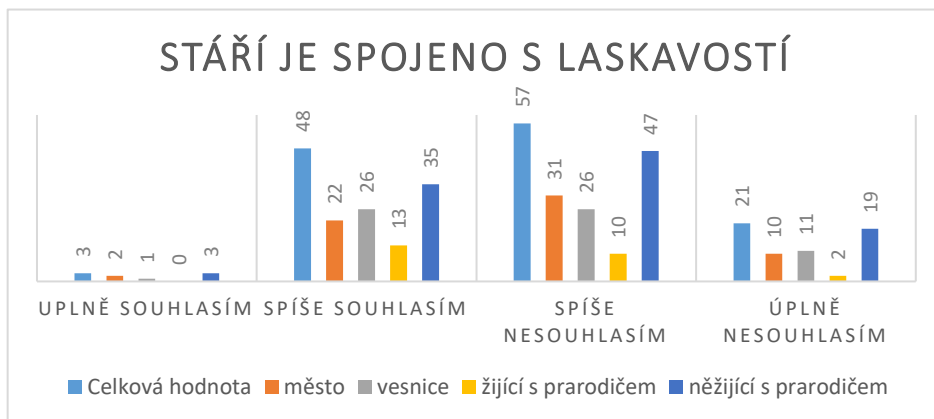

Graf 61- Stáří je stejné u mužů i žen (vlastní výzkum, 2023)

Položka č. 9 Stáří je spojeno s laskavostí.

Z výsledků nám vyplývá, že 78 žáků s výrokem spíše (44 %) či úplně (16 %) nesouhlasí. 48 žáků odpovědělo, že spíše souhlasí a pouze 3 žáci zvolili odpověď úplně souhlasím.

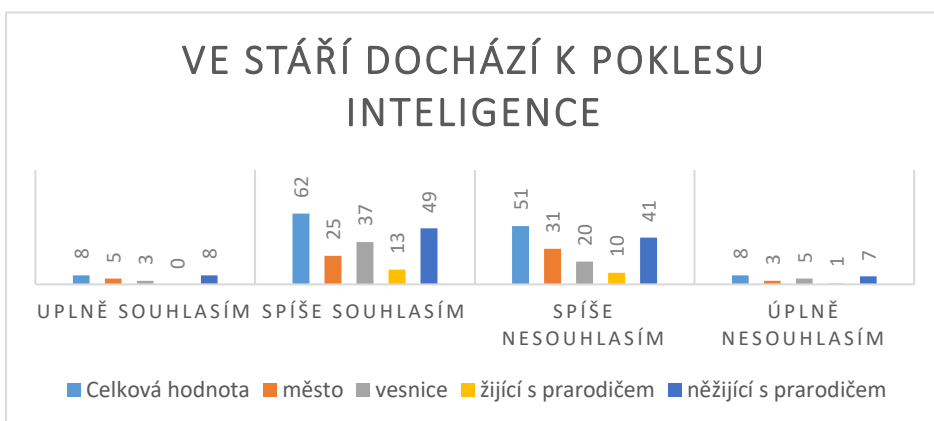
Zjišťujeme, že více žáků s výrokem nesouhlasí, proto můžeme říci, že stáří podle žáků není spojeno s laskavostí.

Graf 64- Stáří je spojeno s laskavostí (vlastní výzkum, 2023)

Položka č. 10 Ve stáří dochází k poklesu inteligence.

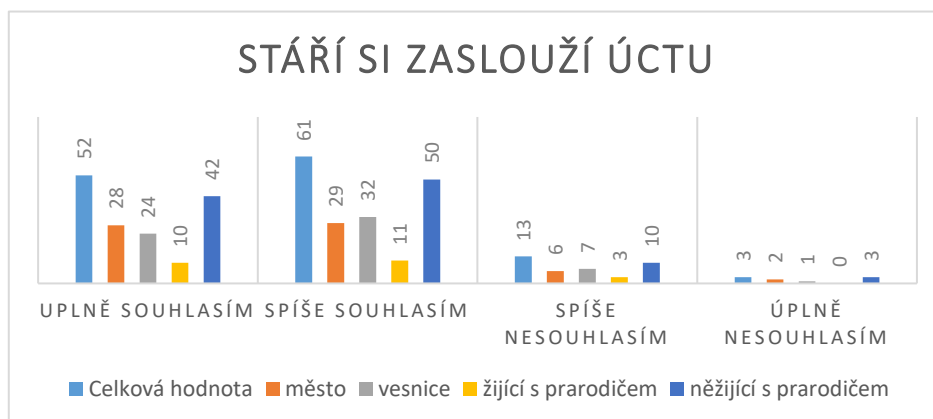
Nejčastější volbou u tohoto výroku byla spíše souhlasím, kdy tuto odpověď zvolilo 62 (48 %) žáků, z toho 49 žáků zastoupených faktem, že nežijí ve společné domácnosti s prarodičem. Překvapující je, že 40 žáků volící odpověď spíše či úplně souhlasím žijí na vesnici, což činí 62 %. Spíše nesouhlasím volilo 51 (40 %) žáků. 8 žáků volilo na škále odpověď úplně souhlasím a stejný počet žáků volilo odpověď úplně nesouhlasím.

Graf 67- Ve stáří dochází k poklesu inteligence (vlastní výzkum, 2023)

Položka č. 11 Stáří si zaslouží úctu.

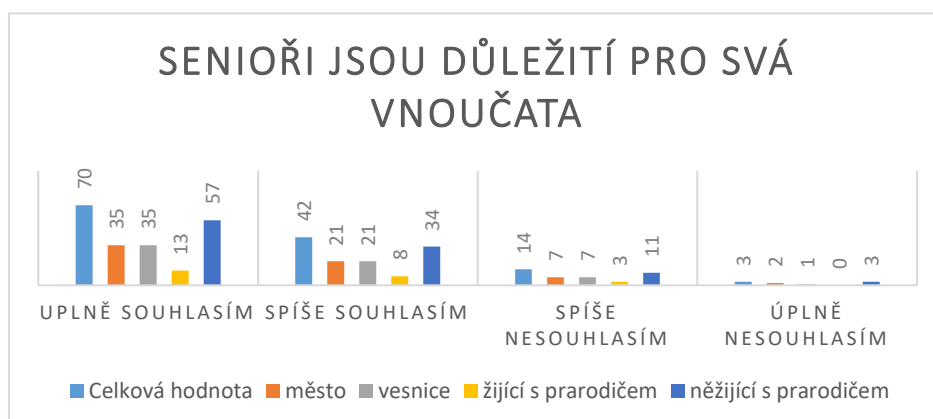
U tohoto výroku většina žáků souhlasí s výrokem. Konkrétně 52 (40 %) žáků úplně souhlasí a 61 (47 %) žáků spíše souhlasí, činí to dohromady 113 (88 %) žáků. Spíše nesouhlasí 13 žáků. Úplně nesouhlasí 3 žáci.

Graf 70- Stáří si zaslouží úctu (vlastní výzkum, 2023)

Položka č. 12 Senioři jsou důležití pro svá vnučata.

Většina žáků se zde přiklonila k souhlasu. 112 (87 %) žáků úplně, či spíše souhlasí s výrokem. 70 žáků volilo úplně souhlasím a spíše souhlasím zvolilo 42 žáků. Spíše a úplně nesouhlasím odpovědělo 17 (13 %) žáků.

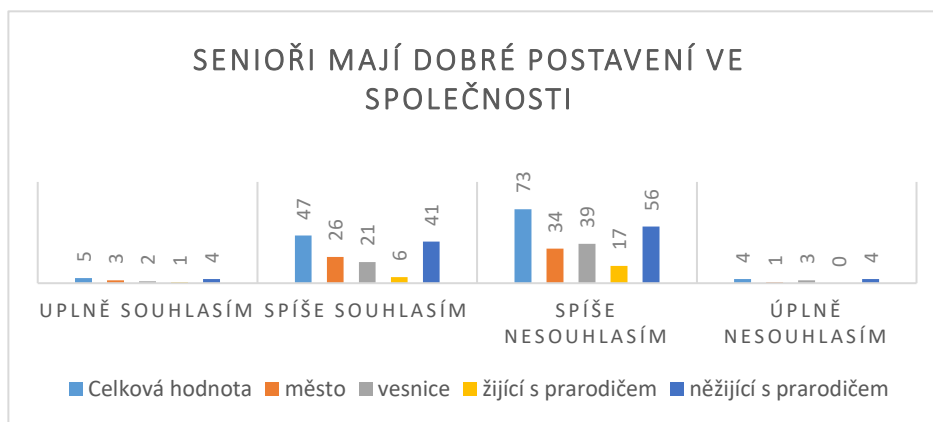

Graf 73- Senioři jsou důležití pro svá vnučata (vlastní výzkum, 2023)

Položka č. 13 Senioři mají dobré postavení ve společnosti.

S tímto výrokem nesouhlasilo 57 % (n=73) respondentů. 47 (36 %) žáků s tímto výrokem spíše souhlasilo. Odpověď úplně souhlasím (4 %) a úplně nesouhlasím (3 %) volilo malé

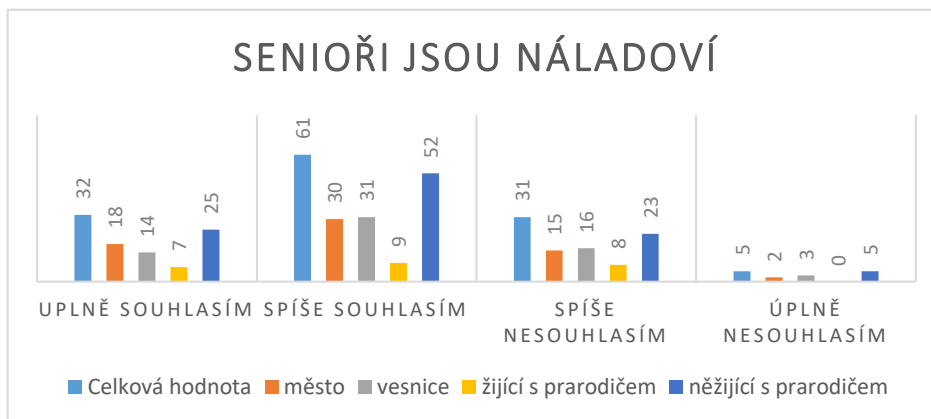
množství žáků. Z analýzy výsledků nám tedy vyplývá, že větší polovina žáků (60 %) se domnívá, že senioři nemají dobré postavení ve společnosti.

Graf 76- Senioři mají dobré postavení ve společnosti (vlastní výzkum, 2023)

Položka č. 14 Senioři jsou náladoví.

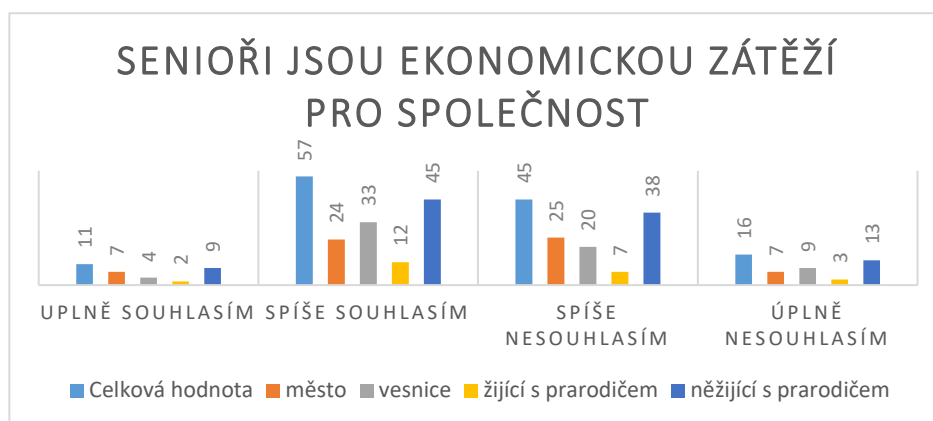
U tohoto pojmu jsme zjistili, že většina žáků souhlasí, že senioři jsou náladoví. Úplně souhlasí 32 žáků a spíše souhlas 61 žáků, to znamená, že 72 % (n=93) žáků, hodnotí seniory jako náladové. Zbýlých 28 % (n=36) zvolilo nesouhlas s tímto faktem.

Graf 83- Senioři jsou náladoví (vlastní výzkum, 2023)

Položka č. 15 Senioři jsou ekonomickou zátěží pro společnost.

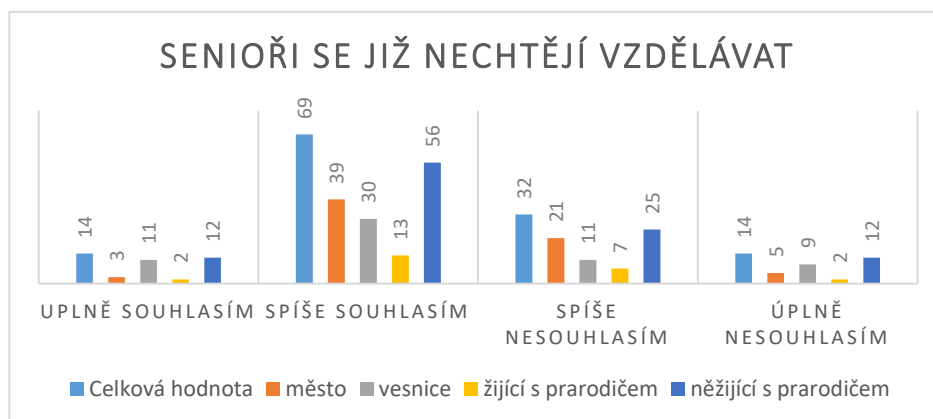
U položky, zda jsou senioři ekonomickou zátěží pro společnost, či nejsou jsem se dozvěděli, že větší polovina (52 %) žáků souhlasila. Spíše nesouhlasím zvolilo 45 žáků a úplně nesouhlasím 16 žáků. Zajímavostí je, že s touto položkou souhlasilo 37 žáků, žijících na vesnici, což činí 56 %, tedy větší polovinu žáků, žijících na vesnici.

Graf 86- Senioři jsou ekonomickou zátěží pro společnost (vlastní výzkum, 2023)

Položka č. 16 Senioři se již nechtějí vzdělávat.

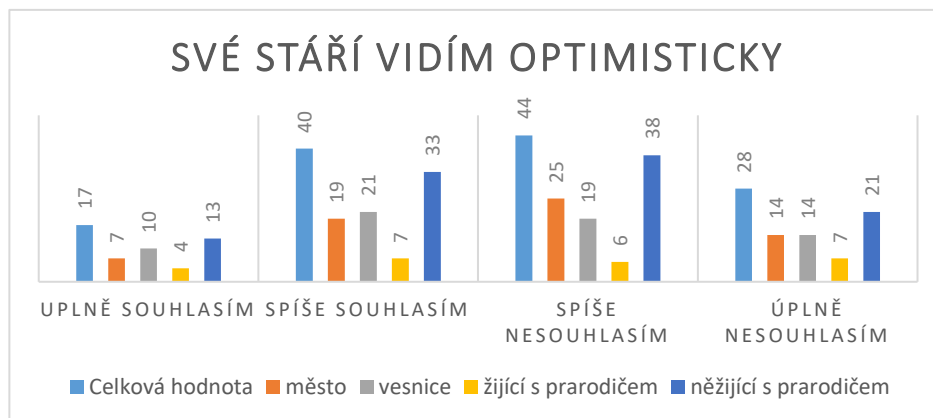
83 (64 %) žáků se domnívá, že senioři se již nechtějí vzdělávat. S tímto výrokem úplně souhlasilo 14 žáků, z toho 11 (78 %) žijících na vesnici. Spíše souhlasí 69 žáků, z toho 30 žijících na vesnici. Spíše nesouhlasí 32 žáků a úplně nesouhlasí 14 žáků.

Graf 93- Senioři se již nechtějí vzdělávat (vlastní výzkum, 2023)

Položka č. 17 Svě stáří vidím optimisticky.

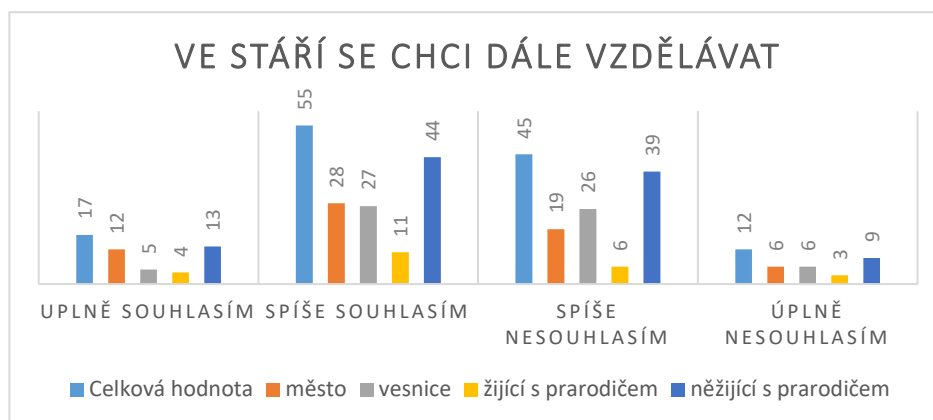
U této položky jsou výsledky souhlasů i nesouhlasů podobné, přesto míra nesouhlasu má vyšší hodnoty. 57 (44 %) žáků souhlasilo s tím, že své stáří vidí optimisticky. S tímto výrokem však nesouhlasilo 72 (55 %) žáků, kteří své stáří vidí spíše pesimisticky.

Graf 96- Své stáří vidím optimisticky (vlastní výzkum, 2023)

Položka č. 18 Ve stáří se chci dále vzdělávat.

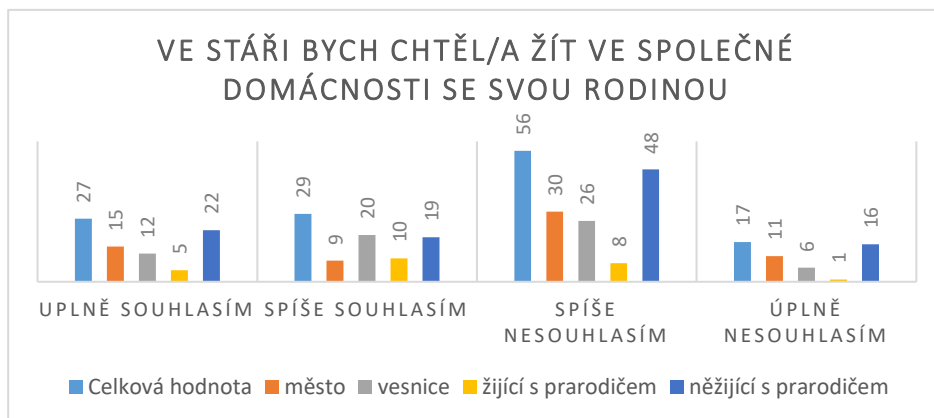
Ve výsledků vidíme, že 55 % žáků by se chtělo vzdělávat i nadále, zbylých 45 % už se vzdělávat nechce. Zde můžeme uvést také to, že nerozhoduje, zda žije žák ve společné domácnosti, či ne.

Graf 99- Ve stáří se chci dále vzdělávat (vlastní výzkum, 2023)

Položka č. 19 Ve stáří bych chtěl/a žít ve společné domácnosti se svou rodinou.

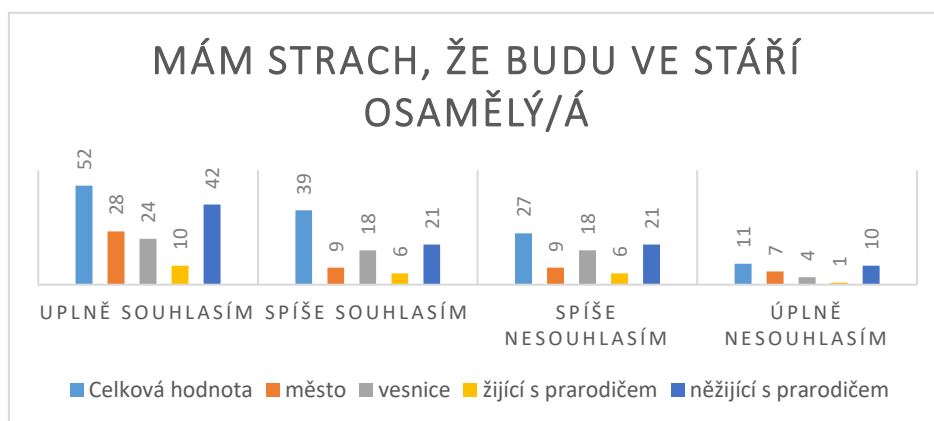
Z analýzy jsme zjistili, že ve společné domácnosti by ve stáří chtělo žít 56 (43 %) žáků, z toho 32 (57 %) žáků pobývá na vesnici a 15 žáků žije ve společné domácnosti s prarodiči. Až 73 (53 %) žáků by ve společné domácnosti žít nechtělo. V odpovědi vyjadřující nesouhlas se vyskytuje větší část žáků, žijících ve městě, nežijících ve společné domácnosti s prarodiči.

Graf 102- Ve stáří bych chtěl/a žít ve společné domácnosti se svou rodinou (vlastní výzkum, 2023)

Položka č. 20 Mám strach, že budu ve stáří osamělý/á.

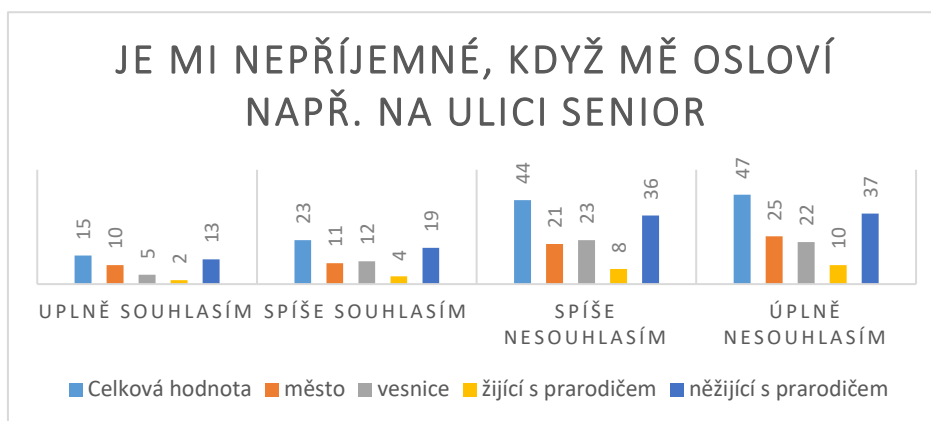
71 % (n=91) žáků u tohoto výroku vybralo odpověď souhlasím. 52 (40 %) odpovídalo úplně souhlasím a 39 (30 %) spíše souhlasím. Můžeme říci, že dvě třetiny žáků má strach, že ve stáří budou osamělí. 38 (29 %) žáků o tento výrok strach nemá, volili odpověď nesouhlasím. Konkrétně 27 žáků spíše nesouhlasím, z toho 18 žáků žijících na vesnici a 11 úplně nesouhlasím.

Graf 109- Mám strach, že budu ve stáří osamělý/á (vlastní výzkum, 2023)

Položka č. 21 Je mi nepříjemné, když mě osloví např. na ulici senior.

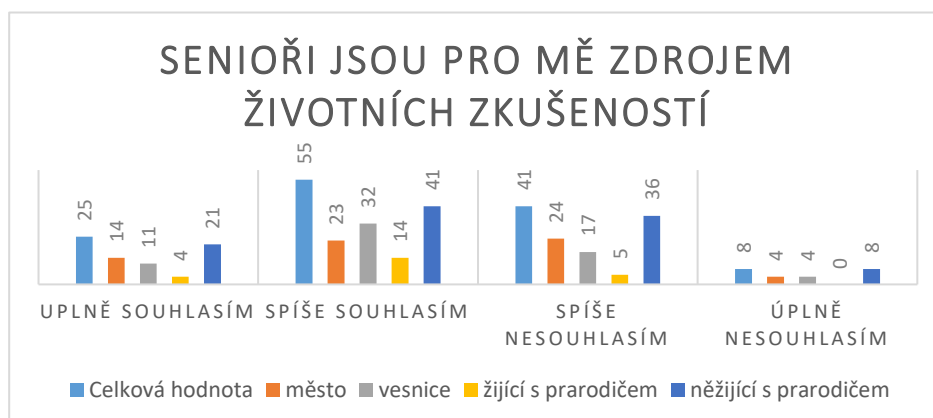
Pro většinu (n=91) žáků není nepříjemné, když je na ulici osloví senior. Konkrétně 44 žáků spíše nesouhlasí a 47 žáků úplně nesouhlasí s tímto výrokiem. Menší procento (29 %) s tímto výrokiem souhlasí.

Graf 116- Je mi nepříjemné, když mě osloví např. na ulici senior (vlastní výzkum, 2023)

Položka č. 22 Senioři jsou pro mě zdrojem životních zkušeností.

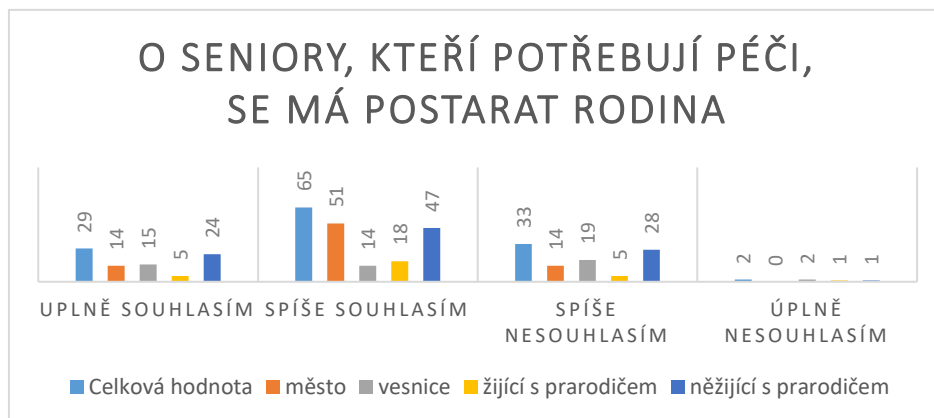
Pro 80 (62 %) žáků je toto tvrzení pravdivé, úplně souhlasilo 25 žáků a spíše souhlasilo 55 žáků. 32 odpovídajících spíše souhlasím, jsou žáci žijící na vesnici a taktéž tuto odpověď uvedlo 14 žáků žijících s prarodiči, což ve výsledku činí nejvyšší počet. 49 (38 %) žáků nesouhlasilo s tímto výrokem. Spíše nesouhlasilo 41 žáků a úplně nesouhlasilo 8 žáků. Můžeme tedy říci, že téměř dvě třetiny s tímto výrokem souhlasilo.

Graf 123- Senioři jsou pro mě zdrojem životních zkušeností (vlastní výzkum, 2023)

Položka č. 23 O seniory, kteří potřebují péči, se má postarat rodina.

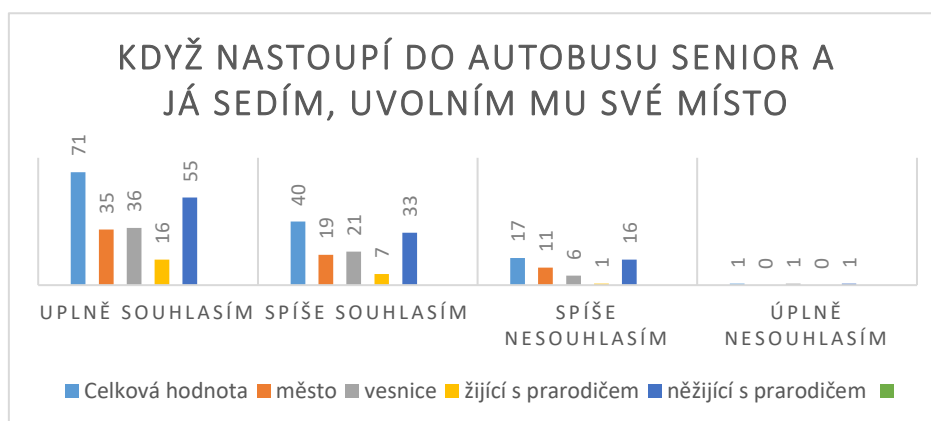
73 % (n=93) žák si myslí, že o seniory, kteří potřebují péči se má postarat rodina. Úplně souhlasilo 29 (22 %) žáků a spíše souhlasilo 65 (50 %) žáků. S tímto výrokem nesouhlasilo 35 (27 %) žáků, z toho 33 spíše nesouhlasilo a pouhé 1 % (n=2) úplně souhlasilo.

Graf 126- O seniory, kteří potřebují péči, se má postarat rodina (vlastní výzkum, 2023)

Položka č. 24 Když nastoupí do autobusu senior a já sedím, uvolním mu své místo.

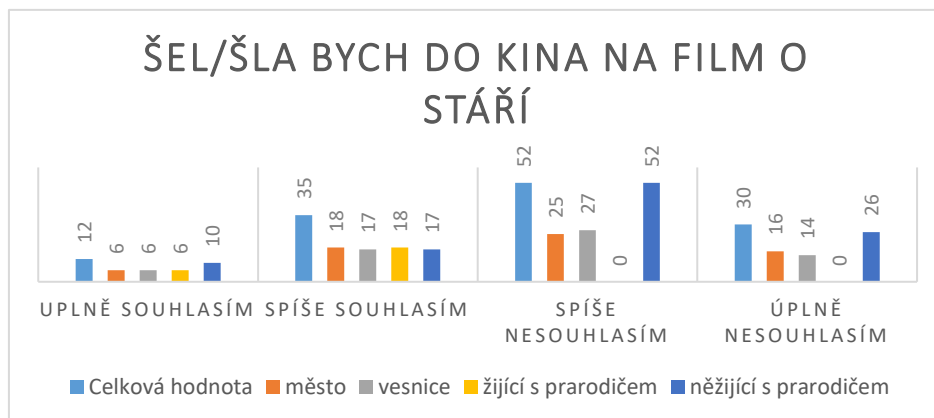
S výrokem souhlasila většina žáků (n=111; 86 %). 71 (55 %) žáků zvolila úplně souhlasím a následujících 40 (31 %) žáků volilo odpověď spíše souhlasím. Pouze 17 (13 %) žáků volilo spíše nesouhlasím a úplně nesouhlasím zvolil pouze 1 žák.

Graf 133- Když nastoupí do autobusu senior a já sedím, uvolním mu své místo (vlastní výzkum, 2023)

Položka č. 25 Sel/šla bych do kina na film o stáří.

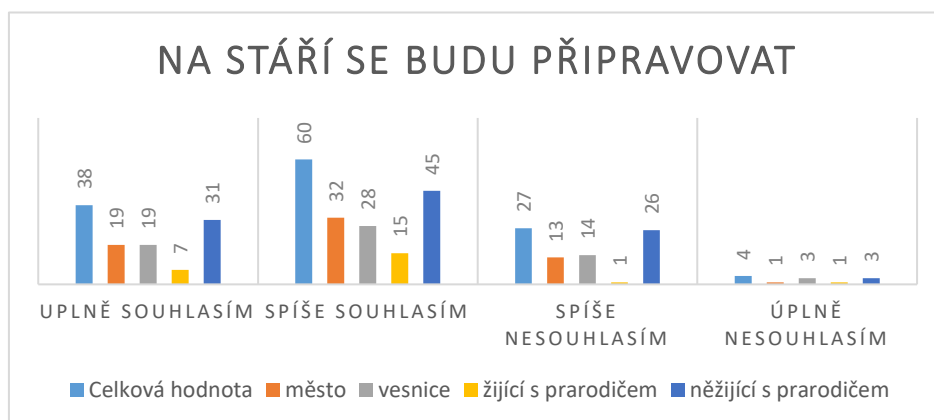
Z analýzy jsme zjistili, že na film o stáří by nešlo 82 (64 %) žáků. 40 % (n=52) odpovídalo na výrok spíše nesouhlasím a 23 % (n=30) úplně nesouhlasím. S výrokem souhlasilo 47 (36 %) žáků. 12 úplně souhlasilo a 35 spíše souhlasilo. Zajímavé je, že ani jeden žák, který žije ve společné domácnosti s prarodiči, nehodnotil tento výrok odpovědí spíše či úplně nesouhlasím.

Graf 136- Šel/šla bych do kina na film o stáří (vlastní výzkum, 2023)

Položka č. 26 Na stáří se budu připravovat.

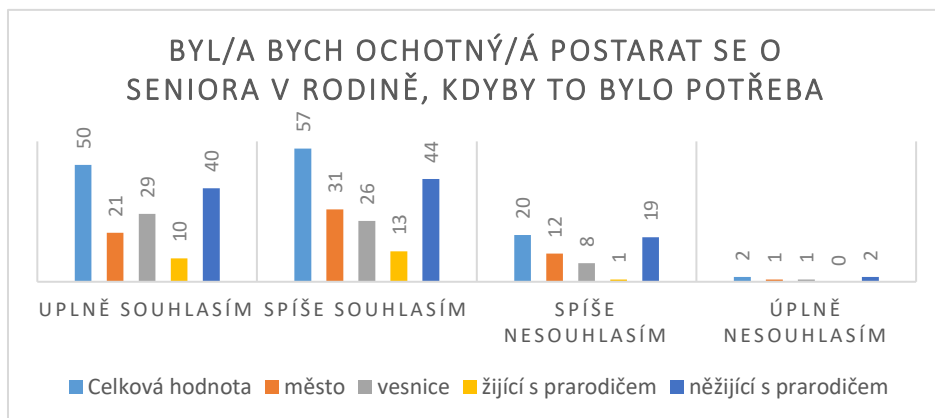
Podle výsledků analýzy se na stáří bude připravovat 76 % (n=98) žáků. 38 žáků zvolilo úplně souhlasím a 60 žáků se rozhodlo zvolit odpověď spíše souhlasím. S tímto výrokem se ztotožňují ve velké míře žáci, žijící ve společné domácnosti s prarodiči. 31 (24 %) žáků odpovídalo spíše či úplně nesouhlasím.

Graf 139- Na stáří se budu připravovat (vlastní výzkum, 2023)

Položka č. 27 Byl bych ochotný/á postarat se o seniora v rodině, kdyby to bylo potřeba.

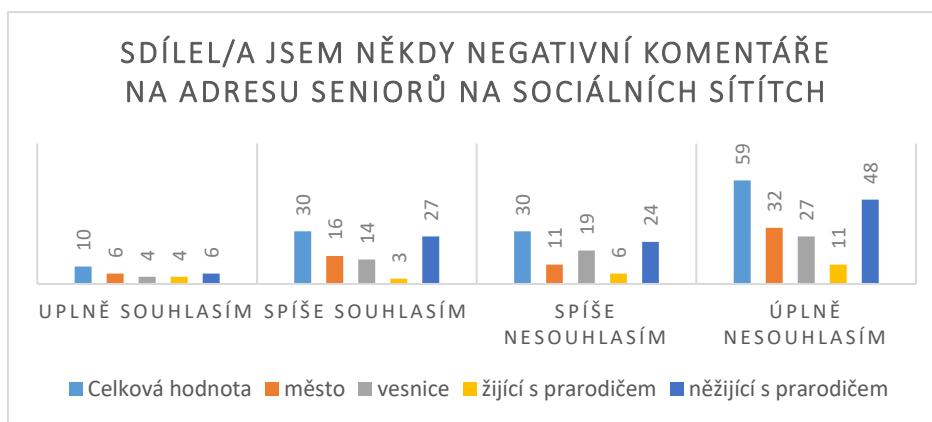
Dvě třetiny (n=107) žáků s tímto výrokem úplně či zcela souhlasilo. Většina (96 %) žáků žijících ve společné domácnosti s prarodiči volila odpověď souhlasím. Taktéž tuto variantu volilo (86 %) žáků žijících na vesnici. Spíše nesouhlasím (n=20) a úplně nesouhlasím (n=2) volilo 22 žáků.

Graf 142- Byl/a bych ochotný/á postarat se o seniora v rodině, kdyby to bylo potřeba (vlastní výzkum, 2023)

Položka č. 28 Sdílel/a jsem někdy negativní komentáře na adresu seniorů na sociálních sítích.

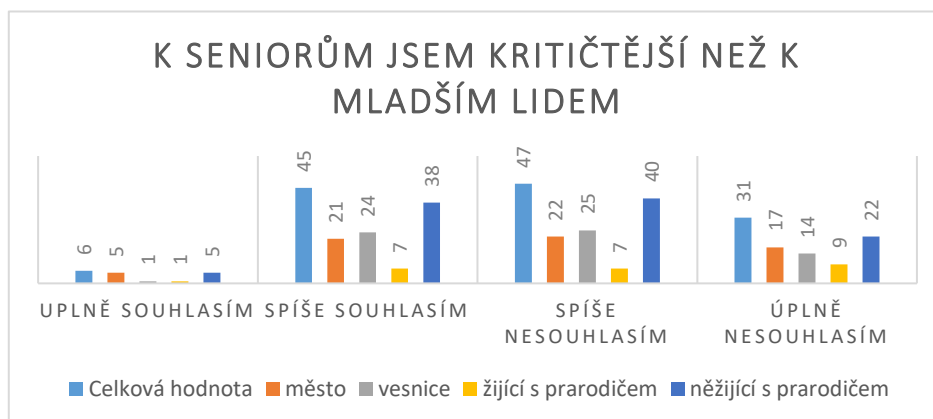
Většina (69 %) žáků s tímto výrokem nesouhlasila. Spíše nesouhlasilo 30 žáků a úplně nesouhlasilo 59 žáků. S výrokem souhlasilo 40 (31 %) žáků. Spíše souhlasím volilo 30 žáků a úplně souhlasím 10 žáků.

Graf 149- Sdílel/a jsem někdy negativní komentáře na adresu seniorů na sociálních sítích (vlastní výzkum, 2023)

Položka č. 29 K seniorům jsem kritičtější než k mladším lidem.

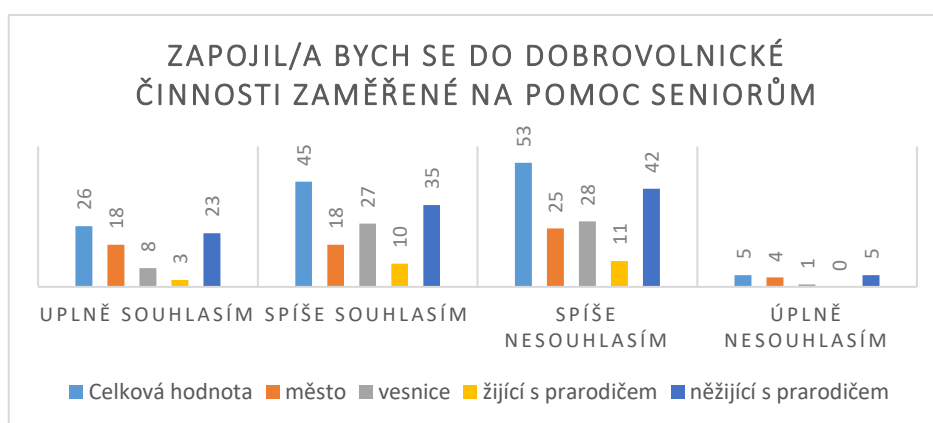
S tímto výrokem souhlasilo 51 (39 %) žáků. Úplně souhlasím volilo 6 žáků a spíše souhlasím 45 žáků. Nesouhlas vyjádřilo 78 (61 %) žáků. 47 volilo odpověď spíše souhlasím a 31 úplně nesouhlasím.

Graf 152- K seniorům jsem kritičtější než k mladším lidem (vlastní výzkum, 2023)

Položka č. 30 Zapojil/a bych se do dobrovolnické činnosti zaměřené na pomoc seniorům.

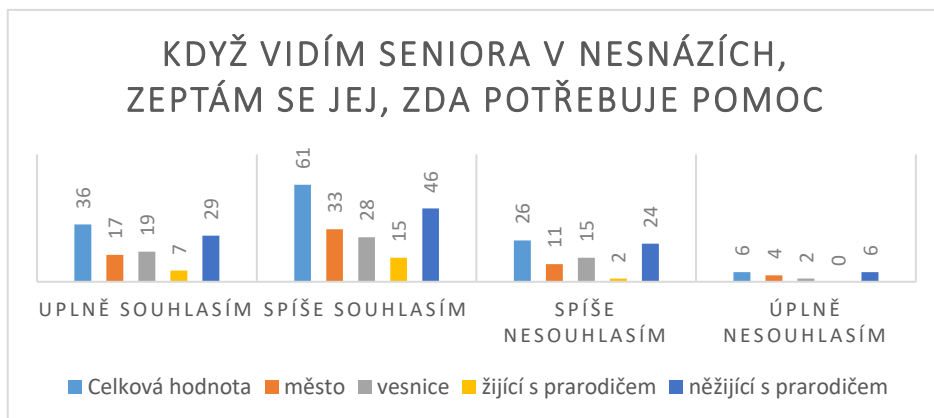
Z analýzy získaných dat jsme zjistili, že 71 (55 %) žáků by se zapojilo do dobrovolnické činnosti zaměřené na pomoc žákům. 58 (45 %) žáků odpovědělo, že s výrokem nesouhlasí. 41 % (n=53) žáků spíše nesouhlasilo s výrokem a 4 % (n=5) úplně nesouhlasilo. Zajímavé je, že tito žáci mají zástupce také mezi žáky žijící ve společné domácnosti s prarodiči a také na vesnici.

Graf 155- Zapojil/a bych se do dobrovolnické činnosti zaměřené na pomoc seniorům (vlastní výzkum, 2023)

Položka č. 31 Když vidím seniora v nesnázích, zeptám se jej, zda potřebuje pomoc.

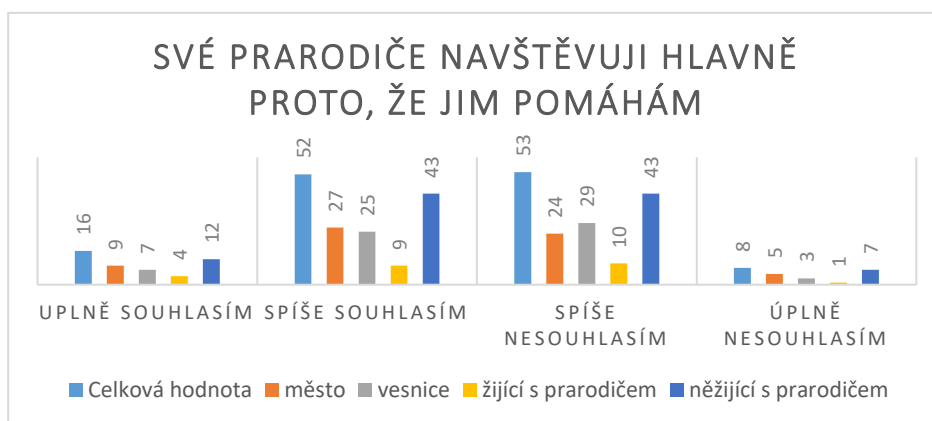
Většina (n=97; 75 %) žáků s tímto výrokem souhlasila. 61 žáků spíše souhlasilo a 36 žáků úplně souhlasilo. S tímto výrokem se ztotožňuje 92 % žáků, žijících ve společné domácnosti s prarodičem. Spíše nesouhlasí 26 (20 %) žáků a 6 (5 %) úplně nesouhlasí.

Graf 158- Když vidím seniora v nesnázích, zeptám se jej, zda potřebuje pomoc (vlastní výzkum, 2023)

Položka č. 32 Své prarodiče navštěvuji hlavně proto, že jim pomáhám.

Žáci se nedokázali shodnout na odpovědi, zda souhlasí, či nesouhlasí. Spíše souhlasím volilo 52 žáků a spíše nesouhlasím 53 žáků. Úplně nesouhlasím 8 žáků a úplně souhlasím 16 žáků.

Graf 161- Své prarodiče navštěvuji hlavně proto, že jim pomáhám (vlastní výzkum, 2023)

Tabulka 17- Průměrné hodnoty pro pojem senior (vlastní výzkum, 2023)

Krásný	2,92	Ošklivý
Hodnotný	3,12	Bezcenný
Užitečný	2,94	Zbytečný
Optimistický	2,6	Pesimistický
Dobrý	3,04	Špatný
Příjemný	2,75	Nepříjemný
Veselý	2,85	Smutný
Problémový	2,64	Bezproblémový
Silný	2,4	Slabý
Blízký	3,1	Vzdálený
Závislý	2,39	Nezávislý
Lehký	2,46	Těžký

Pomalý	2,12	Rychlý
Proměnlivý	2,94	Stálý
Zdravý	2,32	Nemocný
Bohatý	2,93	Chudý

Tabulka 18- Průměrné hodnoty pro pojem senior žáků žijících ve společné domácnosti s prarodičem (vlastní výzkum, 2023)

Krásný	3,24	Ošklivý
Hodnotný	3,66	Bezcenný
Užitečný	3,34	Zbytečný
Optimistický	2,93	Pesimistický
Dobrý	3,21	Špatný
Příjemný	3,07	Nepříjemný
Veselý	3,28	Smutný
Problémový	3,17	Bezproblémový
Silný	2,55	Slabý
Blízký	3,31	Vzdálený
Závislý	2,65	Nezávislý
Lehký	2,69	Těžký
Pomalý	2,28	Rychlý
Proměnlivý	2,93	Stálý
Zdravý	2,45	Nemocný
Bohatý	2,86	Chudý

Tabulka 19- Průměrné hodnoty pro pojem senior žáků nežijících ve společné domácnosti (vlastní výzkum, 2023)

Krásný	2,84	Ošklivý
Hodnotný	2,97	Bezcenný
Užitečný	2,84	Zbytečný
Optimistický	2,52	Pesimistický
Dobrý	2,99	Špatný
Příjemný	2,66	Nepříjemný
Veselý	2,74	Smutný
Problémový	2,5	Bezproblémový
Silný	2,35	Slabý
Blízký	3,05	Vzdálený
Závislý	2,32	Nezávislý
Lehký	2,4	Těžký
Pomalý	2,07	Rychlý
Proměnlivý	2,94	Stálý
Zdravý	2,28	Nemocný
Bohatý	2,95	Chudý